

SAZLI-SÖZLÜ
GÖYÇƏ

SAZLI-SÖZLÜ GÖYÇƏ

«CINAR-ÇAP»
BAKİ – 2002

Toplayan və tərtib edən:
İslam ƏLƏSGƏR

Redaktor:
Dilsuz

S16 **Sazlı-sözlü Göyçə**. Bakı. «**Cinar-Çap**» müəssisəsinin nəşriyyatı, 2002, – 184 səh.

Bu kitab Göyçə şairlərinin hamısını əhatə etmir. Burada, əsasən, şair aşıklara və şerləri itib-batmaq təhlükəsi qarşısında qalan el şairlərinə yer verilmişdir.

Tərtibçi kitabı nəşrə hazırlayarkən şair Məhəmməd Hüseyin, Usta Abdulla, Aşiq Əsəd, Xəstə Bayraməli, Şair Böhmən, Şair Əbülfət, Aşiq İmran və Aşiq İsmayılın ayrı-ayrı kitablarda və digər mətbuat səhifələrində çap edilmiş şerlərindən istifadə etmişdir.

SAZLI-SÖZLÜ GÖYÇƏ

Göyçə – indiki Ermənistanın Basarkeçər, Qaranlıq, Kəvər, Yelenovka, Çənbərək (Qırmızı nahiyyə) rayonlarının ərazilərini əhatə edən böyük bir mahaldır. Dəniz səviyyəsindən 2000 metr yüksəklikdə yerləşən bu düzənlik hər tərəfdən uca dağlarla əhatə olunmuşdur. Ortada ulu əcdadlarımızın dastanlarında «Göyçə dənizi» kimi adı çəkilən Göyçə gölü yerləşir.

Yaz və yay aylarında Göyçə başdan-başa gül-çiçəyə bürünür. Bu qədim türk torpağının adı, bir ehtimala görə, «Göyçə» (göylük, yaşillıq mənasında), başqa bir ehtimala görə isə «Göyçək» olmuşdur.

Göyçəni «Aşıqlar vətəni» adlandırırlar. Bunda bir həqiqət var. Qəbir daşları üzərində həkk edilmiş insan şəkilləri və onların sinələrinə sıxdığı saz bu sənətin min illər öncə Göyçə mahalında da təşəkkül tapdığından xəbər verir. Təəssüf ki, bu mahalın başı üzərindən vaxtaşırı esən qara yellər çox sərvətimizi süpürüb apardığı kimi, XVIII əsrin ikinci yarısına qədər orada yaşayıb-yaratmış saz-söz sənətkarlarını da tarixin səhifələrindən silmişdir.

Göyçədə aşiq sənəti XVIII əsrin sonlarından inkişafa başlamış, XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllərində ən yüksək mərhələyə çatmışdır. Əlbəttə, bu sürətli inkişafa əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən bəzi səbəblər də vardır.

Məlum olduğu kimi, Göyçədə qızğın iş müddəti altı aydan artıq deyildir. Orada yaşayanlar, əsasən, yazın ikinci ayından işə başlamış, payızdan bir ay gedənə qədər ekmiş, səpmiş, becərmə işləri aparmış, mal-qara üçün ot-ələf tədarükü görmüş, təsərrüfatın bütün sahələrində məhsullarını toplamaqla məşğul olmuşlar. Qocaların söylədikləri xatirələrdən aydın olur ki, göyçəlilər toy və digər şənlik məclisləri olmayanda da payız və qışın uzun gecələrini keçirmək üçün isti otaqlara toplaşmış, mollaların hədislərinə, dərvişlərin sehrli nağıllarına, yaxud da

dünyagörmüş qocaların nağıl kimi şirin söhbətlərinə qulaq asmış, qaravəlli danışmış, bir-birinə tapmaca demiş, müxtəlif cür xalq oyunları icra etmiş, əksər hallarda isə aşıqların sazını, sözünü dinləmişlər.

Göyçədə əsas musiqi alətləri saz, zurna (qara zurna da deyirlər) və dəf (nağara) olmuşdur. Yaxın vaxtlara qədər bu mahlada tar, qaval, kaman, qarmon və s. yox dərəcəsində idi.

Zurna və dəfə nisbətən bir çox üstünlüklərə malik olan saz şənlik yığıncaqlarında meydana tək yiyələnmişdir.

Göyçə mahlasında ildə yüzlərlə toy və digər şənlik məclisləri keçirilir. Belə məclisləri keçirmək, əlbəttə, bir aşığın, beş aşığın işi deyildi. Bir tərəfdən aşığa olan tələb, bir tərəfdən ona edilən hörmət, digər tərəfdən isə maddi marağın nəticəsi olaraq, saz-söz sənətinə töbi bir axın emələ gəlmiş, tez bir zamanda onlarla sənətkar meydana çıxmışdır. Hətta bir çoxları mükəmməl ustad təlimi görmədən, az-çox çalıb, söz oxumağı bacaran kimi, «aşığam» deyər xalq içərisinə çıxaraq, şənlik məclisləri keçirməyə başlamışlar. Odur ki, kəmiyyətcə tez bir zamanda artan aşıqların bir çoxu keyfiyyətcə aşağı səviyyədə olmuşlar. Bu dəfə aşıq çox olduğuna görə, şənlik məclislərinə hər rast gələn deyil, dastanları düzgün bilən, mahnıları məharətlə ifa edən, qiymətli şerlərə repertuari zəngin olan, təmiz əxlaqı və davranışı ilə hamıya xoş təsir bağışlayan aşıqları dəvət etməyə başlamışlar. Odur ki, aşıqlar arasında kamilləşmə, püxtələşmə uğrunda rəqabət başlamış, beş-altı il müstəqil aşıqlıq cədlərinin bir çoxları təzədən ustad yanına gəlib, bu sənətin incəliklərini öyrənməyə cəhd göstərmişlər.

Aşıq o zaman daha çox sevilir ki, onun ifa etdiyi mahnılar məzmuna gözəl olsun, dinləyicilərin istək və arzularından xəbərsiz versin, onlara xoş təsir bağışlasın. Odur ki, Göyçədə yetişmiş olan ustad aşıqlarımız bu məsələyə çox məsuliyyətlə yanaşmış, bir-birindən qiymətli sənət inciləri yaratmışlar. Onlar hətta öz dövrlərinə qədərki şer şəkillərinə də bir sıra yeniliklər əlavə etmişlər. Şerlərinin məzmunu və bədii dəyəri ilə heç bir aşıqla müqayisəyə gəlməyən Aşıq Ələsgər dodaqdayməz, dildönməz, müstəzad, tənqid, ərəb əlifbasının 28 hərfinin sıralandığı «Əlif-lam» yaratmaqla Azərbaycan aşıq şeri tarixində belə formalı şer şəkillərinin əsasını qoymuşdur.

Göyçədə aşıq sənətinin, aşıq şerinin inkişafı bu bölgədə

yaşamış bir sıra el şairləri yaradıcılıqlarına da qüvvətli təsir göstərmişdir. Aşıqlar onların qiymətli şerlərini məclislərdə oxutmaqla, müəllifini şöhrətləndirmiş, yeni-yeni əsərlər yaratmağa olan həvəslerini daha da artırmışlar.

Beləliklə sazla söz, daha dəqiq desək, aşıqlıqla şairlik Göyçədə paralel olaraq inkişaf yolu keçmişdir.

XX əsr də öz gəlişi ilə xalqımıza, eləcə də Göyçədə yaşayanlara əzablı günlər gətirdi. Ürəyiyumşaqlığımızın, mərhəmətimizin sayəsində torpaqlarımızda yerləşdirilib, özümüzə «qonşu» etdiyimiz xain erməni milləti 1905–1907-ci illərdə nə qədər faciələrə səbəb oldu! Dinc əhali nə qədər mərhumiyyətlərə məruz qaldı! 1918–1920 illərdə Göyçə viran edildi. Düşmənlə vuruşmada neçə-neçə qədlərimiz şəhid oldu. «Qonşu» millətin amansız cəlladları qoca demədi, uşaq demədi, ələ keçənlərin hamısını tarixdə görünməmiş vəhşiliklə qətlə yetirdilər. Bunların arasında aşıqlarımız və el şairlərimiz də vardı. Düşmənin nə qədər qəddar olduğunu bilmək üçün Aşıq Ələsgər şəyirdi Aşıq Nəcəfin qətlə yetirilməsini yada salmaq kifayətdir.

Bərisi qoymaq adı ilə Göyçənin tanınmış adamlarını, o cümlədən Aşıq Nəcəfi Basarkeçərə çağıran daşnaqlar onun belinə qaynar samovar bağlayıb, ağlalgəlməz bir işgəncə ilə öldürmüşdülər.

«Böyük Vətən müharibəsi» adlandırılan 1941–1945-ci il alman – rus müharibəsi zamanı cəbhəyə yollanan Göyçə oğulları, o cümlədən gənc aşıqlar öz canları, qanları bahasına «Vətəni» düşmənlərdən təmizləməkdə fəal iştirak etdilər. Onların bir çoxu həlak oldu, doğma yurda qayıda bilmədi; öz əlləri ilə divardan asdıqları saz müharibədən sonra da uzun müddət sahibinin yolunu gözlədi... Sən demə, xalqımızı, eləcə də Göyçədə yaşayanları qabaqda daha dəhşətli günlər gözləyirmiş. 1988-ci ildə qoluzorlu dövlətlərin havadarlığı və köməkliyi ilə xalqımıza elan olunmuş müharibəyə başlayan xain qonşu millət Ermənistanı yaşayan Azərbaycan türklərinin hamısını silah gücünə doğma yurd-yuvalarından qovdu. Bu dəfə də onlar amansız vəhşiliklərlə sayısız-hesabsız soydaşlarımızı qətlə yetirdilər. Yüz illərdən bəri alın tırı ilə qazanılmış var-dövlət yağlara qaldı. Bir çoxları öyin paltarlarını götürməyə, ayaqqabısını geyməyə belə macal tapmadı...

Bu amansız təqiblər zamanı orada yaşayan aşıqlarımızın da var-yoxu talan edildi. Amma onlar çökəndə yüngül, qiymətdə isə çox ağır olan sazlarını özləri ilə götürdülər; onu düşmən təhqiri təhlükəsindən xilas edə bildilər.

Bir həftə müddətində Göycədən pərən-pərən salınan göyçililər bütün Azərbaycana səpələndilər. Çoxları bir-birinin öldür-qaldısından xəbər tutu bilmədi. Bir kəndin adamının soracağını yüz yerdən alırsan...

Sazın-sözün beşiyi olan ulu Göycə indi düşmən tapdağındadır. On beş ildir ki, təbiiyin bu dilbər guşəsindən didərgin düşənlər maddi və mənəvi əzəblər içərisində, doğma yurda qayıtmaq ümidi ilə günlərini sayırlar. Ürəklərdə yara bağlayan Vətən dərdi, yurd həsrəti qaçqınlarımızın, köçkünlərimizin bir çoxlarını dünyadan vaxtsız köçürmüşdür. Bunların arasında aşıqlarımız və el şairlərimiz də az deyildir. Əbədiyyətə qovuşan bu saz sənətkarlarını torpağa tapşırılanda, onların keçirdikləri toy şənlikləri, səhərə qədər uzanan dastan gecələri göz önünə gəlir; sazın şirin avazı, aşığın qumrov kimi ötən zəngülesi qulağımızda səslənir...

Adam təəssüflənir ki, şer yaradıcılığından əlimizdə nümunə olmayan, lakin mələhətli səsi və sazı ilə ömür boyu şənlik məclislərini zینətləndirən ifaçı aşıqlarımızın adları, əvvəllər olduğu kimi, zaman keçdikcə unudulacaqdır. Bu da dərd üstünə dərd gətirir. Odur ki, şair aşıqlarla yanaşı, Göycədə yaşamış ifaçı aşıqlarımızın da adlarını xatırlamağı lazım bilirik və bununla bir qədər təsəlli tapırıq:

A l ç a l ı d a n : Aşıq Məhərrəm.

Y a r p ı z l ı d a n : Aşıq Oruc, Aşıq Vəli, Aşıq Əhməd, Aşıq İslam, Aşıq Əlyar, Aşıq Qasım, Aşıq Eyyub, Aşıq Şahsuvar, Aşıq İsrayıl, Aşıq Ağa, Aşıq Muğam, Aşıq Bəhlul, Aşıq İman.

Q ı z ı l v ə n g d ə n : Aşıq Ali, Aşıq Qulu, Aşıq Üsuf, Aşıq Mustafa, Aşıq Məsim.

S u b a t a n d a n : Aşıq İsə.

K ə r k i b a ş d a n : Ağ Aşıq (*Aşıq Allahverdi*).

Q a n l ı d a n : Aşıq Mehdi, Aşıq Balış, Aşıq Gülməli.

Ç a x ı r l ı d a n : Aşıq Alışan, Aşıq Hüseynalı, Aşıq İbrahim.

D a ş k ə n d d ə n : Aşıq Nəcəf, Aşıq Bayram, Aşıq Hacı, Aşıq Abbasəli, Aşıq Novruz, Aşıq Əli, Aşıq Səfiyar, Aşıq Nuridin, Aşıq Ziyad.

A ş a ğ ı Ş o r c a d a n : Aşıq Bəylər, Aşıq Murad, Aşıq İslam, Aşıq İdris, Aşıq Mirzə.

S a r ı y a q u b d a n : Aşıq Məhəmmədəli, Aşıq Paşa, Aşıq Əhməd, Aşıq Valeh, Aşıq Qasım, Aşıq Nuru, Aşıq Musa, Aşıq Ələddin.

Q a y a b a ş ı n d a n : Aşıq Cəmil.

Q o ş a b u l a q d a n : Aşıq Məhəmmədəli, Aşıq Bəhlul, Aşıq Rəcəb, Aşıq Hümmət.

Q a r a q o y u n l u d a n : Aşıq Sadiq, Aşıq Əsəd, Aşıq Məhəmməd, Aşıq Cahad, Aşıq Saleh, Aşıq Səlim.

N ə r i m a n l ı d a n : Aşıq İsə, Aşıq Mikayıl, Aşıq İslam, Aşıq Bəhman, Aşıq Fətullah, Aşıq Nəriman, Aşıq Ələddin, Aşıq Nurəddin.

A ğ k ı l s ə d d ə n : Aşıq Ələsgər, Aşıq Musa, Aşıq Qurban, Aşıq Talib, Aşıq Nəcəf, Aşıq İman, Aşıq Musa, Aşıq Cəmişid, Aşıq Haqverdi.

Z ə r z ı b ı l d ə n : Aşıq Şirin, Aşıq Məmməd, Aşıq Rüstəm, Aşıq Oruc, Aşıq İdris, Aşıq Mehralı, Aşıq Aslan, Aşıq Daşdəmir, Aşıq Nəcəf, Aşıq Cəmil, Aşıq Sayad, Aşıq Qabil, Aşıq Əli.

Z o d d a n : Aşıq Qasım, Aşıq Bəylər, Aşıq Ağayar, Aşıq Pənah, Aşıq Tapdıq, Aşıq Ələvsət.

İ n ə k d a ğ ı n d a n : Aşıq Qəhrəman, Aşıq Kərəm, Aşıq Alırza, Aşıq Qənbər, Aşıq İsmayıl, Aşıq Cavad, Aşıq Cəmişid, Aşıq Nurəddin, Aşıq İsrayıl, Aşıq Vəli.

C a n ə h m ə d d ə n : Aşıq Meydan, Aşıq Sayad, Aşıq Qiyas.

Q a r a i m a n d a n : Aşıq Ağalar.

K ə s ə m ə n d ə n : Aşıq Nağı, Aşıq Bayram, Aşıq Bəşir.

G ö y s u d a n : Aşıq Qulu, Aşıq Qasım.

B ö y ü k M ə z r ə d ə n : Aşıq Əziz, Aşıq Qiyas.

K i ç i k M ə z r ə d ə n : Aşıq Qara, Aşıq Məhəmmədəli, Aşıq Hüseyn, Aşıq Rza.

Ş i ş q a y a d a n : Aşıq Rəhim, Aşıq Qara, Aşıq Hüseyn, Aşıq Teymur, Aşıq Şəmil.

S a d a n a x a ç d a n : Aşıq Hümmət, Aşıq Binnət.

D ə r b ə d ə n : Aşıq Fərman, Aşıq Məcnun.

P ə m b ə k d ə n : Aşıq İslam, Aşıq Qoşunəli, Aşıq Qərib, Aşıq İsmayıl, Aşıq Bayram, Aşıq Əli, Aşıq Qədim, Aşıq Murtuzəli.

B a b a c a n d a n: Aşıq Şükür, Aşıq Valeh, Aşıq Məhəmmədli, Aşıq Qədir, Aşıq Xanbuta, Aşıq Kərəm, Aşıq Mikayıl, Aşıq Əmiraslan, Aşıq Yunus, Aşıq Əli.

C i l d ə n: Aşıq Mehdi, Aşıq Qasım, Aşıq Yunus, Aşıq Oruc, Aşıq Müseyib, Aşıq Əli.

A r d a n ı ş d a n: Aşıq Niftalı, Aşıq Məhəmmədli, Aşıq İsa, Aşıq Bəhmən, Aşıq Kərəm.

A ğ b u l a q d a n: Aşıq Alyar, Aşıq Məhərrəm, Aşıq İmran, Aşıq Mahmud, Aşıq Abbasəli, Aşıq Dünyamalı, Aşıq Sultanəli, Aşıq Allahyar, Aşıq Məhəmmədli, Aşıq Hüseyin.

Göyçədə yaşamış aşıqların adlarından ibarət tərtib etdiyimiz bu siyahı natamamdır. Vaxtilə Göyçənin Qaranlıq, Kəvər və Yelenovka rayonlarının kəndlərində yaşamış aşıqlar şəxsən bizə məlum deyildi. Bu siyahıda adı çəkilən kəndlərdə boya-başa yetən saz sənətkarlarından bəzilərinin yaddan çıxmağına da şübhə etmirik. Qoy bunu bizə irad tutan oxucular unudulanları yada salmaqla kitabın gələcək təkmilləşdirilmiş nəşri üçün köməkçimiz olsunlar.

Kitabda bəzi müəlliflərin əsərlərindən 3–4 nümunə verilmişdir. Deməli, əldə olunan ancaq bunlardır. Hörmətli oxuculardan bir xahişimiz də odur ki, belə şairlərin əsərlərindən kimin şer dəftərində, yaxud yaddaşında nə varsa, onu da bizdən əsirgəməsinlər. Bu xeyirxahlıq üçün onlara əvvəlcədən minnətdarlığımızı bildiririk.

İslam ƏLƏSGƏR

AŞIQ ALI

(1800–1911)

Aşıq Alı XIX əsrdə yetişmiş məşhur aşıqlardandır. O, təxminən 1800-cü ildə Göyçə mahalının Qızılvang kəndində dünyaya göz açmışdır.

Alı cavan vaxtlarında saza-sözə maraq göstərmiş, aşıq olmaq üçün Göyçənin Kərkibəş kəndində yaşayan Ağ Aşığa (Aşıq Allahverdiyə) bir neçə il şəyirdlik eləmiş və bu sənətə yiyələnmişdir. O da özündən sonrakı bir çox aşıqlara müqəddəs saz sənətinin sirlərini, incəliklərini öyrətmiş, kamil sənətkar kimi püxtələşməsində mühüm rol oynamışdır. Məşhur Aşıq Ələsgər də Aşıq Alının yetişdirdiyi şəyirdlərdəndir.

Aşıq Alının yaradıcılığı çox zəngin olmuşdur. Təəssüf ki, yazı-pozu bilməyən bu qüdrətli el sənətkarının əsərləri vaxtında toplanmadığına görə, çox hissəsi unudulmuşdur. İndi əlimizdə olan otuz qədər müxtəlif şəkili şəri vardır. Aşığın «Aşıq Alının Türkiyə səfəri» adlı bir dastanı indi də söylənməkdədir.

Aşıq Alı təxminən 1911-ci ildə doğma kəndlərində vəfat etmiş və orada torpağa tapşırılmışdır.

QOŞMALAR

BƏNZƏRSƏN

Süsənli, sünbüllə, tər bənövşəli,
Yaylaq, bizim yaylaqlara bənzərsən.
İçən ölməz Abi-Kövsər suyundan,
Bulaq, bizim bulaqlara bənzərsən.

Ağyoxuş, xan Keyti, Daşkənd baxarı,
Ağ sürülər Sarıyaldan yuxarı.

Var bizim çayların gözəl axarı,
Çaylar, bizim o çaylara bənzərsən.

Aşıq Alı deyər, üç gözəl dərə,
Şaqayıq çiçəkli xoş gözəl dərə.
Əyricə, Verst dağı, Baş Gözəldərə,
Üçdağ, bizim üç dağlara bənzərsən.

DOLANDIRIR

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Bilin, bu dünyanı pul dolandırır.
Kəsilib məhəbbət, qalmayıb hörmət,
Dövlətli dalınca mal dolandırır.

O dünyanın şərbətini içməyən,
Körpü salıb, üstədən karvan keçməyən,
Evdə arvadına sözü keçməyən
Kəndə kovxa olub, el dolandırır.

Aşıq Alı, halım oldu pərişan,
Ağ üzündə xalları var, hər nişan.
Binamus qohumdan, namuslu düşmən
Öldürsə, qəbrimdə gül dolandırır.

DÜŞƏR

Ərzəyin yaylağı, gözəl oylağı,
Bir zaman yadıma Başdibəl düşər.
Ovqanın yaylağı, Şahmar bulağı,
Ağmanqal, Mıxtökən, Alagöl düşər.

Yaxşı olar bu dağların havası,
Yaylamağa gələr gözəllər xası.
Zar, Zivel, Daşkörpü, Gəlin qayası,
İstisudan bəri bizim el düşər.

Lələ-gövhər bu dağların tayıdı,
Xublar gələr onda yaylar, qayıdı,
Bərləmiş Ağrının Arpa çayıdı,
Qalxar qonar ellər, cada yol düşər.

Zülm əliynən köçürdülər bineyi,
Dikpilkəndədi köçün ileyi.¹
Qaraxaç, Ağmanqal, Dəngiz güneyi,
Bir zaman ellərə gəl-hagəl düşər.

Alı söylər yarın qaşu gözünnən,
Dindirəndə dür tökülür sözünnən.
Uçdu könlüm quşu dağlar gözinnən,
Ay qabaq üstünən siyah tel düşər.

İSTƏR KÖNLÜM

Bahar fəsli, yaz ayları gələndə,
Dağlar damənindən qar istər könlüm.
Yığılıb bir böyük pəri zadalar,
Xəstəyəm, onlardan nar istər könlüm.

Nakəs adam bu dünyada çox olar,
Mərd iyidin gözü-könlü tox olar.
Qonşunu yox istəyən özü yox olar,
Onunçün aləmi var istər könlüm.

Mən gedəli qəddin xeyli ucalıb,
Sənin dərdin məni qürtəbə salıb.
Deməynən ki, Aşıq Alı qocalıb,
Gen tuman, çəpgəni dar istər könlüm.

¹ İleyi – qabağı.

NƏ QALDI

Gəşt elədim, bu dünyanı dolandım,
Əllini keçirdim, yüzə nə qaldı?
Ayaq getdi, əl gətirdi, diş yedi,
Baxmaqdan savayı, gözə nə qaldı!?

Ölüm haqdı, çıxmaq olmaz əmirdən,
İpək tora halqa salma dəmirdən!
Aydı, gündü, gəlir keçir ömürdən,
Darıxırıq, görən, yaza nə qaldı?

Ha yana baxıram, hava məxsuşdu,
Gəzdiiyim ovlaqlar yadıma düşdü.
Bir gün eşidərsən, Alı da köçdü,
Sındı telli sazı, təzənə qaldı.

ÖZGƏLƏRDƏN BİZƏ XATA YETİŞMƏZ

Özgələrdən bizə xata yetişməz,
Eyləməsək özümüzə özümüz.
Alışmışam eşq oduna, yanıram,
Qoy, söykənsin közümüzə közümüz.

Bəhşə düşdük, məqsədini yeritdin,
Əyib qəddim, cavan ömrüm çürütdün,
Bir başa düş, nə iş tutdun, nə etdin,
İndi yoxdu sözünüze sözümüz.

Alıyam, əl çəkdim, yaqın biləsən,
Yaylıq alıb, göz yaşını siləsən.
Öyünmə dünyada cavan qalasan,
Dürüst baxsın gözümüzə gözümüz.

TƏCNİSLƏR

AY AĞ ALMASIN

Bimürvət yar məni candan elədi,
Tutubdu dəstində ay ağ almasın.
Girdim dostun bağçasını seyr etdim,
Bağında görmədim ay ağ almasın.

Oxudum dərşimi, çıxdım hər aya,
Bayram ayı demək olmaz hər aya.
Şahi-Mərdan, özün yetiş haraya,
Düşmən üstümüze ayaq almasın.

Aşıq Alı istər yara bağlıya,
Kamil təbib görək, yara bağlıya.
Bir yar meylin qeyri yara bağlıya,
Həftəyə yox olsun, aya qalması!

DAMI DAYANSIN

Uçubdu könlümün qəlbi hasarı,
Bir sütun vursana, damı dayansın.
Hər kəs dostdan dosta yaman qandırsa,
Qiyamət oduna damı da yansın!

Dedim könül, bir qayıtsın özünə,
Bir baxgınan mənə, bir də özünə.
Axirətdə bir ev tiksən özünə,
Uçmasın başına, damı dayansın.

Deyər Aşıq Alı, acar ovluya,
Zənbur şirə çəkə, ac arı ovluya.
Hər kəs dostun qoyub, acar ovluya,
Od vur qapısına, damı da yansın.

DİVANI

VERİR

Mərdin qonağı gələndə,
Gülə-gülə nan verir;
Namərd qonağı görəndə,
Baxarsan ki, yan verir.
Hanı Hatəm kimi Hatəm,
Süfrə sala, ad ala;
Hanı Loğman kimi Loğman
Mürdələrə can verir.

Bir kişiylə Allah verməsə,
Gündüz ona gecədi;
Bir kişiylə Allah versə,
Onun bəxti ucadı;
Bir kişiylə Allah verməsə,
Çalışmağı bicadı;
Bir kişiylə Allah versə,
Görərsən, hər yan verir.

Gəl, biçara Aşıq Alı,
Sığın haqqın adına;
Leyli-nahar zikr eylə,
Beş vaxtı sal yadına.
Əlin üzünə damənindən,
Yetərsən muradına;
Atı – Düldül, qulu – Qənbər
Ol Şahi – Mərdan verir.

ŞAİR MƏMMƏDSÖYÜN

(1800–1884)

Şair Məmmədsöyün Göyçə mahalının Daşkənd kəndində, təxminən, 1800-cü ildə anadan olmuşdur.

Məmmədsöyün saz çalsə da (dəqiq deyil), xalq arasında aşiq kimi yox, şair kimi tanınmışdır.

Şairin «Nəylərəm», «Yəni nə», «Yatıb, oyanmaz, oyanmaz» rədifli şeirləri aşıqlarımızın dillərinin əzbəri olmuşdur.

Şair Məmmədsöyün 1884-cü ildə öz doğma kəndində vəfat etmişdir.

Q O Ş M A

MƏNİ

Leyli kimi vədə verdin, gəlmədin,
Məcnun kimi saldın dağlara məni,
Bədəsil xoryadı bağban eylədin,
Qoymadı bağçaya, bağlara məni.

Zimistanda, hər payızda, hər yayda,
Hər saatda, hər həftədə, hər ayda,
Hər yas günü, hər şivəndə, hər vayda,
Həmişə qatgılən aqlara məni.

Məmmədsöyün deyər, qurban, yar sana,
Sağlığında verrəm ixtiyar sana.
Mən öləndə vəsiyyətim var sana:
Öz əlinlə бүkdür aqlara məni.

GƏRAYLILAR

MƏN OLUM

Gül bağçadan boylanan yar,
Boyuna qurban mən olum.
Özün Gülzar, elin gülzar,
Hüsnünə heyran mən olum.

Ağladarsan, ağlat özün,
Çağladarsan, çağlat özün.
Dağladarsan, dağlat özün,
Sinəsi al qan mən olum.

Məmmədsöyün səndən doymaz,
Özgələrə məhəl qoymaz,
Əzabını əzab saymaz,
Tək sənə mehman mən olum.

YATIB, OYANMAZ, OYANMAZ

Yönü bəri baxan dağlar,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.
Üstündəki ağır ellər,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Qurbanam qələm qaşına,
Gör nələr gəldi başına.
Səs verrəm dostum guşuna,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Gəldim yarın xanasına,
Laçın qonmaz binəsinə.
Əlim qoydum sinəsinə,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Yarım yaman yatmış idi,
Mişk-ənbərə batmış idi,
Rübəndini atmış idi,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

İyidin dönməsin əhdi,
Yana çevrilməsin taxtı.
Məmmədsöynün qara baxtı,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

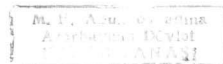
TƏCNİS

AY ANA, ANA

Bir Leyliyə ürcah oldum, nə oldum,
Məcnunam eşqindən, ay ana, ana.
Özü getdi, saldı məni bu oda,
Qalmışam əlində a yana-yana.

Süzdürüb oynatdı ala gözünü,
Ya ölləm, ya canım ala gözünü.
Göz açdım, gəlmədi alagözünü,
Zülfün daramışdı a yana-yana.

Məmmədsöyün, yön çevirərəm yaracan,
Qibləgahım o qapıdı: yar açan.
Kim söyləməz belə gözəl yara «can»,
Qalmışam adını ay ana, ana.

DİVANILƏR

GƏLMƏDİ

İki aləmin günaşi,
Şahi-cahan gəlmədi;
Dolandı kəc irəftar,
Keçdi dövrən, gəlmədi.
Mən ki, sənin aşiqinəm,
Müştağam didarına;
Halım oldu yen¹ pərişan.
Mərdi-meydan gəlmədi.

Aləm olub zimməpərəst,
Heydəri Səfdər hanı?
Xeybərin qalasın alan,
Fəth edən Bərbər hanı?

Düldül Zülfüqar sahibi
Ağeyi-Qənbər hanı?
Bir adı Şahi-Qəşəmşəm,
Şəri-yəzdan gəlmədi.

Gəl biçarə Məmmədsöyün,
Gör sənin halın nədi;
Zəlil qoydun dini-islami,
Kafərin əlindədi;
Mən ki sənin müztərinəm,
Tərifin dilimdədi;
Müşgülləri həll eyləyən
Dərdə dərman gəlmədi.

NEYLƏRƏM

Ey cananım, səndən ayrılıq
Mən bu canı neylərəm!?
Malü-mülkü, tacü-taxtı
Süleymanı neylərəm!?
Mən öləndə sən olasan;
Başım üstə ağlayan;
Şeyda bülbul fəğan eylər:
Gülüstanı neylərəm!?

Bir vəfalı həmdəm ilə
Ülfət qıl, ilqar elə;
Dedim, könül, dost kuyinə
Sən də bir güzar elə;
Əl götürmə damənindən,
Can ona nisar elə.
Yar özü zibə görəkdi,
Mən zibanı neylərəm!?

Məmmədsöyün, qətlən üçün
Məclisə sağrı gəlir;
Qaşları yay, kirpiyi ox,
Gözləri yağı gəlir.
Bu gün ömür başa yetdi,
Ayrılıq çağı gəlir;
Bir beş arşın ağ lazımdı,
Badilanı neylərəm!?

OLMASA

Bəziranlar yük bağlamaz
Gör xiridar olmasa;
Naməşhur qalmaz dünyada,
Zatında zar olmasa;
Səng ilə xanə yapasan
Bir biyaban səhrada;

¹Yenə

Tapasan qəflət yuxusu,
Əgər şahmar olmasa.

İki mələk müqərrərdi,
Baxıb əməlin yaza;
Onlar əməlinə baxıb,
Sənə verərlər cəza;
O günündə nə eyləsin
Şahi-Mərdan – Mürtəza;
Məhşərə getmək çətindi,
Əldə tutar olmasa.

Məmmədsöyün ölməklə
Bu dünya xalı olmaz;
Dərdin demə dərdbilməzə,
Dərdindən halı olmaz;
Bu vergi haq vergisidi,
Kimsəyə qalı olmaz;
Cəhd eləmək bica şeydi,
Baxtın bidar olmasa.

ŞAİR ALMƏMMƏD

(1800–1868)

Şair Alməmməd məşhur Aşıq Ələsgərin atasıdır. O, təxminən, 1800-cü ildə Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olmuşdur.

Alməmməd böyük bir ailənin qayğısını çəkmişdir. Onun Ələsgər, Salah, Xəlil, Məhəmməd adlı dörd oğlu, Fatma və Qızxanım adlı iki qızı olmuşdur.

Əsas məşğuliyyəti əkinçilik olan Alməmməd ailəni dolandırmaqda övvəllər çətinlik çəkmiş, bir müddət Kəlbəcərin məşələrindən ağac daşıyaraq, ondan kürək, şana, dırmıx, çömçə, qaşıq, hövsər çanaq və sairə təsərrüfat və məişət əşyaları düzəldib satmağa məcbur olmuş, sonra isə bir dəyirman tikib, dəyirmançılıq etmişdir.

Alməmmədin yaradıcılığından əlimizdə olan dörd-beş nümunə onun həm də istedadlı el şairi olduğunu göstərir. Aşıqlar bu şerləri dastan söyləməyə başlayanda bir ustadnamə kimi oxuyurlar.

Əslində adı «Əliməhəmməd» olan Alməmməd şerlərində adını «Məhəmməd» şəklində işlətmişdir.

Oğlanları Aşıq Ələsgərin və Şair Məhəmmədin şer yaratmağa həvəs göstərməsində Alməmmədin təsiri az olmamışdır.

Alməmmədin atası Allahverdi də şair imiş.

Şair Alməmməd, təxminən, 1868-ci ildə vəfat etmişdir.

Q O Ş M A L A R

EYLƏR, EYLƏR

Bir elə kişinin tut ətəyindən
Aləmə imdadı ol eylər, eylər.
Zərrəcə üstündə olsa nəzəri,
Yerdən daş götürsən, ləl eylər, eylər.

Böhtan demə, böhtan tutar adamı,
Qul eylər, bazarda satar adamı.
Cəhənnəm odundan betər adamı
Yandırar kasıblıq, kül eylər, eylər.

Düz yoldan azanı tez tapar qada,
Doğruluq nemətdi həddən ziyada.
Alməmməd də bir at minər üqbada,
Sualsız cənnətə yol eylər, eylər.

İNSAN

Axırı fikr eylə, qafil dolanma,
Qəlbini, şeytandan yad elə, insan!
Elə iş tut, aqibətdə utanma,
Bacar könül yıxma, şad elə, insan!

Bu dünya dediyin fanıdı, fanı,
Əvvəl Nuh gəlmişdi, qalmayıb, hanı?!
Puç eylədi İsgəndər tək xaqanı,
Bizə də əsəcək bad elə, insan!

Alməmməd dünyada hələ bihuşdu,
Bənadəm dediyin vətənsiz quşdu.
Səxasız dövlətin axırı puçdu,
Ye malın, dahanda dad elə, insan!

ŞİRİN-ŞİRİN

Varıb dost köyünə mehman gedəndə
Süzülür sinəmdən tər şirin-şirin.
Bu yerlərin əcəb seyrəngəhi var,
Gətirir bağçalar bar şirin-şirin.

Bir qəmər taylıdı, ləbləri püstə,
Həsretin çəkməkdən olmuşam xəstə.
Bir ləhzə başımı al dizin üstə,
Can verim yolunda, yar, şirin-şirin.

Məhəmmədəm, sənə qurban olum, yar,
İzin versən, qol boynuna salım yar,
Gəlmişəm bağına bağban olum, yar,
Budağından dərim nar şirin-şirin.

DİVANİ

GÖRMƏDİM

Dünya, sənin gərdişinlə
Başa varan görmədim!
Qərq oldu aləm, qəhr işindən
Can qurtaran görmədim.
Bilmirəm ki, səbəb nədi,
Şadı qəmgin eylədin;
Abadını viran qoydun,
Ardı haran, görmədim.

Kəsilməz mürdə karvanı,
Qəflə işlər, köç gedər;
Nə imranlar nakam qoydun,
Didəsindən yaş gedər.
Yetmiş iki millət ki var
Əli səndən boş gedər;
Yanısınca malü dövlət,
Pul aparan görmədim.

Alməmmədəm, bu dünyada
Bir nişanım qalmadı;
Getdi əldən qohum-qardaş,
Ata-anam qalmadı.
Süleyman tutdu dünyanı,
Dedi «mənəm», – qalmadı;
Bir kəs ilə heç düz ola
Sənin aran görmədim.

AŞIQ ƏLƏSGƏR

(1821–1926)

Aşiq Ələsgər Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində, təxminən, 1821-ci ildə anadan olmuşdur.

Aşiq Ələsgər beş ilə qədər Aşiq Alının yanında şeyird olmuşdur. Bu müddətdə o, püxtələşmiş, qüdrətli aşiq kimi tanınmışdır.

Bədahətən şer qoşub sazla oxuyan bu böyük şəxsə də ürəkdan keçənləri bilmək, kənarda törədilmiş hadisələrdən xəbərlər vermək kimi fitri qabiliyyətlər də varmış.

Göyçə aşiq sənətinin inkişafında, təkmilləşməsində Aşiq Ələsgərin xidməti əvəzsizdir. Onun:

Adım Ələsgördür, mərdi-mərdana,

On iki şeyirdim işlər hər yana.

– misrasından da görüldüyü kimi, böyük sənətkar neçə-neçə tanınmış aşiqlərimizə ustalıq eləmişdir.

Aşiqın həyatının XX əsrə düşən dövrü qəmli-kədərli keçmişdir. 1905-ci ildə törədilən milli ittiḥaf, 1908-ci ildə Bəşirin Molla Rəhimi (Aşiqın xalası oğlu) bilmədən güllə ilə vurub öldürməsi, 1915-ci ildə qardaşı oğlu və istəklili şeyirdi Aşiq Qurbanın vəfatı, bir il sonra isə qardaşı Xəlilinin ölümü, 1918-ci ildə ermənilərin Göyçəni viran etməsi kimi faciəli hadisələr qüdrətli nəğməkarı sarsıtmış, onun yaradıcılığında kədərli iz buraxmışdır.

Aşiq Ələsgər qaçqın olduğu illərdə (1918–1921) ailəsi ilə birlikdə Kəlbəcər rayonunun Qanlıkənd kəndində yaşamış Ermənistanı sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra isə köçüb, öz doğma kəndinə qayıtmışdır.

Xalqımızın bu ölməz saz-söz ustası 1926-cı il mart ayının 7-də dünyasını dəyişmişdir. Onun qəbri Ağkilsə kəndinin qərbindəki qəbiristanlıqdadır.

QOŞMALAR

GƏRƏKDİ

Aşiq olub, tərki-vətən olanın,
Əvvəl, başda pür kamalı gərəkdİ.
Oturub-durmaqda ədəbin bilə,
Mərifət elmində dolu gərəkdİ.

Xalqa həqiqətdən mətləb qandır,ə,
Şeytanı öldürə, nəfsin yandır,ə,
El içində pak otura, pak dura,
Dalısınca xoş sədalı gərəkdİ.

Danışdığı sözün qiymətin bilə,
Kəlməsindən ləlu gövhər süzülə,
Məcəzi danışa, məcəzi gülə,
Tamam sözü müəmmalı gərəkdİ.

Arif ola, eyham ilə söz qana,
Naməhrəmdən şərm eyləyə, utana,
Saat kimi meyli haqqa dolana,
Doğru qəlbi, doğru yolu gərəkdİ.

Ələsgər haqq sözün isbatın verə,
Əməlin mələklər yazı dəftərə.
Hər yanı istəsə, baxanda görə,
Təriqətdə bu sevdalı gərəkdİ.

DAĞLAR

Bir ay yarım nobahardan keçəndə
Cərar olur köysündən sellərin, dağlar!
Çalxanır sonalar, çıxır qazlar,
Zəməm zümzüməli göllərin, dağlar!

Hanı mən gördüyüm qurğu-busatlar!?
Dərdməndlər görsə, tez bağı çatlar;
Mələşmir sürülər, kişnəşmir atlar,
Niyə pərişandı halların, dağlar!?

Hanı bu yaylaqda yaylayan ellər!?
Görəndə gözümdən car oldu sellər.
Seyr etmir köysündə türfə gözəllər,
Sancılmır buxağa güllərin, dağlar!

Hanı mərd iyidlər, boş qalıb yurdu!?
Səxavətdə Eldar nurelanurdu.
Erkək kəsib, ağır məclis qururdu,
Şülən çəkildirdi malların dağlar!

Gözəllər çeşməndən götürmür abı,
Dad verə dahanda Kövsər şərabi.
Xaçpərəstlə düşdü bund inqilabı,
Onuncün bağlandı yolların, dağlar!

Sarınərdən top-tüfəngin atılı,
Qısır Murğuz şah dağına çatıldı.
Bir əmliyin bir tükənə satılı,
Xəzəl olu yenə pulların, dağlar!

Kəpəz, Murov, Qonur – gör neçə dağ var...
Üstünə nur yağsın, ay dəli Qoşqar!
Yayın orta ayında yağdırırsan qar,
Səf çəkib üstündə salların, dağlar!

Elə ki, şər gəldi, qaraltıd qaşı,
Dumana qərq olur dağların başı.
Düşəndə gürg ilə kəlbın savaşı,
Uzaq çəkir qilü-qalların, dağlar!

Halıyam Eldarın var cümləsindən,
Gecə yatmır bir-birinin bəhsindən.

İyid nərəsindən, güllə səsindən
Dəyməmiş tökülür kalların, dağlar!

Həsənnənə, Həsənbaba qoşadı,
Xaşbulaq yaylağı xoş tamaşadı.
Arsız aşiq elsiz niyə yaşadı,
Ölsün Ələsgərtək qulların, dağlar!

DOLANIR

Axşam-səhər, çeşmə, sənin başına,
Bilirənmi, necə canlar dolanır!?
Büllur buxaq, lələ yanaq, ay qabaq,
Şahmar zülfü pərişanlar dolanır.

Afərin xudanın haqq-sayına!..
Camalları bənzər bayram ayına.
Belə gözəllərin xaki-payına
Mənim kimi çox qurbanlar dolanır.

Gördüm gözəlliyn bizə bildirir,
Qaş oynadır, xəstə könüm güldürür,
İşvəyi nazıyla adam öldürür,
Qəmzəsində nahaq qanlar dolanır.

Məni qoca gördü, ürbəndin açdı,
Ala gözlərinə gözüm sataşdı,
Huş başımdan getdi, xəyalım çaşdı,
Müğri-ruhum asimanlar dolanır.

Adım Ələsgərdi, Göyçə mahalım,
Dolanım başına, mən dərdin alım!
Hüsnün şöləsinə xəstə xəyalım
Pərvanədi, şəmistanlar dolanır.

KƏSİLDİ

Nagah badi-sərsər əsdi üzümə,
Ömür bostanımın tağı kəsildi.
Öz əlimdən xəta dəydi gözümə,
Bədəndən qolumun sağı kəsildi.

Qəza tutdu, kədər məni budadı,
Ağlatdı dostları, güldürdü yadı,
Zəhrimara döndü ağzımın dadı,
Əlimdə şərbətim ağı kəsildi.

Könlüm yasdan çıxmır, qəlbim qaradan,
Bu dərdü möhnətdən, bu macəradan.
Dövlət getdi, hörmət qalxdı aradan,
Qapımızdan dost ayağı kəsildi.

Müqərrərdi, qaçmaq olmaz ölümdən,
Fələyin qılıncı dəydi belimdən,
Bir tülək tərланım getdi əlimdən,
Ürəyimin bəndi, bağı kəsildi.

Çox qaçdım qəzadan, olmadı çara,
Bir vurmuşdu, bir də vurdu dübara,
Çinovniklər istədilər qurtara,
Dostların özümə yağı kəsildi.

Qul Ələsgər, işin müşküldü, müşkül,
Dərdini deməyə yoxdu əhli-dil.
Döy başına, fəğan eylə müttəsil,
Daha deyib-gülmək çağı kəsildi.

GƏRAYLILAR

CEYRAN

Durum dolanım başına
Qası, gözü qara Ceyran!
Saldın eşqin atasına,
Eylə dərdə çara, Ceyran!

Söz eşidib, ərzim qansan,
Mən yanana sən də yansan.
Özün bir tülək tərлансан,
Niyə uydun sara, Ceyran?!

Ələsgərəm, abdal ollam,
Eşqin girdabında qallam.
Küsdürmüşəm, könlün allam
Yalvara-yalvara, Ceyran!

YAYLAQ

Gözəllər seyrəngahısan,
Görüm səni var ol, yaylaq!
Açılsın gülün, nərgizin,
Təzə mürğüzər ol, yaylaq!

Gözüm qaldı siyah teldə,
Bülbül öldü meyli güldə.
Kimsəm yoxdu qürbət eldə,
Sən mənə qəm-xar ol, yaylaq!

Mən səni görəndən bəri,
SİNƏM oldu qəm dəftəri.
Öldür Aşıq Ələsgəri,
Özün günahkar ol, yaylaq!

TƏCNİSLƏR

A YƏMƏNDƏDİ

Ahəngər deyiləm, naşı bəzirgan,
Gözüm dürdənədə, a yəməndədi.
Sinəmdədi eşqin şirin çəsməsi,
Ləzzəti meyl edib ay əməndədi.

Bir sazım var, yox pərdəsi, nə simi,
Onu çalib, kim tərpeyə nə simi?!
Firdovsi, Füzuli, Hafız, Nəsimi –
Onlar da yazdığı, ayə, məndədi.

Kişi görək zəhmət çəksin, dər salsın,
Süfrə açsın, ad qazansın, dər salsın.
Dərsi azlar Ələsgərdən dər alsın,
Altı min altı yüz ayə məndədi.

ÇATAÇAT

(Dodaqdayməz)

El yeridi, yalnız qaldın səhrada,
Çək əstərin, çal çatığın çata-çat,
Hərcayılar səni saldı irəğa,
Həsərət əlin yar əlinə çata-çat.

Qışda dağlar ağ geyinər, yaz qara,
Sağ dəstinlə ağ kağıza yaz qara.
Əsər yellər, qəhr eyləyər yaz qara,
Daşar çaylar, gələr daşlar çata-çat.

Ələsgərin xəddi çıxdı çal indi,
«Hey»i «yey»ə, «dalı» «rey»ə çal indi.
Hərcayının kəlləsindən çal indi,
Çal çəngəlin, çək ciyərin çata-çat.

DİVANİ

BƏŞ ENDİRİR

Ələstidən «bəli» deyən
Sübhana baş endirir.
Məhəmmədə nazil olan
Qurana baş endirir.
Özü birdi, adı minbir,
Vəhdəhuəl-laşərik;
Əhli-mömin görə bilməz,
Pünhana baş endirir.

Ölməyincə bu sevdadan
Çətin dönəm, usanam;
Həqiqətdən dər almışam,
Təriqətdən söz qanam.
Şahi-Mərdan sayəsində
Elm içində ümnamam;
Dəryaların qaydasıdır,
Ümmana baş endirir.

Biçarə Aşıq Ələsgər,
Olma elmə nabeləd;
Danışanda doğru danış,
Sözün çıxmasın qələt.
Çox qazansan, az qazansan,
Beş arşın ağdı xələt;
Mal-dövlətə baş endirən
Əfsana baş endirir.

GÖZƏLƏ

Canımı qurban elərəm
 Bir belə tər lan gözələ;
 Hal bilən, şirin gülən,
 Dosta mehriban gözələ;
 Boy uca, gərdən mina,
 Zülfü pərişan gözələ;
 Dolanıb mürği-ruhum,
 Olubdu mehman gözələ;
 Xəstəyəm, yalvarıram
 Həkim-i Loğman gözələ.

Gözəl xanım cılvlənib
 Gözəllərin xası kimi;
 Görəni Məcnun eləyir
 Leylinin sevdası kimi;
 Ala gözlər şölə çəkir
 Göyün sürəyyası kimi;
 Çəpgəni hər rəng çalır,
 Peyğəmbər xırqası kimi;
 Baratdı, behiştədən gəlib,
 Gətirib qılman gözələ.

Gözəl xanım al geyinib
 Gözəllər xasından gözəl;
 Silkinir, gərdən çəkir
 Göllər sonasından gözəl;
 Libas əndamına layiq,
 Əndam libasından gözəl;
 Qabliyyə, mərifət tapıb
 Ata-anasından gözəl;
 Gözəlliyi cəm veribdi
 Xəliqi, sübhən gözələ!

Qəmgin idim, xələt verdi,
 Məlul könüm açdı gözəl;
 Arıfsən, əhli-ruhsan,
 Can sana peşgəşdi, gözəl!
 Ay qabaq şölə verir,
 Qaşın göyçək qaşdı, gözəl!
 Nə qədər gözəl görmüşəm,
 Hamısından başdı Gözəl;
 Cavanşir gözəllərinin
 Cəmis-i qurban Gözələ!
 Fələkdən gileyliyəm,
 Günü bizə qara verib;
 Mömini zəlil eyləyib,
 Suru günahkara verib;
 Tər lanı sara yazıb,
 Tər qönçəni xara verib;
 Ələsgər Məcnun olub,
 Meylini dağlara verib;
 Unudub ibadəti,
 Bağlayıb dastan gözələ.

AŞIQ MƏHƏRRƏM

(1825–1910)

XIX əsrdə öz sazı və sözü ilə diqqəti cəlb edən sənətkarlardan biri də Aşiq Məhərrəmdir. O, təxminən, 1825-ci ildə Göyçə mahalının Alçalı kəndində dünyaya göz açmışdır.

Aşiq olmağa böyük həvəs göstərən Məhərrəm bir neçə il Qızılvəngli Aşiq Aliya şeyirdlik etmiş və xalq içərisində kamil sənətkar kimi hörmət qazanmışdır.

Aşiq Məhərrəm 1910-cu ildə dünyasını dəyişmişdir.

Q O Ş M A

BULAQLAR

Mən bilirəm, zimistanın qəhrindən
Ağ niqab örtübsən üzə, bulaqlar!
Yaşılbaş sonalar tərək olub səndən,
Həsərsən gəlinə, qıza, bulaqlar!

Cənnətül-məvadan olmusan təyyar,
Üstündə gəşt eylər cümlə ərənlər.
Sənə bəxş eyləyib pərvərdigar,
Qüdrət yeygisindən təzə bulaqlar.

Üstündə cəm olar türfə gözəllər,
Ağ sürüynən ətrafını bəzəllər.
Mərd iyidlər ağır xonlar düzəllər.
Xanlar mehman gələr sizə, bulaqlar!

Qarlı dağlar alçaqlanmaz, ucalmaz,
Ləsgər çəkib xoşkar ondan bac almaz.
Səndən içən hicran çəkib qocalmaz,
Yetirsə də sinni yüzə, bulaqlar!

Məhərrəm arzular gəlsin baharın,
Ərisin girmələr, tökülsün qarın,
Dad versin dahanda Abi-Kövsərin,
Olsun içənlərə məzə, bulaqlar!

D İ V A N İ

GƏLMƏDİ

Ey gözəl, sənin təhrində
Huri, qılman gəlmədi;
Yıxdın könlümün evini,
Oldu viran, gəlmədi;
Açılsın mah camalın,
Qoy olsun bayram günü;
Cümlə cahan həsrət çəkir
Mahi-ruhan gəlmədi.

Düşdü eşqin atasına,
Yandı səmənər kimi;
Söz sinədə cusa gəldi,
Cəm oldu dəftər kimi;
Heç mahalda ustad yoxdu.
Aşiq Ələsgər kimi;
Yüz yerdən qətrə oynadı,
Belə ümman gəlmədi.

Məhərrəməm, özberimdi
Sirri-sübhan ibtidai;
Ondan münkir olan kimse
Məhşərdə tapmaz cada;
Müxənnətə bel bağladım,
Zəhmətim getdi bada;
Bağlandı namərd kisəsi,
Daha dövrən gəlmədi.

AŞIQ ƏZİZ

(1825–1918)

Aşıq Əziz, təxminən, 1825-ci ildə Göyçə mahalının Böyük Məzrə kəndində dünyaya gəlmişdir. O, öz şerlərində dövrünün ədalətsizliklərini yarızarafat, yarıciddi ifadələrlə kəskin şəkildə söyləmişdir. Görünür, elə bu kimi səbəblərə görə o, dəfələrlə həbs edilmiş, sürgünə göndərilmiş, saz çalmağı qadağan olunmuşdur.

Aşıq Əziz 1918-ci ildə vəfat etmişdir.

Q O Ş M A L A R

OLUB

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Gecə-gündüz işim ahü-zar olub.
Bərəkət kəsilib, urza gödəlib,
Müxtəsəri, dünya çox bekar olub.

Heç iyidin işi düşməsin dara,
Dara düşən olar işdən avara.
İşləməklə versə, verər Cabbara,
Çalışmaqdan qulaqları kar olub.

Doğrudurmu gör Əzizin dediyi,
Allah qırmaz yaratdığı bəndiyi.
Hacı Bədəl qoyubdu bu məzəndiyi:
Onçu arpa pulnan barabar olub.

YOXDUR

Ay ağalar, sizdən sual eylərəm:
Mən niyə kasıbam, dövlətim yoxdur?
Düşmənin diləyi gəlib yerinə,
Qız külfəti basıb, öylətim yoxdur.

İllah da ki, kasıblığın azarı,
Alıbdı canımı, qalmayıb yarı.
Oğruluq əlimdən gedəndən bəri,
Kəsilib urvatım, hörmətim yoxdur.

Aşıq Əziz deyər, düşə dəstimə,
Kor yapalaq nə giribdi qəsdimə!?
Çox tülkülər baş qaldırıb üstümə,
Patronum, tufəngim, qüvvətim yoxdur.

ŞAİR AYDIN

(1825–1915)

Göyçədə el şairləri kimi tanınan sənətkarlardan biri də Şair Aydır. O, təxminən, 1825-ci ildə Şişqaya kəndində anadan olmuşdur.

Mətbuat səhifələrində Aydının aşiq kimi qələmə verilməsi yanlışdır. Aşiq Ağayarı söyləməsinə görə, Aydın aşiq olmamış, toylarda, şənliklərdə özünün bəmərə hərəkətləri və gülməli söhbətləri ilə camaatı əyləndirmişdir.

Şair Aydının tutulması, Sibirə sürgün olunması hakim siniflər tərəfindən işgəncələrə məruz qalması halları da olmuşdur.

Şair Aydının şerlərində bir zarafət, bir şüxluq, incə yumor da diqqəti cəlb edir. Təəssüf ki, onun şerlərinin əksər hissəsi itib-batmışdır.

Şair Aydın 1915-ci ildə öz doğma kəndində vəfat etmişdir.

GƏRAYLILAR

AY AĞALAR, AY QAZILAR

Ay ağalar, ay qazılar,
Dünya kimə qalacaqdı!?
Cəfa çıxdım, can çürütdüm,
Fələk bir gün alacaqdı.

Oturubsan ağ otaqda,
Olmayacan bu daxmada.
Altın torpaq, üstün taxta,
İnkir-minkir gələcəkdi.

Aydın deyər, malın çoxdu,
Çox malın vəfası yoxdu.
Körpü birdi, karvan çoxdu,
Gələn bir-bir keçəcəkdi.

ENDİ

İki dağın arasından
Gördüm, bir cüt maral endi.
Biri eşqin həvəsindən,
Biri yardan yaral¹ endi.

Xına vurub əllərinə.
Sığal çəkib tellərinə.
Gümüş kəmərləllərinə,
Hayıf, məndən aral² endi.

Əsmə, badi-səba, əsmə,
Yar, meylini məndən kəsmə.
Biri Dursun, biri Məsmə,
Aydın deyər, bular endi.

GƏLİN

Gedirdim, yoldan eylədi
Bir qırmızı tatar gəlin.
Qul eylər, çəkər bazara,
Axır bir gün satar gəlin.

Cəvahir seçdim dəryadan,
Məni qəflətdən oyadan.
Sənin kimi ağ mayadan
Düzdürəydım qatar, gəlin.

¹ Yaralı.

² Aralı.

Aydın gəzər yar yanında,
Qalsın haqqın divanında.
Heç arzu qalmaz canında
Hər kim sənə yatar, gəlin.

MİNTƏNƏ

Bahar vaxtı, yaz vədəsi
Geyinib sarı mintənə¹.
Yəqin bil ki, əmən ölməz,
Qoynunda nari, mintənə.

Qomrovluca quş kimisən,
Broflu gümüş kimisən.
Təzə yetişmiş kimisən,
Gilas nubarı, mintənə.

Hər nə oldu, mana oldu,
Saraldı, irəngim soldu.
Aydını aranda qoydu
Biiiman qarı, mintənə.

¹ Nintənə

AŞIQ MUSA

(1830–1912)

Aşıq Musa Səfər oğlu Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində, təxminən, 1830-cu ildə anadan olmuşdur. Deyilənlərə görə, onun atası Səfər və əmisi Cəfər XIX əsrin əvvəllərində Qazax mahalının Tatlı kəndindən köçüb, Göyçənin Zod kəndinə gəlmişlər. Bir qədər sonra Səfər Zod kəndinin bəyləri ilə yola getməmiş və qonşu Ağkilsə kəndinə köçmüş, ömrünün sonuna qədər orada yaşamışdır.

Aşıq Ələsgərlə eyni zamanda bir kənddə yaşayan Aşıq Musa ona böyük ehtiram göstərmiş və bir sıra şerlərinə nəzirlər demişdir.

Təəssüf ki, savadsız olan Aşıq Musanın bədii irsi sağlığında toplanmadığına görə, böyük bir qismi unudulmuşdur.

Aşıq Talıb və Aşıq Ağayarın söyləmələrinə görə, dolu bədənli olan Aşıq Musanın iri bıqları sifətinə xüsusi görkəm verirmiş. Koroğlu havalarını heç kəs Aşıq Musa kimi oxuya bilmirmiş.

Aşıq Musa 1912-ci ildə Ağkilsə kəndində vəfat etmiş və kəndin şərqindəki qəbiristanlıqda dəfn olunmuşdur.

Q O Ş M A L A R

DƏLİ KÖNÜL, SƏNDƏ NƏLƏR DOLANIR

Dəli könül, səndə nələr dolanır,
Biri qışdır, biri payız, biri yaz.
Üç əlamət gözəllərin nişanı:
Biri işvə, biri qəmzə, biri naz.

Coşğun çaylar kimi qaynadım, doldum,
Heyva tək saraldım, gül kimi soldum.

Gedər ikən üç gözələ tuş oldum:
Biri qarı, biri gəlin, biri qız.

Qürbət eldə kimdi halım soruşan,
Ağ üzündə qoşa xal verir nişan.
Üç şeydir ki, bu otağa yaraşan:
Biri Musa, biri söhbət, biri saz.

DİLİM

Dilim, sənə bu nəsihəti deyirəm,
Dünyanın malına sarışma, dilim!
Yəqin eylə, ölüm haqdı qabaqda,
Qiyamət oduna alışma, dilim!

Mənim sözlərimi saxla amanət,
Haqqın dost olan tez tapar nicat
İstəyirsən sərin ola salamat,
Ağlıma gələni danışma, dilim!

Sən uyma namərdə, gördüm səxasın,
İcməynən, zəhr olu mey piyalasın,
Hər kəs çəkər öz ağlının bəlasın,
Fitnəvü şərhlərə qarışma, dilim!

Bir məclisə vardın, sən ol nöqtə hal¹,
Eşidənlər səndən dərk etsin kamal.
Dindirənlər dillən, yoxsa da ol lal
Hərcaı danışb gülüşmə, dilim!

Musa eşqə alışmayıb, nə lazım,
Bivəfaynan qonuşmayıb, nə lazım,
Allah özü sirr açmayıb, nə lazım,
Sən bildiyin sirri gəl açma, dilim!

GƏRAYLI

NƏ GÜNAHI TELLI SAZIN

Məclisləri abad eylər,
Nə günahı telli sazın!?
Məlul könüllər şad eylər,
Nə günahı telli sazın!?

Yeki şəcər, yeki dəmir¹,
Ara vurmur, yalan demir,
Qazı kimi rüşvət yemir,
Nə günahı telli sazın!?

Fikrini vermir qələmə,
Zülüm eylemir aləmə,
Pulunu vermir sələmə,
Nə günahı telli sazın!?

Yoldan çıxıb, yolun azmır,
İblis kimi ara pozmur,
Molla kimi cadu yazmır,
Nə günahı telli sazın!?

Musa vəsfən söylər saza,
Ruh verir gəlinə, qıza.
Oxşamayıb kələkbaza,
Nə günahı telli sazın!?

¹ Nöqtə hal – incə danışqılı.

¹ Bir ağacdır, bir dəmir.

TƏCNİSLƏR

AY ÜZƏ-ÜZƏ

Ay ağalar, çeşmim yaşı sel oldu,
Çalxanır sonalar ay üzə-üzə.
Mərd sözünü deyər mərdü mərdana,
Namərd saxlar sözün ay üzə-üzə.

Nazlı dilbər əldə tutub nə sağı,
Dərd çəkənin nə bimarı, nə sağı.
Ala gözlər mənə eylər nasağı,
Kəc baxır, ömrümü ay üzə-üzə.

Aşıq Musa deyər, yetibdi dərdim,
Məni bu qürbətə atıbdı dərdim,
Səksəni, doxsanı ötübdü dərdim,
İndi də yetişib a yüzə, yüzə.

DE BİR ÜZ, BİR ÜZ

Arif olan, diqqət elə, fəhm elə,
Qövr eylədi yaram de bir üz, bir üz.
Fələk saldı məni hicran xəstəsi,
Yatıram yan yerdə de bir üz, bir üz.

Yaralıyam, çətin qallam bu yaza,
Ərz eliyəm, dərdi-dilim bu yaza.
Yetir xəbərimi gərdən bəyaza,
Görünsün gözümə de bir üz, bir üz.

Aşıq Musa, səni dərd az alımı?
Görüm düçar olsun dərdə zalımı!
Dərmansız xəstədən dərd azalımı?
Loğman tək deyirəm de bir üz, bir üz.

DİVANİLƏR

QALMADI

Ey fələk, sənin cövründən
Xanü xavan qalmadı;
Neçə danəndələr getdi,
Mətləb qanan qalmadı.
Çoxlarının baharını
Döndərdin zimistana,
Pozuldu bağı-bənövşə,
Soldu gülşən qalmadı.

Hər kimə ki şərbət verdin,
Tez zəhrimar eylədin;
Zülmünən yıxdın evini,
Taxtını tar eylədin;
Beş gün xoşbəxt olanların
Sonun bimar eylədin;
Nə xəstələr şəfa buldu,
Nə də Loğman qalmadı.

Kim ilə dostluq elədin,
Söylə görüm, başa-baş!?
Qəzəbindən xof elədim,
Didəm verdi qanlı yaş,
Sümüyümə lərzə düşdü,
Cismimdə yandı ataş;
Qəhrinə baş əyməkdən
Musada can qalmadı.

MƏRD

Xaliq özü Məhəmmədə
Göndərdi Quranı mərd;
Yüz on dörd əziz surəni;

Otuz cüz ayarı mərd.
Heç kimsədən bakım¹ yoxdu,
Sığınmışam sübhana;
Pədərimin² mərd oğluyam,
Gözirəm meydanı mərd.

Hər kimə ki, mən can dedim,
Canı canda görmədim.
Xudada olan kərəmi
Bəninsanda görmədim.
Atasına kəc baxanı
Bir məkanda görmədim;
Nəzər saldım sağa, sola,
Dolandım hər yanı mərd.

Qafil olma, Aşıq Musa,
Kim qalacaq dünyada;
Uca könlün alçaq saxla,
Havalanma ziyada;
Cəhənnəmin maliklərin
Gündə yüz yol sal yada;
Bağışlanar günahların,
Göl eylə tobanı mərd.

MÜXƏMMƏS

MARAL

Mən səni görəndən bəri
Halım pərişandı, Maral!
Ləblərin şəhdi-şəkər,
Xəstəyə dərmandı, Maral!

¹ *Bakım* – qorxum.

² *Pədərimin* – atamın.

Açılb qoynun içi,
Bağı-gülüstandı, Maral!
Pərvanə cismın oduna
Alışban yandı, Maral!
Dərdbilməz naqis dedi,
Dərdbilən inandı, Maral!

Ala gözlərin görəndə
Oldum mehriban sana mən;
Gəl əyləş məclisimdə,
Eyləyim dövrənə sana mən;
Bir saat otağında
Olaydım mehman sana mən;
İxtiyar özündədi,
Nə deyim qurbanə sana mən;
Qıymıram mal deməyə,
Canə sana qurbandı, Maral!

Kərəmi belə etdiniz,
Döndü İsaya, bəsdimi!?
Məscidi tərək elədi,
Girdi kilsaya, bəsdimi!?
Ağladı, dəxil düşdü
Turi-Sənaya, bəsdimi!?
Quranı atdı oda,
Yandırdı aya, bəsdimi!?
Zülüm ərşə dirək oldu,
Asmana dayandı, Maral!

Lənət gəlsin keşifə,
Aləmdə bir səs elədi;
İki sevgini bir-birdən
Ayırdı, əbəz elədi;
Qız getdi, o vermədi,
Övladınnan bəhs elədi;
Çəkdi din təsibini,
Kərəmə qisas elədi;

Haqq özü qisas qoymaz,
Ədalət divandı, Maral!

İdi suda, bajalüstə,
Paydyom saray, düş yazığam;
Lyubit nujno, denki neto,
Gəl yaramı aç, yazığam;
Suda sadis, maya sipit,
Bir adı bayquş yazığam;
Pravda, yeyboq, maladoy,
Dərdü qəmə tuş yazığam;
Gözəllik sana da qalmaz,
Bu çarxı-dövrəndi, Maral!

Sən bir tərsa qızısan,
Əlif qəddim dal elədin;
Yıxdın könlümün sarayım,
Gör necə xəyal elədin;
Şəfa üçün mən xəstəyə
Ləblərini bal elədin;
Göyçəli Aşıq Musanı
Dərdindən abdal elədin;
Əl mənim, ətək sənin,
Ölürəm, amandı, Maral!

MİRZƏ BƏYLƏR

(1837–1919)

Aşıq şəri səpkisində yazıb-yaradan el şairlərindən Mirzə Bəylər 1837-ci ildə Göyçənin Zod kəndində anadan olmuşdur. Atası Kazım onu ərəb, fars, fransız, rus və türk dillərində oxutdurmuş, dövrünün ən savadlı ziyalı kimi yetişdirmişdir.

Mirzə Bəylər İrəvan quberniyasının dəftərxanalarında xeyli müddət törcüməçi və katib işləmişdir. O, dövrünün mətbuatını həmişə izləmiş, «Molla Nəsrəddin» jurnalının abunəçisi olmuş, Sabir xəstələndikdən onun müalicəsi üçün jurnalın ünvanına pul göndərmişdir.

Özünün davranışı ilə xalq arasında hörmət və şöhrət qazanan Mirzə Bəylər saza-sözə hədsiz maraq göstərmiş, Aşıq Ələsgərlə səmimi dost olmuş, aşıq şerinin müxtəlif şəkillərində saysız-hesabsız sənət əsərləri yaratmışdır. Onun qəzəlləri də vardır. Təəssüf ki, onun öz əli ilə yazdığı böyük şer dəftərlərindən yalnız beş vərəq (on səhifə) mühafizə olunmuşdur. Şairin əl yazısının əhəmiyyətli bir cəhəti də odur ki, şerinin farsı tarixdə (hətta bəzən saat neçədə), nə münasibətlə yazıldığı barədə qeyd olunmuşdur. Onun qəzəllərinin biri fars dilindədir.

Mirzə Bəylər 1919-cu ildə vəfat etmişdir.

Q O Ş M A

ƏLƏSGƏR

*Ağkilsə sakini Aşıq Ələsgər
Əliməhəmməd oğlunun mənə göndərdiyi vəsf
müqabilində cavab yazılmışdır.*

Guşeyi-səhrada, tənhanisində
Sən ki yazdın bu ünvanı, Ələsgər
Çillənin günündə, qış mövsümün
Bahar etdin zimitanı, Ələsgər!

Naməniz qəlbimi xeyli oyatdı,
Mətləbi mövzundu, xub kəlimatdı.
Yusifin köynəyi Yaquba çatdı,
Abad etdi bu Kənani, Ələsgər!

Aşiqəm mən sənin ixtilatına,
Nəzminə, fərdinə, xoş əbyatına.
Afərin, afərin əsli-zatına!
Sənsən hafizi-sani, Ələsgər!

Gərçi müləbbəsən ev libasında,
Şahidəm, şaribdən haqqın tasında.
Azərbaycanda, türk arasında
Sənin kimi şair hani, Ələsgər!

Durmamışam məcazının qolunda,
Gəzməmişəm namərd sağü-solunda.
İmtahandan çıxan dostun yolunda
Əsirgəməm, billah, canı, Ələsgər!

... Əcəb nəzmi, xoş əfradı yazıbsan.
Vəsfə tamam ictihađı yazıbsan,
Ləqəbi atıban, adı yazıbsan,
Unutmaram bu ziyani, Ələsgər!

Səhv etdim ləqəbim sətrə sığışmaz,
Ləfsi səqil salar, bəhrə sığışmaz.
İnşallah, qəzəbə, qəhrə sığışmaz,
Əfv elərsən bu üsyani, Ələsgər!

Təvəqqə edirəm sanma qilü-qal,
Bu gələnlə kəlmədən olma kəcxəyal,
Əgər oxumasan, şüglüzümmə qal
Hər məclisdə bu dastanı, Ələsgər!

Mən belə işlərə mahir deyiləm,
Baxma, öz-özümə fəxir deyiləm.
Hərçəndi yazıram, şair deyiləm,
Bağışlarsan bu Mirzanı, Ələsgər!

TƏCNİS

NƏ SAQI SAQAR

Bir düzəl təcnisə, mənim dal qəddim,
Nəzmi vəzni söylə nə saqi saqar.
Dərdbilməz yolunda, mənim çal xəddim,
Ağarırsan ağar, nə saqısı qar.

Dost bağında alma nədi, heyva nə?
Muşa varsam, seyr edərdəm heyvana.
Tabistanda ələf sazla heyvana,
Zimistanda əgər nasaq isə qar.

Zənburun əsəlin – balın tutmayan,
Səməndərin pərü balın tutmayan,
Məhəbbət səngini balın tutmayan,
Nə mərəkdə namus, nə sağı sağ ər.

Mərizin nəbzi düz, məcazı dursa,
Xəyalı uzaqsa, məcazı dursa,
Dost dostun yolunda məcazı dursa,
Nəsib olar ona nəş ağı saqar.

Bərbadku bəddor daim bədədən,
Sərsər olsa, vermək olmaz bəda dən
Zəif Mirzə xəstə düşüb bədədən,
Nə özü əməmməz, nə saqi saqar.

MÜXƏMMƏS

SƏNİN

Düşdü yada, dilbərə,
Zülfü-pərişanın sənin;
Yetdi ətri çün dimağa
Mişki-əfsanın sənin;
Süsənü sünbül, sənübər,
Lələ, reyhanın sənin;

Və düzülmüş sərbəsər
 Yengi xiyabanın sənin;
 Neylərəm bağı-behiştī,
 Bəsdī İrizvanın sənin.
 Qaşlarının tağının
 Qiyqacına heyran mənəm;
 Mailəm, müştəqıyam,
 Eşqində sərgərdan mənəm;
 Sailəm, misgin mənəm,
 Bicarəvü gıryan mənəm;
 Şol qoşa düşmüş xəttə
 Canın edər qurban mənəm;
 Qoysa gər minnət bu cana
 Tiği-büranın sənin.

Ərz edim, canım sənin
 Nəzzarına olsun fəda;
 Nərgisə tən cüləyən
 Şəhla gözü, ey məhliqa!
 Hüsnünə rəğib edib
 Göydə mələklər cəbəca;
 Zikr edirlər dəmbədəm,
 Dildə diləllər «mərhəbə!»
 Nazir olsa göylərə
 Ta çeşmi-məstanın sənin.

Al yanağa bənzəməz.
 Bağı-İrəmin gülləri;
 Qümürə və reyhanə, nanə,
 Yəsəmən sünbülləri;
 Oxuşan şamü səhər
 Həm tutiyü bülbülləri
 Lal olur görcək yanağın
 Zinətini dilləri;
 Batil etmiş cümləsin
 Təzə gülüstanın sənin.

Ləblərin yaquta bənzər,
 Ya da lələyə əhməri;
 Şəhdi çün tamü ləzzidir,

Misli Tehran şökkəri;
 Acizə əhli-səxa
 Əsirgəməz simü zəri;
 Qapına sail gəlib,
 Ey nəzənin-xavəri!
 Rəhm yox səndə məgər,
 Bəs, hanı ehsanın sənin!?

Dişlərin mirvaridir,
 Ləli-Bədəxşan, gövhər;
 Ya sədəf, ya incidən
 Sətri düzüb kilki-qədər;
 Ləbləri memari-qüdrət
 Xoş çəkib güldən çəpər;
 Görməsin hasid baxanda,
 Ya münafiq bədnəzər;
 Saxlanır pünhan xəzanə
 Dürri-dəndanın sənin.

Mən səni sevdim, məgər
 Eyləmişəm xeyli xəta!?
 Adəti qoyub gedibdir
 Babamız Adəm Ata.
 Məndə yox səbri-sükut,
 Səndə yox qədr-i-əta;
 İki «yox»dan nə çıxar,
 Bəlkə, çıxa və həsrətə;
 Beylədirmi, doğru de,
 Yandırma imanın sənin.

Zəməməmdir, zairəm
 Cahi-zənəxdanın sənin;
 Gəbgəbi-simin sərəsər
 Zəcri-zindanın sənin;
 Ey gözü şəhla, üzü gül,
 Bəsdī dövrənin sənin;
 Çəşmimin bəstindədir
 Şəkli-xuramanın sənin;
 Mirzədir fəş cüləyən
 Dillərdə dastanın sənin.

HACI ƏLİŞ AĞA

(1841–1919)

Hacı Əliş ağa 1841-ci ildə Göyçənin Zod kəndində anadan olmuşdur. Səməd ağanın yaxın qohumu olan Hacı Əliş ağanın babaları XVIII əsrin sonlarında Qazax mahalının Kəsəmən kəndindən köçüb Göyçəyə gəlmiş və orada məskunlaşmışlar. Zod kəndində həmin tayfaya «Kəsəmənli» deyilirdi.

Əliş ağa Həcc ziyarətindən sonra «Hacı Əliş ağa» kimi tanınmış, şərlərində «Hacı» təxəllüsünü işlətmış; dəftərxanalarda, rəsmi yazılarda, məktublarında «Hacı Əliş ağa Kəsəmənski» imzası qoymuşdur.

Səməd ağanın göstərdiyi maddi köməklə o, əvvəlcə Kutaisi gimnaziyasında, sonra isə Peterburqda mükəmməl təhsil almışdır. İrəvan quberniyalarının idarələrində məsul vəzifələrdə işləmişdir.

Dövrünün açıqgözlü ziyalı olan Hacı Əliş ağa «Molla Nəsrəddin» jurnalının abunəçisi olmuş, Sabir xəstələnmərkən onun müalicəsi üçün jurnalın ünvanına pul göndərmişdir.

Gənc yaşlarından yaradıcılığa başlayan və qəzəl janrına daha çox meyl göstərən Hacı Əliş ağanın əsərlərinin bir qismi itib-batmışdır. Əlimizdəki şərlər onun gözəl şair olduğunu göstərir.

1918-ci ildə ermənilər Göyçəni viran qoyarkən doğma yurddan didərgin düşən Hacı Əliş ağa 1919-cu ildə Gəncədə vəfat etmişdir.

QOŞMA

AĞLAR

Ayrı düşdüm vətənimdən, elimdən,
Düşən ağlar, vətən ağlar, el ağlar.
Əl çəkmərəm sünbülümdən, gülümdən,
Sümbül ağlar, bülbul ağlar, gül ağlar.

İstədim ki, yazam bir şəmmə güldən,
Bir şəmmə də yazam zülfü sünbüldən,
Düşdü yerə nagh qələmim əldən,
Qələm ağlar, kağız ağlar, əl ağlar.

Xərabə yerlərdə bayqu olmasa,
Arif olan bu mətləbi bilməsə,
Çöllərdə gər ahu – ceyran olmasa,
Dağlar ağlar, daşlar ağlar, çöl ağlar.

Bu məclisə tari-mütrüb gəlməsə,
Oynayıb, çarx vurub, deyib-gülməsə,
Hənəli tellərə şənə vurmasa,
Şənə ağlar, zülfər ağlar, tel ağlar.

Gethaget əhvalım bədəhval oldu,
Büküldü qamətim, qəddim dal oldu.
Etdiyim xəyallar xamxəyal oldu,
Xəyal ağlar, əhval ağlar, hal ağlar.

Günbəgün, Hacıya, artar azarın,
Çıxar asimana həm ahü-zarın.
Qazanda ləhədin, qəbir qazanın,
Külüng ağlar, kürək ağlar, bel ağlar.

QƏZƏLLƏR

Bir namə yazım, ver çapa salsınlar, a molla!
İftadələrin qeydinə qalsınlar, a molla!

Bircə gəl oyat millətin, çoxdandı yatıblar,
Yatdıqca yatar, bəsdir, oyansınlar, a molla!

Bihudə dolanmaqda bu ah ilə dolanmaq,
Qoyma bunları böylə dolansınlar, a molla!

Nə vaxtə kimi vəzi-nəsihət deyəcəksən!?
Lazımdır, onlar özləri qansınlar, a molla!

Əcnəbi millət özünü elmə yetirdi,
Milləti çağır, yanıma gəlsinlər, a molla!

Peşman da olub millətimiz millət içində,
Nə vaxtə kimi dalıda qalsınlar, a molla!

Hər tayifə gül tək açılıb, şölələnidir,
Biz tayifə solsun və saralsınlar, a molla!

Yox, yox, dolanım başına, irşad elə, sən yaz!
Yaz, yaz, yenə yaz, bəlkə, utansınlar, a molla!

Türkdü, bunlara yazma ərəb, farsı lisanı,
Türkidilər, yaz kim, anı qansınlar, a molla!

İxtaz elədi xaricilər elmi-fünunu,
Qoy ağzını büzsün, bizə gülsünlər, a molla!

Bülbüləm, gülşən ara bir güli-tər axtarıram,
Gülü fər səhni-çəmənlərdə bitər, axtarıram.

Salıban boynuma zəncir, dolanıb gəşt eylərəm,
Qeys tək xeyməyi – Leylayə güzar axtarıram.

Hədd həştada yetib, eşq başımda hələ var,
Eyb olunmaz ki, desəm: eşqə kömərlər axtarıram.

Qaç sənələrdə ki, qeyb etmişəm ol mah vəsər,
Gəzirəm xanəbəxanə, dəri-dər axtarıram.

Zati-pak aqilə və kamilə bir ali nəsəb,
Hacıya, ali təbiət ola gər, axtarıram.

Getdi novrəstə balam, yar oldu ağyarılərə,
Həmdəm oldu gedibən çöldə gəzən vəhşilərə.

Bəslədim zəhmət ilə, aldı əlimdən ağyar,
Mən də üzümü tuturam ərşdəki dadılərə.

Bir gül əkmışdim özüm, qönçəliyində dərərəm,
Nə bilim, qismət edər tarı bir özgə bəşərə.

Həsərət oldum boyuna, sərvsifət qamətinə,
Qaldı yollarda gözü, getdi nə gəlməz səfərə.

Sübhü şəm hicri ilən ah çəkib, nalə edirəm,
Od tutub yandı canım, düşdü səqərdən səqərə.

Ürəyin yandı sənin, səd heyif oldun, Hacı bəy,
Nə yaman yerdə başın düşdü qəzavü qədərə!?

Səni yüz yaşa, görüm, dövləti-dünyada, balam!
Maşallah, səni o xəlq edən icaba, balam!

Əhsən, əhsən, yenə əhsən, o gözəl qamətinə,
Fətəbarək bu boyu nəqş edən ustada, balam!

Madərin huriyü qılman, pədərin ərşdə mələk,
Əsli-nəslindi sənin göydə mələkzadə, balam!

Qıl həzər, gəzmə belə ay kimi roşən-roşən,
Qorxuram, Gün tutula ərşi-səməvada, balam!

Görə kafər səni ol qaməti-rənada, gözəl,
Büt deyib səcdə qılar gündə kəlisada, balam!

Hacı bəy səcdə qılar, gündə edər razi-niyaz,
Dil-əmanətəkar olub sübh-i-məsihada, balam!

ŞAIR MƏHƏMMƏD

(1857–1937)

Şair Məhəmməd Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində, təxminən, 1857-ci ildə dünyaya göz açmışdır. O, Aşıq Ələsgərin qardaşıdır. Bir müddət çobanlıq etdiyinə görə, ona «Çoban Məhəmməd» də deyirlər.

Yazı-pozu bilməyən Məhəmməd xalq arasında istedadlı el şairi kimi tanınmışdır. Şerləri vaxtında yazıya alınmadığına görə, çoxunu unudulmuşdur. Ancaq bir çox şerləri aşıqlarımızın dillərinin əzbəridir. Məhəmmədin bir neçə dastanı da qalmışdır. «Məhəmməd və Sərv Xuraman» («Məhəmmədin Qars səfəri») dastanı daha məşhurdur.

Məhəmmədin şerləri üslubuna görə Aşıq Ələsgərin şerlərinə yaxındır. Hətta bəzi şerlərin Ələsgərinmi, yoxsa Məhəmmədinmi olması mübahisəlidir.

Şair Məhəmməd (1918–1921) qaçqın olduğu zaman Kəlbəcərdə yaşamışdır.

Şair Məhəmməd 1937-ci ilin yayında vəfat etmiş və Aşıq Ələsgərin qəbrinin yanında dəfn olunmuşdur.

Q O Ş M A L A R

DEYƏR SANA

Ay qəddi alişan, qoynu gülüşan,
Görənlər açılmış yaz deyər sana.
Cəmdə gözəlliyin nişanbənişan,
Şairlər tərifə az deyər sana.

Bir bəri gəl görüm kimə talıbsan?
Gözəlliyi aydan, gündən alıbsan.
Cəmi aşıqları eşqə salıbsan.
Götürüb əlinə saz, deyər sana.

Söylə mənə görüm, hansı ellisən?
Mina gərdənlisən, incə bellisən.
Tovuz bəzəklisən, durna tellisən,
Məhəmməd də quba qaz deyər sana.

MƏN

Aran çox istidi, yaylaq səridi,
Bilmirəm qalmayım, yoxsa qalım mən.
Könül bir gözələ aşiq olubdu,
Bilmirəm almayım, yoxsa alım mən.

Çox zibə gözəldi, gözəllər xası,
Əyninə geyinib əlvən libası.
Görünür gözümə eşqin dəryası,
Bilmirəm dalmayım, yoxsa dalım mən.

Məhəmmədəm, ağılım başdan azalıb,
Zimistan zəmhərin əldən yaz alıb.
Dəli könülüm altmışında saz alıb,
Bilmirəm çalmayım, yoxsa çalım mən.

VERƏM

Dostum məndən bir əmanət istəyib,
Ümidvaram, yaxın zamana verəm.
İxtiyarım ola, qüdrətim çata,
Yaxşının dərini yamana verəm.

Divan olsam, nainsafam, çox nəşəm,
İsbat olan cinayətə tək bəsəm.
Qanmazın ömründən qaçıqynan kəsəm,
Götürəm aşkara, qanana verəm.

Məhəmmədəm, halal etdim qanımı,
Eşqə düşən mənim kimi yanı mı?
Əzray ilə saxladığım canımı,
İnsafdımı, indi canana verəm?!

GƏRAYLI

BİRDİ

Vəfalı dost tək-tək olar,
İnsanlarda yüzdə birdi.
Sən arzula can sağlığı,
Çox da birdi, az da birdi.

Kəklik ötər qış keçəndə,
Ovçu yanar boş keçəndə.
Güzəranın xoş keçəndə.
Qış da birdi, yaz da birdi.

Məhəmmədəm, düşdüm xəstə,
Canım qurban yaxşı dostu.
Eşqin olsa sinən üstə
Tar da birdi, saz da birdi.

MÜXƏMMƏS

GÖYÇƏNİN

Hər mahalda dastan olub,
Söylənir halı Göyçənin;
Qəhr elədi çərxi-fələk,
Döndü iqbali Göyçənin;

Dağıldı ağır sürüsü,
Talandı malı Göyçənin,
Pozuldu qurğu-büsəti,
Şəni, cəlalı Göyçənin;
Suyu saf, havası xoş,
Cənnət misalı Göyçənin.

Çarxi-qəzanın qədəri
Göyçəni eylədi talan;
Qaçan dağlarda qırıldı,
Əsir oldu dalda qalan.
Aman Allah! Nə gün çəkdi
Qürbət eldə qaçqın olan;
Nə qədər doğru danışdıq,
Dedilər: «Söyləmə yalan,
Biz ki, bilirdik, əzəldən
Azdı kamalı Göyçənin.»

Ah çəkməkdən qürbət eldə
Qara bağrım qana dönüb;
Çarx dolanıb, iqbəl qaçıb,
Baxt yatıb, zamana dönüb.
Görün qəzanın, qədərin,
Tülkülər aslana dönüb;
Cacıq* yeyib, çasır satan
Hərəsi bir xana dönüb;
Həcv eləyib deyir bizə:
«Bəddi amalı Göyçənin».

Göyçənin şəhəridi
Basarkeçərinən Kəvər,
Neçə iyidlər var idi
Biri birindən mütəbər.
Dava düşdü, el qırıldı,

*Cacıq – yabanı göy-göyörti.

Olduq vətəndən dərbədər;
Dedilər alveri kəsilib;
Gələn, gedən getdi xəbər;
Heç yandan xırıd gəlmədi,
Bağlandı yolu Göyçənin.

Göyçəni abad elədi,
Yaşasın Şura hökməti!
Ayağının sayəsində
Göyçə tapdı bərəkəti;
Hər şəhərə tel vurdular,
Gəldi güclü inayəti;
Həftədə bir payladılar,
Yaxşı saxladı milləti;
Qaldırıldı ortalıqdan
Dərdü mələli Göyçənin.

Məhəmmədəm, duaçıyam:
Şura ölkəsi yaşasın!
Artsın şanı, şöhrəti,
Ucalsın səsi, yaşasın!
Hər mahala səddi düşüb,
Söylənir bəhsi, yaşasın!
Qəniminə qan ağladır,
Alır qisası, yaşasın!
Halal olsun yoldaşlara
Əmliyi, balı Göyçənin!

USTA ABDULLA

(1865–1949)

Usta Abdulla, təxminən, 1865-ci ildə Göyçənin Zəd kəndində anadan olmuşdur. Onun atası Rəhim dülgərlik sənətini oğluna da öyrətmis və bu səbəbdən də Abdullaya «Usta Abdulla» demişlər. O, yazdığı şerlərdə də çox zaman «usta» sözünü adının əvvəlində işlətmişdir.

Usta Abdulla mollaxanada təhsil almışdır. O, Ələsgər ocağı ilə daim ünsiyyətdə olmuş, şerlərin müzakirə edildiyi ədəbi məclislərdə iştirak etmiş, özünün yazdığı şerləri də müzakirəyə təqdim etmişdir. Bəlkə buna görə də, Aşıq Ələsgər onu öz oğlanlarından seçməmiş.

Aşıq şerinin müxtəlif şəkillərində qələmini sınoyan Abdulla tənqis yazmağa çox meyl göstərmişdir.

Usta Abdulla 1943-cü ildə Gəncədə olarkən vəfat etmiş və öz vəsiyyətinə görə, «İmamzada» adlanan qəbiristanlıqda dəfn olunmuşdur.

QOŞMALAR

MƏNƏM

Arif məclisində, qanan yanında
Hər sözü dillərdə yayılan mənəm.
Eşqin atəşidi yanan canımda,
Qəza qamçısıyla döyülən mənəm.

Taqət olmaz qərİblərin dizində,
Mürvət olar mərd iyyidin özündə.

Səksənində, doxsanında, yüzündə
Qəflət yuxusundan ayılan mənəm.

Yatmış idim, bəxtim məni oyatdı,
Qəzanın qədəri kəməndin atdı.
Mahalım Göyçədi, sakinim Zoddu,
Sənətkar Abdulla deyilən mənəm.

OLAN VARMI

Arifi-müəzzəm, ey nuri-didəm,
Mənim təkimi ömrü bad olan varmı!?
Qohumdan, aşnadan, dostdan, tanışdan
Xəyalı dolanıb, yad olan varmı!?

Hər kəs özü mətləbini qanmayan,
Dünya cəfəsini nəhyi sanmayan,
Fələk əli deyib, çərxi dönməyən,
Ləzzəti dahanda dad olan varmı!?

Dağlar qan ağlayır, düşüb borana,
Daha bundan sonra çətin yarana,
Göyçə yasa batsın, qaldı virana,
Daha Ələsgər tək adı olan varmı!?

Mənim üçün nə ata var, nə ana,
Arif görək bu mətləbi tez qana.
Minək qəm atını, çıxmaq cahana,
Görək bu dünyada şad olan varmı!?

Hacı Əliş ağanı talan eylədin,
Səməd bəyi gördün, yalan eylədin,
Bizi viran bağa bağban eylədin,
Qan ağla, sızılta, ha dolan varmı!?

Günbəgündən bağlayıram mən vərəm,
Könül sakit olub, heç tapmır aram.
Nə Şirin, nə Fərhad, nə yazıq Kərəm,
Abdulla tək cismi od olan varmı!?

GƏRAYLI

MƏN

Deyilənlər gerçəkdimi,
Doğrudanmı dəliyəm mən!?
İstəyirəm ağıllının
İç üzünü əliyəm mən.

İşləyirəm hər bir öydə,
Mənə birdi kasıb, bəy də.
Haqqım olsa daş da, zəy də,
Hamısına bəliyəm mən.

Mən ustayam, çalışıram,
Dəzgahımla yarışıram,
Qan-tərimə qarışıram,
Abdullayam, ləliyəm mən.

TƏCNİS

LEYLİNİ YAZDI

Bihudə dolandım, əfsanə gəzdim,
Canım dost yolunda, Leyli ni yazdı.

Etibar kəsilib, ilqar pozulub,
Əvvəlki məhəbbət, Leyli, niyazdı!¹

Qəmə r qan ağladı, leşdər yeridi,
Yaram sızıldayı r, neştər yeridi.
Leylinin qoluna neştər yeridi,
Məcnun qanı çöldə «Leyli»ni yazdı.

Dost olan dostunu çəkməzdı dara,
Al şənəni, siyah zülfün di dara.
Həs rət qoymagınan didir-didara,
Görən, dost yolundanı Leyli niyazdı?²

Həya çəkib, daldalanma sən ara,
Həqiqi dostundan kəsmə sən ara.
Abdullanın xəyalını sən ara,
Gəzir şəms təkı leylini, yazdı.

¹ Niyə azdı (miqdər bildirir)

² Niyə azdı (sapmaq mənasında)

BƏŞİR

(1867–1934)

Bəşir, Aşıq Ələsgərin böyük oğludur. O, 1867-ci ildə Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olmuşdur. Bəşir əvvəlcə öz kəndlərində, sonra isə Sarıyaqub kəndindəki molla məktəbində oxumuşdur.

Saz çalıb, söz qoşmağı bacaran Bəşir aşılıq etməsə də, bu sənətin qədər-qiyətəni bilirdi. Bəşir yazdığı şerləri, nədənsə, mühafizə etməmişdir.

At minməyi, şux geyinməyi sevən Bəşir həm də əla nişançı idi. O, ömrü boyu heç kəsdən qorxub-çəkinməmiş, qlavalara, pristavlara baş əyməmişdir.

1918-ci ildə ermənilərin törətdikləri milli vuruşma zamanı Bəşir Göyçənin müdafiəsində böyük şücaət göstərmiş, yağılara ağır zərbə vurmuşdur.

Bəşir 1934-cü ildə Kəlbəcər rayonunun Yanşaq kəndində qonaq olarkən xəstələnib vəfat eləmiş və öz vəsiyyətinə görə orada da torpağa tapşırılmışdır.

QOŞMALAR

KİMİ

Səyyad olan bu dağları dolanar,
Ovu bərəsində bulana kimi.
Laçın qıya çəkər görcək şıkarın,
Tab etməz havada alana kimi.

Bahar olcaq bağban barı gözləyər,
Vəfahılar düz ilqarı gözləyər.
Kişi olan namus, arı gözləyər,
Dosta xain çıxmaz ölənə kimi.

Bəşirəm, heç zaman çıxmıram yasdan,
Çaqqallar şir olub, tülkülər asdan.
Özgələr sözüynən incimə dostdan,
Eşidib dilindən bilənə kimi.

QADAN ALIM

Əziz bəradərim, gəl otur rahat,
«Baxtın yatdı, sən də yat», qadan alım.
Gecə qaranlıqda olan nədəmat,
Cəhd elə, mənzilə çat, qadan alım.

Çətindi gədikdən, dağdan aşmağı,
Ola bu saqqalın əba-başmağı.
Qurbanın yerişi, malın qaçmağı
Eləyibdi məni mat, qadan alım.

Bəşirəm, hər yana göndərrəm çapar,
Harda olsa onu axtarar, tapar.
On dörd maldan dördü qalıb, yığ apar,
Tez qayıt, Gəncədə sat, qadan alım.

MƏN

Şövq əhliyəm, əldə yoxdu fürsətim,
İstəkli dostlardan aralıyam mən.
Qəhrli aslənəm qəm libasında,
Seyraqub sözündən yaralıyam mən.

Düşəndə yadıma günün keçmiş,ı
Mənə yer eləyir fələyin işi.
Görüm viran qalsın belə gərdisi,
Bir soruşan yoxdu haralıyam mən.

Az qanan insana pis söz kar etməz,
Namərdə yalvarma, dadına yetməz.
Mərdlər dost yolundan kənara getməz,
Dost ucundan başı beləliyam mən.

Alçaq dağlar başda qarı saxlamaz,
Mərd iyidlər miras varı saxlamaz.
Laçın qaynağında sarı saxlamaz,
Tərən ovlağından aralıyam mən.

Cavanlıq vaxtından üzüm gülmədi,
Qohum-qardaş, dost yanıma gəlmədi,
Ha yana əl atdım, iş düzəlmədi,
Əzəldən iqbali qaralıyam mən.

Mən Bəşirəm, yalan gəlməz dilimə,
Bülbül kimi həsrət qaldım gülümə.
Baxtımın kitabı keçə əlimə,
Oxuyub adımlı qaralıyam mən.

SƏHƏR ERTƏ

Axşamdan nə yesən, xub keçər gedər,
Qonağın qaydına qal səhər ertə.
Qonaqlar qanandı, güzəran edər,
Olsa qaymağın bal səhər ertə.

Olsa bizi kimi tələsik qonaq,
Tez ver naharını, olsun üzün ağ.
Bir az pendirənən, bir az kərə yağ,
Qənddən istəkana sal səhər ertə.

Bəşirəm, doymaram mən ləzzətindən,
Kor Söyün yeznənin bu hörmətindən.
Düyü pilovundan, çolpa ətindən
Gətirginən dalbadal səhər ertə.

TƏZƏ

Sübhün çağı gördüm çeşmə başında,
Burda bir can alan bu yazdan təzə.
Eybi yox əndamda, nə göz-qasında,
Sərasər geyinmiş ətləzdan təzə.

Dedim: niyə mayıl-mayıl gəzirsən?
Eyləyib ağlını zayı, gəzirsən.
Qul olum, eyləsən qayıl, gəzirsən,
Deyim qurban, nəzir-niyazdan təzə.

– Can alanam, canım alan gəzirəm,
Həmi xürrəm, həmi nalan gəzirəm.
Axtarıram, elə oğlan gəzirəm,
Necə ki ay çıxa ay yazdan təzə.

DİVANI

OLMASA

*(Nöqtəsiz)**

Daha könlüm murad almır,
Aləmdə var olmasa;
Olar gəda, gələr gülər
Ürəkdə ar olmasa.
Mərd dura ərsədə gərək,
Səd vura öldürməyə;
Hər kəs gəlsə həm kam alar,
Əgər kor-kar olmasa.

Al gəlirəm, gördüm harda
Mərd var olsa mərd görəm;
Əldə var dava gəlirəm,
Vuram harda dərd görəm;
Allahi Məhəmməd əla
Vali Məhəmməd görəm;
Mahı harda görmək olar
Gər mədədkar olmasa.

Dədəm gəlmir, əmim gəlmir,
Dostlarım harda gələr!?
Görərik ki, qohum harda
Olsa da darda gələr.
Mərdi-mövlə olmasa,
Ölsəm mur-kar da gələr,
Əməllərim gülə-gülə
Əldə hasar olmasa.

*Ərəb əlifbası ilə yazılarda şerdə nöqtə işlədilmir.

AŞIQ QURBAN

(1870–1915)

Aşıq Qurban Aşıq Ələsgərin qardaşı Məşədi Salahın oğludur. O, 1870-ci ildə Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olmuşdur.

Gözəl səsə, bədahətən şer söyləmək qabiliyyətinə malik olan Aşıq Qurban həm də simaca çox yaraşlıq imiş. O, saz havaları ilə yanaşı, muğamların da gözəl ifaçısı olmuşdur.

Aşıq Qurban Aşıq Ələsgərin ən sevimli şeyirdi, həm də qızı Gülnisənin əri idi. Aşıq Talibin və digər qohumların söyləmələrinə görə, Aşıq Qurbanın vəfatı böyük ustada elə məyusluq gətirmişdir ki, bu hadisədən sonra o bir daha əlinə saz almamışdır.

Aşıq Qurbanın şerlərinin çoxu unudulmuşdur. Əldə edilən nümunələr Aşıq Talibin və Aşıq Ağayının hafizəsindən qələmə alınmışdır.

Aşıq Qurban 1915-ci ildə qəflətən vəfat etmişdir. Qəbri Aşıq Ələsgərin qəbrinin yanındadır.

QOŞMALAR

GETMƏSƏM, OLMAZ

Ata, vallah, bu dərd məni yandırır,
Verdiyim ilqara getməsəm, olmaz.
Seyraqublar gedər yaman qandırar,
Ollam üzü qara, getməsəm, olmaz.

Huri, qılman olmaz yarın təhrində,
Mən yanıram qəm odunun qəhrində.
Əgər Mansır kimi Hələb şəhərində
Çəksələr də dara, getməsəm, olmaz.

Mən Qurbanam, öz canımdan doymuşan.
Xəncər alıb, bağrım başın oymuşam.
Öz dilimnən doğru ilqar qoymuşam,
Həsərət, intizara getməsəm, olmaz.

YETİRSİN

Aşıq görək məşuqundan dönməsən,
Vədə versə, düz ilqara yetirsən.
Qasid yoxdu, mən bir namə göndərim,
Ərzi-halım nazlı yara yetirsən.

İlqar saxlamışam iman içində,
Ümid bəsləmişəm güman içində.
Gövhər qalib dərya, ümman içində,
Qəvvəs görək bir kənara yetirsən.

Yazıq Qurban sirrini ayan eyləsin,
İstəkli dostuna bəyan eyləsin.
Dost görək dostuna dərman eyləsin,
Nə ki zülm əliynən yara yetirsən?!

TƏCNİS

AY ANA DÜŞƏR

Qürbət eldə baş yastığa gələndə,
Qəribin yadına ay ana düşər.
Əcəl yetirəndə, vaxt təng olanda,
Ona haqq rızası əyana düşər.

Könül sim axtarar, nə zərə gələr.
Pərdəli gözməyən nəzərə gələr.
Elə ki, Əzrayıl nəzərə gələr.
Boşalar qolların, a yana düşər.

Mən xəstəyəm, gəl əlinə ha al əli,
Sərraf gözümlə xub tanıyır ha ləli.
Yazıq Qurban, ha sızılada, ha ləli,
Görək ki, əlinə, ayə, nə düşər!?

MÜXƏMMƏS

YARAŞIR

Qiyasbəyov Həsənbəyov
Bir yaxşı dastan yaraşır.
Qurşasın kəmərinə
Ol şahi-mərdan, yaraşır;
Şəninə şikar alan
Alıcı tərzan yaraşır;
Səxavətdə Hatəm kimi,
Hökmü Süleyman yaraşır;
Layiqdi bu oğlana,
Qafqaza sultan yaraşır.

Atası Səməd ağanı
Əsidi hər yan, bilirəm;
Kəlməsinin qiyməti yox,
Bağlayıb çox qan, bilirəm;
Ona ehtiyacılığı var
Göyçə, İrəvan, bilirəm;
Çoxunu dardan qurtarıb,
Eyləyib əhsan, bilirəm;
Peyğəmbər bərat eyləsin
Cənnəti-Rizvan, yaraşır.

Qaynayır samovarı,
Yanında ağır yığnağı;
Gümüş qab, xas istəkanı
Dəstində gözdirir sağı;
Erkək kəsir, şülən çəkir,

Quburnat, sərdar qonağı;
Təmkinə padişahyana,
Müxtəsəri, sözün sağı;
Günbəgündən artıq olsun
Bu qurğu, dövrən yaraşır.

Ata-babadan tanıram.
Kişinin əsl, zati var;
Çiyində süzən tufəng,
Altında köhlən atı var;
Padişahdan talğası,
İlahidən barati var;
Qıranlar mərmər daşında,
Behişt kimi bəsatı var;
Mehman otağa layiqdi,
Otağa mehman yaraşır.

Cəmi bəylərin bəyidi,
Yüz yaşasın Həsən ağa!
Aşıq gördüyünü deyər,
Dilinə yoxdu qadağa;
Bir belə mərd iyidin
Yolunda sərim sadağa;
Kəlməsində onluq verir,
Aşığı gəlir damağa;
Qulluğunda söhbət açır,
Eyləyir dövrən, yaraşır.

Yetiyəm xəşyətinə,
Yaxsıdı halı, söyləyəm;
Dürrü gövhər kəlməsi var,
Ləldən bahalı, söyləyəm;
Zəfəranlı ağ plovu,
Əmliyi, balı, söyləyəm;
Hər yerdə bəhsin salıb,
Gəzib mahalı, söyləyəm;
Vəsfini dastan eləyib
Bu yazıq Qurban, yaraşır.

ŞAIR ƏBDÜLƏZİM

(1873–1943)

Şair Əbdüləzim Aşıq Ələsgərin ortancıl oğludur. O, 1873-cü ildə Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olmuşdur.

Kiçik yaşlarından Aşıq Ələsgərin evindəki saz-söz məclislərinin iştirakçısı olan Əbdüləzimdə aşıq şəri səpkisində düzüb-qoşmağa maraq tez oyanmış, həmin təsirlə də müxtəlif şəkili sənət inciləri yaratmışdır.

Şair Əbdüləzim təhsil görməmişdir. Lakin onun əldə edilmiş bir sıra şerləri savadlı bir şairin yaradıcılığı təsirini bağışlayır.

Şair Əbdüləzimə əsas məşğuliyyəti dülgərlik idi. O, həm də çox işgüzar bir rəncbər olmuşdur.

Şair Əbdüləzim 1934-cü ildə Kəlbəcərin Yanşaq kəndinə köçmüş və 1937-ci ilə qədər orada yaşamışdır.

Şair Əbdüləzim 1943-cü ildə vəfat etmiş, Aşıq Ələsgərin qəbrinin yanında dəfn olunmuşdur.

QOŞMALAR

ÇƏKƏ BİLMƏZ

İstəyirəm gedəm diyarbadıyar,
Könül vətəninindən əl çəkə bilməz.
Gərək bülbül çəkə gülün qəhrini,
Bülbülün qəhrini gül çəkə bilməz.

Yad olubdu qohum, qardaş, el mana,
Yaxın ikən uzaq düşüb yol mana.
İlahim veribdi dərdi bol mana,
Yükləsəm, bir qatar fil çəkə bilməz.

Gün xoş keçər əgər dövlət, var olsa,
Zərrəcə nəzəri-kirdigar olsa.
Şahlar şahı bir kişiylə yar olsa,
Yığılsa ayağın el çəkə bilməz.

Əbdüləzim dərdü-qəmin dustağı,
Çəkibdi sinəmə dağ üstədən dağı.
Bu dərdi, möhnəti, belə fərağı
Mən çəkərəm, heç kəs, bil, çəkə bilməz.

MƏN OLDUM

Əl maddımı, göz dustağı, günahkar.
İl xəstəsi, zarü-müztər mən oldum.
Qohumun, qardaşın, dostun yanında
Üzü qara ruzi-məhşər mən oldum.

Mənim üçün daha sadlıq yalandı,
Qəm əlindən cavan ömrüm talandı.
Xəstə canım ataşlara qalandı,
Həm pərvana, həm səməndər mən oldum.

Ha yana baxanda gözüm öyünməz,
Könül qəmdən qeyri-libas geyinməz.
Əli bayramında kafər söyünməz,
Söyünmədim, əsl kafər mən oldum.

Bu dünyada şad olmayan, gülməyən,
Sağalmaz azara düşən, ölməyən,
Dindirəndə özün, sözün bilməyən,
Huşu çaşqın, ağılı sərsər mən oldum.

Əbdüləzim dastan olub dillərə,
Axdı eynim yaşı, döndü sellərə.
Məcnun dərd əlindən düşdü çöllərə,
Həmi Məcnun, həm qələndər mən oldum.

TƏCNİS

QALA, SƏN QALA

(*Dodaqdəyməz*)

Niyə şərik çıxdın şeytan şərinə,
Nahaqdan qarışdın qala, sən qala.
Eşq ataşın saldın aşıq sərinə,
Səngisə, ətəklə, qala, sən qala.

Dindirirsən deyir: – yaxşı, – canana,
Həsrətlik cahanda yaxşıca nana.
Gedə yetişsən yaxşı canana,
Əylənə yanında qalasan, qala.

Əbdüləzim keçdi qeyrət, az ardan,
Dil həsrətli, canan gələ Zardan.
Hicranın qəhrindən, dərddən, azardan
Çəkdin cəsədinə qala, sən qala.

DİVANİLƏR

BEŞ

(*Qıfilbənd*)

Bu dünyada o nədi ki,
Bədəni bir, başı beş?
Hər başında dörd gözü var,
Hər gözündə qaşı beş.
O bədənin cəm gözündə
İyirmidi kirpiyi,
Ağlayanda qətrələri
Hər kirpiyin yaşı beş.

Həm yeyilir, həm yeyilmir,
Həm şirindi, həm acı;
Cümlə aləm gözün tikib,
Olub onun möhtacı;
Dağı dəlir, daşı yarır,
Alır ondan xərəcə;
Simü-zərdən cəsədini
Çəkibdi naqqası beş.

O bədənin hesabınan
Canda yüz damarı var;
Hər tərəfə yolu işlər,
Çox açıq bazarı var;
Hər kim ilə ülfət qılsa,
Ona xeyir-karı var;
Mən istərəm, qoy sinəmə
Dəysin onun daşı beş.

Nə öldü, nə diridi,
Nə ətə var, nə qanı;
Bəni-insanın caməşində
Gedər, gəzər hər yanı.
Əbdüləzim deyər, hər kəs
Tapsa bu müəmmarı,
Çox dərindən fikrə düşər,
Eyləyər təlaşı beş.

ŞİRİN

(*Qıfilbənd*)

Bu dünyada o nədi ki,
Dövlətdən, maldan şirin;
Zəhməti zəhərdən acı,
Ləzzəti baldan şirin?
Hansı bağdı, necə ağacdı,
İki cür meyvəsi var;

Kalı dəymişindən şirin,
Dəymişi kaldan şirin?

Bu dünya o dünyadı ki,
Dolu gələn boş gedər;
Əcəl gələr, ağrı yetər,
Ağıl çaşar, huş gedər.
Yaranandan ölənədək
İnsanata xoş gedər;
Dalı qabağından şirin,
Qabağı daldan şirin.

Əbdüləzim, deməynən ki,
Dünya sana qalacaq;
Canı verən borc veribdi,
Axır bir gün alacaq;
Soyacaqlar libasını,
Gül irəngin solacaq;
Beş arşın ağ olasana
Yaşıldan, aldan şirin.

AŞIQ ƏSƏD

(1874–1951)

Göyçə ədəbi mühitində yetişən, özünün ifaçılıq məharəti ilə şöhrət qazanan aşıklardan biri də Aşıq Əsəd olmuşdur. O, Göyçənin Böyük qaraqoyunlu kəndində, təxminən, 1874-cü ildə dünyaya göz açmışdır.

Qüvvətli səsi olan Əsəd Aşıq Ələsgərə şəyirdlik eləmiş, saz sənətinin sirlərini ondan öyrənmişdir. Özünün etirafına görə, o, on il böyük ustada qulluq eləmişdir.

Aşıq Əsəd 30-cu illərdə Tovuzda köçmüş və ömrünün sonuna qədər orada yaşamışdır.

Azərbaycan aşıklarının birinci və ikinci qurultaylarındakı çıxışlarına görə şöhrət qazanan Aşıq Əsəd 1938-ci ildə Moskvada keçirilən Azərbaycan incəsənəti ongünlüyündə «Şərəf nişanı» ordeni ilə təltif edilmişdir.

Xalqın bu sevimli nəğməkarı 1951-ci ildə Tovuzda vəfat etmişdir.

Q O Ş M A

YADIMA DÜŞDÜ

Şanlı məktubu oxuyanda mən,
Çalmalı dağları yadıma düşdü.
Təndir torpağının almaçıçəyi,
Lilpar bulaqları yadıma düşdü.

Dalı Gödək güney, qabağı Çatar,
Fermanın dövləti dağları tutar,
Ömürlər uzadar, mətləbə yetər,
Bu gözəl çağları yadıma düşdü.

Başı Çalmalıdı, ayağı düzlər,
Toyda oynayırımı gəlinlər, qızlar?
Oxuyub-çalırdım sədəfli sazlar,
Gözəl yığnaqları yadıma düşdü.

«Göyçənin qonağa çoxdu hörməti»,
Təzə cavanların var məhəbbəti.
Qayğanaq, qəysəfə, əmliyin öti,
Eyvan-otlaqları yadıma düşdü.

Əsəd bu fanidən köçər üqbaya,
Dəli könül yenə qalxar havaya.
Qoçdaşın düzləri, Buxarlı qaya,
Tərhan ovlaqları yadıma düşdü.

GƏRAYLI

KİMDƏN ÖYRƏNDİN

Oğrun-oğrun daldalardan
Baxmağı kimdən öyrəndin?
Qəfildən könlüm evini
Yıxmağı kimdən öyrəndin?

Gül xəcildi yanağına,
Bal bələnib dodağına.
Qızıl üzük barmağına.
Taxmağı kimdən öyrəndin?

Mail oldum qələm qaşa,
Sədəf kimi inci dişə,
Əsədin canın atəşə
Yaxmağı kimdən öyrəndin?

TƏCNİS

DÜRÜST OLMAMIŞ

Kamil ovçu durub ov bərəsində
Atmaz xədəngini dürüst olmamış.
Sərraf olan seçər ləli, gövhəri,
Arayıb dəstində dürr üst olmamış.

Əgər qavvas isən, axtar adamı,
Göydən yerə neysan yağar, a damı.
Dürüst adam gəzər dürüst adamı,
Nadürüst axtarar dürüst olmamış.

Əsəd bəhri-mühit çaylar toxuna,
Qayıq üzə, ləpə gələ toxuna.
Cürbə istər gölə, şirə toxuna,
Elmi cəm eyləyib dürüst olmamış.

DİVANİ

EYLƏMƏZ

Ağlı olan namərd ilə
Əhdi-ilqar eyləməz;
Nəfsinə tabe olub,
Seyri-güzar eyləməz;
Mərifətlə səfa sürsə,
Beş gün ömrü xoş olar;
Ruzi haqdan bərqərdar,
Baxtın şikar eyləməz.

Qədd əyilib, xəyal dönsə,
Baxtın, olmaz ilhamın;
Ruhun ölər, gözün görməz,
Artar dərdü oləmin;
Şükür zikrin qəbul etməz

Xalıqi-rəbbül-aləmin;
Etıqadın düz olmasa,
Sırrın aşkar eyləməz.

Aşiq Əsəd, xəyal ilə
Gəşt elə, dünyanı gəz;
Müxənnətə sırrın vermə,
Əsli düz olanı gəz;
Zər qədrin zərgər bilər,
Mətəhın alanı gəz;
Hər nadana sözün satma,
Qalsa, zərər eyləməz.

MÜXƏMMƏS

AĞRIN ALIM

Ay qara qaş, ay yaşılbaş,
Qarşıda süz, ağrın alım;
Cilvələnilib, eşqə bələm;
Telini düz ağrın alım;
Dildə kalam, əldə qələm
Dərdimi yaz, ağrın alım;
Fırqətindən, həsrətindən
Oldum nasaz, ağrın alım;
Al hava, gətir dava,
Eyləmə naz, ağrın alım.

Boyu bəstə, oldum xəstə,
Mən yazığa sən rəhm elə.
Üzü qəmər, müşgü-ənbər
Xub yaraşır siyah telə;
Altundan al, bir qumaş şal
Dolayıbsan nazik belə;
Alma yanaq, qaymaqdodaq,

Göz önündən getmə hələ;
Gətirim saz, ol xoşavaz,
Ay Sərvınaz, ağrın alım.

Bir səhla göz, bir belə qız
Görməmişəm bu dünyada.
Etmir hesab, bu nainsaf
Aşiqini salmır yada.
Salma çölə, insaf elə,
Mən xəstəyə versin bada.
Əldə güllü, şirin dili
Mən görmüşəm Minayada.
Keç başa, qıl tamaşa,
Mən çalım saz, ağrın alım.

Ay mələk, qurma kələk,
Gözlərini süz, bəri bax!
Gəl mərdana, bu gərdana
Saçlarını düz, bəri bax!
Bu gün yazım, şər düzüm,
Olaq üzübüz, bəri bax!
Bu səhər, qoynun bahar,
Açılıbdır yaz, bəri bax!
Daranıb, xub yaranıb
Belə şahbaz, ağrın alım.

Ay gülüm, şəh bülbulüm,
Cəh-cəh vurub, etmə haşa;
Alma yanaq, büllür buxaq,
Bal bələnilib dilə, dişə.
Sayıl olub, mayıl olub
Hər kəs görsə qələm qaşa.
Bu bazardan, bədnəzərdən
İllər boyu uzaq yaşa,
Əsəd deyir, vəsfın yazır
Bir belə qız, ağrın alım.

AŞIQ TALİB

(1877-1979)

Aşiq Talib 1877-ci ildə Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində dünyaya gəlmişdir. O, Aşiq Ələsgərin sonbeşik oğludur.

Aşiq Talib aşıqlıq sənətinə böyüyüb boya-başa çatdığı evdə, atasının yanında yiyələnmişdir. O, Qurbanidən başlayaraq, dövrümüzə qədərki məşhur aşıqların yaradıcılığını, xalq dastanlarının, demək olar ki, hamısını hafizəsində cəmləmişdir.

Aşiq Ələsgər ədəbi irsinin üzə çıxmasında Aşiq Talibin xidməti əvəzsizdir. O, ayrı-ayrı şeirlərin deyilmə səbəbləri barədə maraqlı xatirələr söyləmişdir ki, bunlar böyük sənətkar haqqında yazıya alınmış dastan-rəvayətlərin əsasını təşkil edir.

Aşiq Talibin əldə edilmiş şeirləri onun şairlik qabiliyyətini göstərir. Çox təvazökar olan bu el nəğməkarı məclislərdə öz şeirlərindən oxumaz, necə deyirlər, şairliyini gözə soxmağa çalışmazdı.

Aşiq Talib 1979-cu ildə, 102 yaşında vəfat etmiş və Aşiq Ələsgərin qəbrinin yanında dəfn olunmuşdur.

QOŞMALAR

AYRIM QIZI

Bəlkə ilahidən belədi yazı,
Eşit, mətləbimi qan, Ayrım qızı!
Qəlbim sınmağına olma irazı,
Mən yanan odlara yan, Ayrım qızı!

Nə durubsan sərpdə, enginən düzə,
Qənşərdi, qorxuram gələsən gözə.
Sən mana «çor» desən, layıqdi bizə,
Mən sana deyərəm «can», Ayrım qızı!

Talibam, Məcnun tək salma çöllərə,
Dərdim dastan olar, düşər dillərə,
İrazlaş, gedək bizim ellərə,
Sən xanım ol, mən də xan, Ayrım qızı!

GÖRMÜRƏM

Kəpəz, Murov, Muşov, Murğuz, Sarınər...
Nə müddətdi, o dağları görmürəm.
Daşgəlen, Qaraxaç, Yalyurd baxarı
Ağır elli yaylaqları görmürəm.

Gədəkləri, bələnləri aşardım,
Cığırınların bəzisini çaşardım,
Görüşüb, öpüşüb, qucaqlaşardım,
Həsrətiyəm, o dostları görmürəm.

Bir zaman ellərdə gəzdim sərəfraz,
Dilimdə nəğmələr, sinəm üstə saz.
Hər lənlərdi dörd yanımda quba qaz,
Yaşılbaşı sonaları görmürəm.

Çağırnam, haraya yetişmir qardaş,
Bu dərdə dözüürəm, mənəm bağrı daş.
Ürəkdən yanıram, görünmür atası,
Keyviri sulu bulaqları görmürəm.

Talibam, gəzirəm dəstimdə çəlik,
Can ağrısı fələk verib üstəlik.
Öz-özümü gırlayıram hələlik,
Gözüm kəsmir, uzaqları görmürəm.

TAPMIRAM

Qəza kəməndinə olubdu düşər,
Axtarıram hər bir yanı, tapmıram.
Ürəyimdə sağalmayan yaram var,
Nə həkim var, nə loğmanı tapmıram.

Qara keçdi qışı, bəd gəldi yazı,
Necoldu söhbəti, necoldu sazı!
Hamıya xoş gələn sözü, avazı,
Qumru kimi xoş lisanı tapmıram.

Talıbam, dağılıb şövkətim, şanıam,
İşləmir mətəhim, yoxdu meydanım.
Ölüb Ələsgərim, itib İmanım,
Axtarıram bir cavanı, tapmıram.

GƏRAYLI

BU DAĞLARDA

Səksən iki olub yaşım
Bu dağlarda, bu dağlarda.
Ağarıb saqqalım, başım
Bu dağlarda, bu dağlarda.

Leyli gözibdir bu dağı,
Məskən edib göy yaylağı.
Məcnun gözləyib bulağı
Bu dağlarda, bu dağlarda.

Şirin burda mətəb aldı,
Eşqin dəryasına daldı.
Yazıq Fərhad külüng çaldı
Bu dağlarda, bu dağlarda.

Bir qoy deyim, ərzimi qan;
Bulmadı dərdinə dərman,
Nalə çəkdi qəmli Sənan
Bu dağlarda, bu dağlarda.

Sinəsində dərd ilə qəm,
Tale ona verdi sitəm,
Əsli deyın yandı Kərəm
Bu dağlarda, bu dağlarda.

Hər yanı tutubdu səsi,
Düşməndən alıb qisası,
Qalıb Koroğlu nərəsi
Bu dağlarda, bu dağlarda.

İgiddi Gəncə mahalı;
Qatır Məmməd, Nağı, Alı...
Çox olubdu qalmağalı
Bu dağlarda, bu dağlarda.

Nəçə şair yola salıb,
Sual verib, cavab alıb,
Səməd Vurğun qonaq qalıb
Bu dağlarda, bu dağlarda.

Talıb, bu dünyadı fanı;
Dünyaya gələnlər hanı?!
Ələsgər deyib dastanı
Bu dağlarda, bu dağlarda.

TƏCNİSLƏR

AY AĞASINA

Ağa nökerini yaxşı saxlasa,
Nökər can yandırar ay ağasına.
Ürəkdə təpər çox, dizdə təqət yox,
Az qalır, qalxanda ayağa sına.

Ha çağırрам, cavab vermir ayarım*,
Deyən, məni gözədən salıb a yarım.
Saxlamışam namus, qeyrət, ay arım,
Salmaram heç yerdə, ay ağa, sına.

Bahar olcaq dağda bitər lala hey,
Qumru dillər qismət oldu lala hey.
Mail olub gözəlirinə, Lala, hey,
Talib daxil düşüb ay ağasına.

SƏN DƏ YAN

Naqafildən bir od saldın canıma,
Alışırım, gəl, oduma sən də yan.
Sənin sirrin ürəyimdə əyandı,
Mənim sirrim olacağımı səndə əyan?

Tifildi, ağlayır, şir gəzir Alı,
Əlində xədnəki, şir gəzir Alı.
Mən görürəm, bu yanda şir gəzir, Alı
Sən görmürsən, qoy mən atım, sən dayan.

Aşıq görək bir dinləyə, bir dinə,
Neçə şeylər vacib olub bir dinə.
Aşıq Talib, inanıbsan bir dinə,
Möhkəm saxla, dolanmaynan sən də yan.

*Əyar (əyyar) – təlxək.

DİVANİ

MƏNİM

Dar günümdə dadıma yet,
Ya Şahi-Mərdan mənim;
Beş – pəncəliyə düzbəüz,
On iki imam mənim;
Salıb şəhadət barmağın
Xeybər qoparan mənim;
Əntər bölən, əjdər yaran,
Odu insan pənahı;
Üç yüz altmış büt sındırıb
Eyləyən viran mənim.

Beş kimsənə olmasaydı,
Dünya tutmazdı qərar;
Cəbrailə ustad oldu
Su üstündə aşikar;
Musaya kəlmə öyrətdi
Heydəri-düldülsəvar;
Mehracda taam eylədi
Rəsulunan barəbar;
Əl uzadıb gül dəstinnən
Almanı alan mənim.

Dolanıram bu dünyanı,
Gəzirəm əfsanə mən;
Yüz söyləşəm həqiqətdən,
Çatmaram İmana mən;
Sıdq-dilnən sığınmışam
Ol Şahi-Mərdana mən;
Talibəm, çıxmaq çetindi,
Düşsəm imtahana mən;
Atı Düldül, qulu Qənbər
Ol şiri-yəzdan mənim.

GÖRMÜŞƏM

Bugünkü səfərimdə
Gözəl bir insan görmüşəm;
Gözləri canlar alır,
Qəməsində qan görmüşəm;
Sanki Misir bazarında
Yusif-i Kənan görmüşəm;
Kamalı camaldan göyçək,
Züleyxanişan görmüşəm.

Bilirəm, Əslidən ötrü
Oda düşdü, yandı Kərəm;
Mən gördüm, dözə bilmədim,
Bəs, necə dayandı Kərəm!?
Dahanından ataş qalxdı,
Alışdı, odlandı Kərəm;
Bu gün mən də öz qəlbimi
Alışib-yanan görmüşəm.

İşiq salıbdı hər yana
Ayna qabaq aydı gözəl;
Bəşərə bənzətmək olmaz,
Mələklərə taydı gözəl;
Şükür haqqın kərəminə,
Kimə yazan paydı gözəl?
Ləblərinin busəsini
Taliba dərman görmüşəm.

AŞIQ MEHDİ

(1878–1968)

Aşıq Mehdi, təxminən, 1878-ci ildə Göyçə mahalının Qanlı kəndində anadan olmuşdur. Gənc yaşlarından aşılıq sənətinə həvəs göstərən Mehdi Aşıq Alının şeyirdi olan Aşıq Qulunun yanında bir neçə il qalmış, kamil bir sənətkar kimi yetişmişdir.

Aşıq Mehdi hafizəsində minlərlə şer, onlarla dastan cəm eləmiş zəngin biliyə malik olan aşıqlarımızdan biri olmuşdur.

Şerlərindən əldə edilən nümunələr Aşıq Mehdinin həm də şair olduğunu göstərir. Təəssüf ki, onun yaratdıqları müxtəlif şəkili sənət incilərinin böyük bir qismi itib-batmışdır.

Ömrünün son illərində Aşıq Mehdinin gözləri tutulmuş, dünya işığına həsrət qalmışdır. O, 1968-ci ildə, 90 yaşında doğma kəndi Qanlıda vəfat eləmiş və orada torpağa tapşırılmışdır.

QOŞMALAR

ÇƏKMİYƏ

İnsan xəlx olanda yüzə yetirə,
Bu dünyada intizarı çəkmiyə.
Yükləyə qatırı ləli gövhərdən,
Sarvan olub, qəm qatırı çəkmiyə.

Yaşaya dünyada xoş iqlalınan,
Övladınan, dövlətinən, malınan,
Qaysava, qayğanaq, yağü balınan,
Xəstə olub, dərd-azarı çəkmiyə.

Mehdiyəm, çağırır: «Ya Şahi-Heydər!»
Həmişə dilimdə cülərəm əzbər.
Sən içində, bəlkə, ola irəhbər,
Canım cəhənnəmdə nari çəkmiyə.

GƏRƏK

Yük bağlayıb, bir diyara gedəndə,
Mətahın satmağa bir bazar görək.
Naşı sərraf qiymətinə yetirməz,
Gövhəri seçməyə xiridar görək.

Nə uyma qəflətə, yuxuda yatma,
Ov keçib bərədən, oxunu atma,
Hər yetəni sən özünə dost tutma,
Dostun arasından düz ilqar görək.

Mehdi, qocalırsan, vaxtın keçəcək,
Əcəl şərbətini hamı içəcək,
Bu dünya fanıdı, gələn köçəcək,
Ustaddan şeyirdə yadigar görək.

İÇİNDƏ

Aldanma dünyanın simü zərinə,
İnsan ol bu qədər insan içində.
Çalış, səndən sonra təmiz ad qazan,
Günəş kimi parla duman içində.

Həmişə yaxşı ol, yamandan seçil,
Zülmə kəfən olma, haqqa don biçil,
Özündən böyükklər görəndə kiçil,
Qətrə bil özünü ümman içində.

Misgin Mehdi, meylin yara bağla sən,
Məhəbbət arzunu yara bağla sən,
Dosta yara vurma, yara bağla sən,
Ömrü bada vermə güman içində.

OLMAZ, OLMAZ

Mərifət insanın özündə görək,
Kənardan deməklə ay olmaz, olmaz.
Binadan olmasa, kökdən olmasa,
Hər axar bulaqlar çay olmaz, olmaz.

Hərənin yüz fikri, min xəyalı var,
Bir kimsə yerində tutarmı qərar!?
Nərdin gülləsi qəlbində olar,
Mərdin ömrü-günü zay olmaz, olmaz.

Mehdi az görmədi dünyada nə var;
Laçına tay olmaz yapalaq, nə sar.
İnsandan insana nəsihət olar,
Ağıldan ağıla pay olmaz, olmaz.

DİVANİ

GÖRMƏDİM

Dünya, sənin gərdisində
Doğru canan görmədim;
Can deyib, can eşidən,
Canı yanan görmədim.
Bivəfaya can deməkdən
Canımda can qalmadı,
Əməyim zaya getdi,
Doğru insan görmədim.

Söyüddən sandal olmaz,
Bəsləsən, əfsanadı;
Nakəsdən mömin olmaz,
Qıbləsi meyxanadı;
Məkəsdən dövlət olmaz,
Mənzili biyabanadı;
Kəlbədən sürü bağlama,
Qurddan çoban görmədim.

Gəl, biçərə Aşıq Mehdi,
Neylərsən dünya sirrin;
Sən ki, qəvvəs deyilsən,
Axtarma dayaz, dərin;
Nakəsə mürvət olmaz,
Çağır mərdlərin pirin;
Başı ərşə bülənd olsa,
Gədədan xan görmədim.

HƏSƏN XƏYALLI

(1885–1966)

Şair Həsən Xeyallı 1885-ci ildə qədim Göyçə mahalının Daşkənd kəndində dünyaya göz açmışdır. O, dayısı Hacı Rəhimdən dini təhsil almışdır.

Şair Həsən Xeyallı şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrini, xüsusən aşıq şerlərini toplamağa təşəbbüs göstərmiş, özü də bu səpkidə müxtəlif şəkili əsərlər yazmışdır. O, yazdığı şerlərin son bəndlərində «Xeyallı» sözünü təxəllüs kimi işlətməmişdir.

Aşıq Ələsgər sənətinə və şəxsiyyətinə böyük ehtiram göstərən Həsən Xeyallı bu ocağın nümayəndələri ilə ünsiyyətə olmuş, Aşıq Nəcəflə (Ələsgərin qardaşı oğlu) səmimi dostluq eləmiş və ölənə qədər biri digərinin evindən ayağını kəsməmişdir.

Şair Həsən Xeyallı 1966-cı ilin yazında (aprelin 10-da) öz doğma kəndində vəfat etmiş və orada dəfn olunmuşdur.

QOŞMALAR

GEDƏR

Qəvvəs olan dərinləri axtar,
Naşılar həmişə dayaza gedər.
Bayquşun məskəni xarabalıqdı,
Bülbül gül eşqiylə avaza gedər.

Nadanlar sözündən inciməmişəm,
Namərd süfrəsindən nan yeməmişəm.
Atalar sözüdü, mən deməmişəm:
«Təke təklənəndə, güdaza gedər».

Ay Xəyalı Həsən, ömür nəzilər,
Əcəl çatar, əlin əldən üzülər.
Aşıqın görəndə, gözlər süzülər,
Gah işvəyə gedər, gah naza gedər.

ÇƏKƏR

Mərd sözünü üzə deyər mərdana,
Namərd kin saxlayar düşmanlıq çəkər,
Yaxşılıq eyləyən tapar yaxşılıq,
Yamanlıq eyləyən yamanlıq çəkər.

Hər elin dəlisi, divanəsi var,
Atoşlərə yanan pərvanəsi var.
Qanmazın bir qanan zəmanəsi var,
Anlayıb səhvini, peşmanlıq çəkər.

Səxalığ yaranıb açıq əl üçün,
Kəmər yaraşıqdı incə bel üçün.
Kəmərgə gəlsə, mahal üçün, el üçün
Xəyalı başını qurbanlıq çəkər.

GƏRAYLILAR

DAĞLAR

Qoy görünsün zirvələrin,
Dağıt duman-çəni, dağlar!
Yetir əlim nazlı yara,
Ağlar qoyma məni, dağlar!

Yazda səşə səş eyləyən,
Qışda kəsəkəs eyləyən,

Bir-birynən bəs eyləyən
Ay ətəyi sini dağlar.

Yarı görsən belə də ki:
Yenə sənsən ürəkdəki.
Ölməyəydin o qədər ki,
Görəydin o günü, dağlar!

Gör hardadı, soraq eylə,
Yarı yarıdan iraq eylə.
Üz döndərmə, qonaq eylə,
Xəyalı Həsəni, dağlar!

ELƏDİN

Zalım fələk, bilirsənmi,
Kimi kimə yar elədin.
Ayrı saldın yarı yarıdan,
Göz yaşını car elədin.

Qəmi qəmə düzən oldun,
Dəm qoynunda gəzən oldun,
Əli əldən üzən oldun,
Siyah saçını qar elədin.

İtirdin üzünü xallını,
Hüsnü günəş camallını.
Yazıq Həsən Xəyalını
Axır, günahkar elədin.

TƏCNİS

MİN ADA MƏNİ

Sahili görünməz bir ümman idim,
Bölüb cülədlər min ada məni.
Qafil oldum, sirr söylədim nadana,
Zalım təşbeh çəkdi min ada məni.

Bağlayıb ciyərim yara, demişəm,
Təbib nəstər vura, yara, demişəm.
Başımı payəndaz yara demişəm,
Kəsələr qurbanlıq Minada məni.

Bilən varmı nədi «əlif», nədi «nim»¹
Qalmayıbdı nə imanım, nə dinim.
Xəyalıyam, nə danışım, nə dinim,
Deyirlər, bəyənmir Mina da məni.

¹ «Nim» – «nim» əvəzinə işlədilmişdir.

XƏSTƏ BAYRAMƏLİ

(1898–1952)

Xəstə Bayraməli Göyçə mahalının Hüseynqulağalı kəndində (indiki Nərimanlı kəndi), təxminən, 1898-ci ildə anadan olmuşdur.

Bayraməli gənc yaşlarından aşiq şəri səpkisində şərlər qoşmağa başlamışdır. Bəzi əsərlərində «xəstə» sözünü adından əvvəl işlədən Bayraməli, əslində, xəstə deyildi.

Xəstə Bayraməli 1952-ci ildə doğma kəndində vəfat etmişdir.

QOŞMALAR

AĞLAYIB

Bir cavan ölübdü qürbət diyarda,
Vətənin torpağı, daşı ağlayıb.
Bir bağ saralıbdı bahar çağında,
Aqıl nalə çəkib, naşı ağlayıb.

Nə ucuzmuş bu dünyanın vəfası,
Bir ömrün yoxluğu, bir elin yası.
Dumandan geyinib matəm libası,
Qocaman dağların başı ağlayıb.

Atalıq niyyəti yetməmiş sona,
Üç körpə taleyi yaxılıb şama,
Kişnəyib buludlar, tutulub səma,
Tökülüb gözünün yaşı, ağlayıb.

Bayraməli, sən də «igidəm» – deyə,
Çox da bel bağlama namərd fəhləyə,

«Mənəm» – deyənləri salıb lərzəyə,
Çoxlarının qələm qaşı ağlayıb.

MƏN SƏNİ GÖRDÜM

Əzəldən bağçasız bir bahar idim,
Dünyaya sığmayan intizar idim,
Məcnunlar evindən çox kənar idim,
Uydum bu fəryada, mən səni gördüm.

İnsana təsadüf gələr qəflətən,
Ağlayar qəflətən, gülər qəflətən.
Aldı yer üzünü sular qəflətən,
Bu sonsuz deryada Mən səni gördüm.

İndi keçməsə də ömür nəşəli,
Eşqimizin qoy sönməsin məşəli.
Bayraməli deyər, eşqə düşəli,
Hər gecə rüyada mən səni gördüm.

NIŞANƏDİ

Hüsnün tamaşadı ay mina gərdən,
Camalın şövqünə ay nişanədi.
Aşıqsız, çalğısız, meysiz, məzəsiz,
Sən olan məclisə toy nişanədi.

Mətləbim şirindi dillərin kimi,
Təbim çox nazıkdı əllərin kimi,
Könlüm pərişandı tellərin kimi,
Qaşların tağına yay nişanədi.

Bayraməli dərdi pünhanda çəkər,
Hökmünlə qapında işlərəm nökrər.
İnsafın mürvətin yoxdumu məgər?
Gözlərim yaşına çay nişanədi!

ŞİRİNDİR

Eşit sözlərimi, əziz qardaşım,
Çarəsiz xəstəyə dərman şirindir.
Nə şöhrət istəyəm, nə var, nə dövlət,
Səadət nəğməli bir nan şirindir.

Çoxdur mərd igidi, nazlı afəti,
Baş tutur şairi, sevir sənəti.
Tükənməz dastanı, sözü, söhbəti,
Göyçənin ləhcəsi yaman şirindir.

Xəyalım yenməmiş asimanından,
Doyunca içərəm namərd qanından,
Xəstə Bayraməli keçər canından,
Gəl bizim ellərə, mehman şirindir.

YENƏ SƏN OLDUN

Əhsən qeyrətinə, anam gəlini,
Dar gündə vəfalı yenə sən oldun.
Son addımda mənim məğrur könlümün
Məqsədi, amalı yenə sən oldun.

Adını köksündə bəsləyən də mən,
Hərdən inciyan də, səsləyən də mən.
Bu eşqin yolunda bürəyəndə mən,
Əhdimin kamalı yenə sən oldun.

Sənin varlığında adi həyatam,
Sonsuzluq içində bir kainatam.
Yuxuma girmişdi müqəddəs atam,
Onun ilk sualı yenə sən oldun.

Həsreti var səndən uzaq könlümün,
Qayğılar evində qonaq könlümün.

Zülfün zəncirinə dustaq könlümün
Arzusu, xəyalı yenə sən oldun.

Kim versə ömrünü bir təmiz ada,
Məhəbbət yolunda qalmaz piyada.
Dedin: – Bayraməli təkdı dünyada,
Bəxtimin iqbalı yenə sən oldun.

GƏRAYLI

YAR AŞIQI HƏSRƏT ÇƏKƏR

Yar aşiqi həsrət çəkər,
Pərvanələr oda yansa.
Məcnun olar dəli könlüm,
Leyli deyib, dağ dolansa.

Namərd keçsə ixtiyara,
Tərən möhtac olar sara.
Mərd igid çəkilər dara,
Gədə durub lovğalansa.

Möhtac olsam tülkülərə,
İstəyəm, yem olum şirə.
Bayraməli dönər Kürə,
Şair təbi dalğalansa.

AŞIQ NƏCƏF

(1900–1968)

Aşiq Nəcəf 1900-cü ildə Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olmuşdur. O, Aşiq Ələsgərin qardaşı Xəlilın oğludur.

Ailənin böyük uşağı olan Nəcəf on altı yaşında atadan yetim qalmış, ailəni dolandırmaqda bir çox çətinliklərlə üzləşmişdir.

Aşiq Nəcəf mollaxana təhsili görmüş, aşıqlıq sənətinə isə Ələsgər ocağının sazlı-sözlü dünyasında yiyələnmişdir.

1918-ci ildə ermənilər Göyçəni viran edəndə o, ailəni Kəlbəcərə köçürmüş, əmisi Şair Məhəmmədin ailəsi ilə birlikdə orada yaşamışlar.

1925-ci ildən aşıqlığa başlayan Nəcəf həmin vaxtdan da şeir yazmağa həvəs göstərmişdir.

Aşiq Nəcəf 1968-ci ildə dünyasını dəyişmiş və Ağkilsə kəndinin şərqindəki qəbiristanlıqda dəfn olunmuşdur.

QOŞMALAR

AY QƏLƏM, DƏRDİMİ

Əvvəl mənim qəm dəftəri başına
Xoş xəttinə yaz, ay qələm, dərdimi.
Oxuyub ariflər, olsun aşına,
Heç görməsin göz, ay qələm, dərdimi.

Qəm-qüssə ayrılmır mən bağrı daşdan,
Könül dərddən doymur, gözlərim yaşdan.
Dostdan, mühasibdən, qohum-qardaşdan
Bilən yoxdu düz, ay qələm, dərdimi.

Mahalım Göyçədi, Nəcəfdi adım,
Ələsgər, İmandı mənim ustadım.
Yüksəlibdi ərşə ahım, fəryadım,
Bilirsiniz siz, ay qələm, dərdimi.

QARDAŞ

Nanəcible ülfət qılma, kənar göz,
Əysik işlərinə güləndi, qardaş!
«Yüz il keçsə qohum səndən yaz olmaz»,
Dar gündə dadına gələndi, qardaş!

Dünya bir gözəldi, adam aldadar,
Çox da bel bağlama, gəl dolan kənar.
Toplayıb varından vursan da anbar,
Axırda dünyada qalandı, qardaş!

Yaralı qəlbimi yandırır ataş,
Dözüürəm hər dərdə, mənim bağı daş.
Baldızdan bacı olmaz, qayından qardaş,
Desələr inanma, yalandı, qardaş!

Nə lazım mətəbi bunca uzatmaq,
Çətindi fələyin işinə çatmaq.
Qohumu unudub, qardaşı atmaq,
Ha vaxt bu, tarixdə andı, qardaş!

Küskün oldu, sınıq könlüm almadın,
Şikəstə Nəcəfi yada salmadın,
Dar günündə bir yanına gəlmədin,
Aylar keçdi, illər dolandı, qardaş!

QOYUB FƏLƏK

Dünya bivəfadi gələn əylənməz,
Arası kəsilməz köç qoyub fələk.
Bilirəm, mən ilə qəlbi düzəlməz,
Sübutsuz boynuma suç qoyub fələk.

Kimini ucaldıb, cah-cəlal verib,
Yüksəldib göylərə, pəri bal verib.
Doldurub başına huş-kamal verib,
Mənim də ağılım çaş qoyub fələk.

Bıçarə Nəcəfin artıb sitəmi,
Günbəgün çoxalır, azalmır qəmi.
Xalqa işrət verib, mənim sinəmi
Hicran oxlarına tuş qoyub fələk.

MƏNİ

Xaliqiləmyəzəl, qadiri-qəffar
Yazmayıb dəftərə, varığa məni.
Özündən özünə şikayətim var,
Piltə tək yandırır çırağa məni.

Şikəstə gözürəm xalq arasında,
Təəccübəm bunun mən burasında;
Qoşmayıbdı duram el sırasında,
Çıxarıb kənara, qırağa məni.

Tarixi misaldır, atalar deyib:
«Allah qarğıyanı peyğəmbər döyüb».
Yaradan nəzərin Nəcəfdən əyib,
Salıbdı gözündən irağa məni.

GƏRAYLILAR

DAĞLAR

Mürvət elə, insafa gəl,
Yol ver, səndən aşım dağlar!
Çox çəkmişəm cövrü cəfa,
Qovğalıdı başım, dağlar!

Girvə, gədiklərin qardı,
Mən çəkdiyim ahü-zardı.
Gözü yolda, intizardı,
Gözləyir yoldaşım, dağlar!

Güzarım düşübdü səndən,
Üzünü döndərmə məndən.
Xeyli müddətdi, vətəndən
Atılıbdı daşım, dağlar!

Harda qalıb vəfalı yar,
Gülərlüzlü nazlı niyar?
Neysan kimi olubdu car,
Axır gözdən yaşım, dağlar!

Qəza kəməndini atıb,
Hər yandan Nəcəfi tutub;
İqbal dönüb, baxtım yatıb,
Düz götürmir işim, dağlar!

YOXDU

Xəstə düşdüm qürbət eldə,
Sorub dərdim bilən yoxdu.
Baş yastıqda, gözüm yolda,
Bir yanıma gələn yoxdu.

Əl üzümüşəm bu dünyadan,
Səbəbini bilməm nədən.
Bir böyük obadan, eldən
Məni yada salan yoxdu.

Kəmtaleyəm əzəl başdan,
Seçilmişəm taydan, tuşdan.
Nəcəfəm, qohum-qardaşdan
İncimişəm, yalan yoxdu.

TƏCNİSLƏR

BİR İNCƏSİNƏ

Xublar məclisinə güzar eylədim,
Göründü gözümə bir incə sinə.
Dərd tüğyan eylədi, həddini aşdı,
Könül mayıl oldu bir incəsində.

Bağ salıb becərdim, ay nə dərdim?!
Kimsəm yox, götürəm əyana dərdim.
Artıbdı canımda, ay ana, dərdim,
Olubdu dağların birincə sinə.

Çox eylər Nəcəfə, ay ağa, bu kar,
Olmaya, əzəldən, ay ağa, bu kar?
Yuyar qəssal qəddim, ay ağa bükər,
Aparıb qoyarlar bir incə sinə.

DARA, SƏN DARA

Bağlama hər dosta sən etibarın,
Axtar, xəyalını da ara, sən də ara

Tökülüb gərdənə zülfü-şahmarın,
Al şana dəstinə dara, sən dara.

A bimürvət, heç demirsən bu da ərdi,
Mən çəkirəm, heç kim çəkməz bu dərdi.
Mən dərvişəm, mənzilgahım bu dərdi,
Sən Şahi-Cəmsidsən, Darasan, Dara.

Al bıçağı, gör dərdimi nədi, yar,
Sakit öyləş, nə el axtar, nə diyar.
Qoy boynuna təqsirini nədi, yar!
Sonra çək Nəcəfi dara, sən dara.

ŞAİR BƏHMƏN

(1901–1980)

Bəhmən İbrahim oğlu Qarayev 1901-ci ildə Göyçə mahalının Hüseynqulağalı (indiki Nərimanlı) kəndində yoxsul kəndli ailəsində anadan olmuşdur. Hələ beş yaşında ikən atadan yetim qalan Bəhmən çox əzab-əziyyətli günlər keçirmişdir.

Şair Bəhmən 1828-ci ildən aşığığa başlamışdır. Bəhmən hər hansı bir ustad aşığın yanında təlim almamışdır; o, bu sənətə öz istedadı sayəsində yiyələnmişdir.

Şair Bəhmənin yaradıcılığı zəngindir. Onun dastanı da vardır.

Şair Bəhmən 1980-ci ildə doğma kəndlərində vəfat etmişdir.

QOŞMALAR

AY HAYIF, HAYIF

Gəst eylədim, bu dünyanı dolandım,
Oldum bəxti qara, ay hayıf, hayıf!
Mən əl çəkdim, bu dünyadan usandım,
Yoxdur dərdə çara, ay hayıf, hayıf!

Şamlar şölə verər yağın içində,
Şamama bəslənər tağın içində.
Qızılgül əkərlər bağın içində,
Qismət oldu xara, ay hayıf, hayıf!

Yazıq Bəhmən deyir, gör nələr oldu,
Axdı eynim yaşı, qan ilə doldu.
Gen dünya başıma, gör, nə dar oldu,
Həsret qaldım yara, ay hayıf, hayıf!

EY PUL

Dünyada hamının gözü səndədi,
Xeyir-şər işləri tutansan, ey pul!
Yaxşılıq, yamanlıq var əlindədir,
İnsafı, vicdanı satansan, ey pul!

Onun hökmündədir, hər işi görür;
Kimini alçaldır, kimini hörür,
Kimsələrdən kəsir, kimsəyə verir,
Qarın doyduransan, yırtansan, ey pul!

Adama, görürsən, quyu qazdırır,
Qətlinə hökm edir, fərman yazdırır,
Alimi aldadıb, yoldan azdırır,
Bilmirəm, sən nəsən, yamansan, ey pul!

Düşməninədən keçib, dostu çatdırır,
Nahaq qan eyləyir, qanlar yatırır,
Qeyllər qaldırır, qallar yatırır,
Ara düzəldənsən, qatansan, ey pul!

Sel kimi daşlanır, yel kimi əsir,
İnsanı özünə eyləyir yesir.
Daşı mum eyləyir, qılınc tək kəsir,
Dağları kökündən atansan, ey pul!

Hərə özü üçün bir şey qazanar,
Kimi yaxşı, kimi yaman dolanar.
Dövlətli dostusan, olmazsan kənar,
Kasıbın əlindən pırtansan, ey pul!

GÖZLƏRİN

Qəfil bir ox atdı bağrım başına,
Süzülüb baxanda ala gözlərin.
Baxcağın canımı üzüb apardı,
Olubdu başıma bəla gözlərin.

Pünhan yanqıyqacı dönüb baxanda,
Yüz min nəzakətlə kirpik çalanda,
Müjgan oxun sinəm üstə çaxanda,
Az qaldı, canımı ala gözlərin.

Bəhmənəm, olmuşam mən sənə mayıl,
Gözlərin ağılımı eylədi zayıf.
Hər nə ki buyursan, olaram qayıf,
Salıb məni min xəyala gözlərin.

GƏRAYLI

DAĞLAR

Başın qara dumanlıdı,
Yol ver, səndən keçim, dağlar!
Mənim kəndim Nərimanlıdı,
İstəyirəm köçüm, dağlar!

Əyil, bellərindən aşım,
Çox bələlər çəkdi başım,
Gəl səninlə halallaşım,
Sırr sözümü açım, dağlar!

Bülbül ayrılmaz gülündən,
Heç kimsə varmaz elindən;
Yaman qonşular əlindən
Baş götürüm qaçım, dağlar!

Bəhmənəm, sənə uymadım,
Gəzməmiş yerin qoymadım.
Yenə mən səndən doymadım,
Ver suyundan içim, dağlar!

TƏCNİS

BİR ÜZÜM, ÜZÜM

Payızda yetişən meyvə içində
Dahanda ləzzətli bir üzüm, üzüm!
Bəslənər bir boyda, bəstə biçimdə,
İstədim, bu bağdan bir üzüm üzüm.

Könlümün xanəsi bağın ə dər di?
Naşı bağban, yolçu bağdan nə dər di?
Sevgi çatsa sevgisinə, nə dər di,
Dəymədi canana bir üzüm, üzüm.

Bəhmənə açılar bağlı dər indi,
Kamil bağban, meyvə dəydi, dər indi.
Eşqin bəhri, mən gəzmışəm, dərindi,
Qəvvəsiyam, indi bir üzüm, üzüm.

MÜXƏMMƏS

DİTDİLİ*

Qarabağa mən getmişdim,
Qalxdım asmana dıtdili;
Məni görcək səs eylədi,
Baxdım hər yana: dıtdili.
İstədim qayıdam qaçam,
Durmadi yana dıtdili;
Kəsdilər qabağımı
Mərdü mərdana dıtdili.

Ağ qanad, altı ayaq,
Biz burnu – nəstəri var;
Bitdən, birədən betədir,
Cürə-cürə işləri var;
Əqrəb kimi adam çalır,
İlan kimi dişləri var;

Sayı çox, sanbalı yox,
Heç gəlməz sana dıtdili.

Kürün üzünü tutdular,
Göy üzünü boz elədi;
«Güy» – dedi, güyüldədi,
Yollarımı toz elədi;
Cəmsi yığıldı başıma,
Üzümü qoz-qoz elədi;
Dodacağımı könbə kimi
Qoydu nişana dıtdili.

Məşədən çıxıb gəlir
Gördüm bir ağır dəstəsi;
Elə bildim toy çalınır,
Kənddədi zurnanın səsi;
Qara çibin tar çalırmiş,
Milçəklər də kəməncəsi;
Qollarımı mən oynatdım
Dəli-divanə, dıtdili.

Məhəmməd gəldi xəbəyə
Milçəklərin bu küyünə;
Onlara acıqlandı,
Apardı məni evinə;
Bir saat dincəlməmişdim,
Otdum sevinə-sevinə;
Axşam olcaq, gördüm gəldi,
Doldu yorğana dıtdili.

O gecə sübhə kimi
Mən rahat yata bilmədim;
Qulağımda zurna çaldı,
Əl atdım, tuta bilmədim;
Hardandı tapdı məni
Bu böyük xəta, bilmədim;
Gecə-gündüz qan uddurdu
Şair Bəhmana dıtdili.

*Dıtdili – ağcaqanad.

NOVRƏS İMAN

(1903 – ?)

Novrəs İman Aşıq Ələsgərin qardaşı Məşədi Salahın oğludur. O, 1903-cü ildə Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olmuşdur. İman təhsilini Göyçənin Hüseynqulağalı (Nərimanlı) kəndində mollaxanada almışdır. Bundan sonra o dövrdə diqqəti cəlb edən dini, bədii və tarixi kitabları mütaliə yolu ilə çox zəngin bilik əldə etmişdir.

Gənc yaşlarından şair kimi tanınan İman 1925-ci ildən saz götürüb, aşılıq eləməyə başlamışdır. Dini mövzuda olan şeirlərin məclislərdə oxunmasının yasaq edilməsi İmanı bədbinləşdirmiş, «Mənim mətahım burada işləmir; bu ölkədən baş götürüb gedəcəyəm» – deyərək, sazını daşa çırpmışdır. O, şeir yazdığı dəftərləri də təndirə töküüb yandırmışdır, İmanın belə hələ-kətlərini bir çoxları onun «başına hava gəlməsi» kimi izah edirdilər.

Novrəs İman 1932-ci ildən yoxa çıxmışdır.

«Novrəs» təxəllüsü ilə şeir yazan bu nakam şairin əsərlərini hamı sevir və əzbərləyirdi. Son zamanlar Tovuz rayonunun Aşağı Ayıblı kəndindən İmanın öz əli ilə yazdığı bir dəftər tapılmışdır. İndi əlimizdə onun dörd min misradan artıq müxtəlif şəkili şeirləri vardır.

QOŞMALAR

AY MARAL

Çərxi-fələk məni yaman oxlayır,
Axır yaralardan qanım, ay maral!
Mən də sənə kimi yaman dərddliyəm,
İnildəmə, çıxdı canım, ay maral!

Tifil ikən ustad oldum dünyada,
Bir Şirinə Fərhad oldum dünyada,

Çöl-biyaban, səhrada oldum dünyada,
Yoxdu elim, nə məkanım, ay maral!

Göyçə sakiniyəm, adımdı İman,
Könlüm çox sınıqındı, halım pərişan.
Hər nə ki, sırım var, eylədim bəyan,
Dedim sana hər nişanım, ay maral!

DEYƏRSİZ

Hələ qəflətdəsiz, yatmışız belə,
Sayıb məni bir divana deyərsiz.
Cəfanız çox olar, yəqin, il-ilə,
Dərdinizi ruhi-cana deyərsiz.

Sərsəri fanidə qırılar canlar,
Tökülər yaxından çox nahaq qanlar.
Seçilməz haqq-nahaq yolu qananlar,
Məəttəlik bu divana, – deyərsiz.

Ucalar dillərdə ah ilə fəryad,
Bir tərəfdən olmaz eyləyən imdad,
İstəkli dost dostun etməyəcək yad,
Kəc dolanıb bu zamana, – deyərsiz.

Yanmaz, gecə çox çıraqlar qaralar,
Gərdiş eli bir-birindən aralar,
Pozular bağçalar, güllər saralar,
Səfər edib biyabana deyərsiz.

Ömrə vəfa yoxdu, çoxdu cəfası,
Bərham, olsun bu dövrənin əsası.
Novrəs İmandakı dərdin binası
Qurulubdu doğruyana, – deyərsiz.

DOYUNCA

Əziz ata, itgin gedən fərzəndin
Ağla hey düşəndə yada doyunca.
Mənim gərdənimdə çarxın kəməndi,
Dolandırar bu dünyada doyunca.

Məndən dost-qohuma azca gileylə,
Nə qarğa, dalımcə nə hədyan söylə.
Əl götür duaya münacat eylə,
Bəlkə, yetəm bir murada doyunca.

Halal qıl İmanı, qohum-qardaşım,
Çəsmim ağlar, qaranlıqdı günəşim.
Əgər bir ilahi düzəltmə işim,
Şad olaram Kərbalada doyunca.

VAR

Ey mələk simalım, qəddi minalım,
O sərxoş baxışda ələmətin var.
İsgəndər cəlalım, hatəm səxalım,
Eşqindən başımda qiyamətin var.

Dilimin kəlməsi ayeyi-Quran,
Telinə sadağa varımdı bir can.
Yaradır şənini bu külli-cahan,
Yusif-Kənana şəbahətin var.

Dahanın çeşməyi-Abi-Səlsəbil,
Verib qüdrətindən cəbbarü cəlil.
Ədalətdə sənsən, söylərsən dəlil,
Məhşərdə möminə şəfəətin var.

Yüz desəm vəsfini, gəlməz hesaba,
Cəbinin təşbehdi qövseyniqaba.
Qədimdən öpən batır səvaba,
Yazılmış, sinəmdə hekayətin var.

Səni xəlv eyləyib qədri-sübhən,
Cəmi gözəlliğin nişanbanışan.
Pərtövü camalın şövkəti-rizvan,
İman tək quluna hidayətin var.

TƏCNİSLƏR

QALA, YAR, QALA

(Dodaqdəyməz)

Nə keçdi cəsədin çətin çəngələ,
Gər canın ataşa qala, yar, qala.
Həsretindən dərdin yazan dal-dala,
Çəkər sənin tək qala, yar, qala.

İyid girsə, cəng içində at alar,
Xədəngini cəng içində atalar.
Çəkər dərd əhlinin dərdin atalar,
Çətindi zindənda qala, yar qala.

Çarx hərləndi, qara gəldi sənə yaz,
Xətəli gərdişdən axtar sən ay az.
Novrəs İman dərdin desin sənə yaz,
Həsreti sinəndə qala, yar, qala.

NƏ QALA SƏN, SƏN

(Dodaqdəyməz)

Gəldi sərin cəngə, titrər əzalar,
Nə dərdə gələrsən, nə qala sən, sən.
Sinən eşqin atasından az alar,
Nə dincəl, ətəklə, nə qala sən, sən.

Dərs alanlar zikr eyləyər hər aya,
Gedəcəkdı, gedəcəksən haraya.

Çağırır ağasın, yetər haraya,
Nə qala ləşgərin, nə qalasan sən.

İman, səni gəndi çəkər ay ala,
Alar canın, həsrət qalar əyala.
Nə səngisən, nə səngərsən a yala,
Nə hasar deyilsən, nə qala sən, sən.

DİVANİ

PƏRVƏRDİGAR

Xəlp eyləyib, nitq verib
İnsanı pərvərdigar.
Göstəribdi doğru yolu,
Ərkanı pərvərdigar.
Hər nə tutsan, dəftərində
Cəm olunur, bil, yəqin;
Çəkəcəkdı həm səvabi,
Üsyanı pərvərdigar.

Necə ki, bu dünyamız var,
O dünya da həqqdir;
Cənnət var, cəhənnəm var,
Bilmək olmaz kim gedir.
Hər kimsə ki, yoldan azıb,
Din-islamı tərk edir;
Əməlinə baxıb, verər
Fərmanı pərvərdigar.

Nütfəsindən nöqsan olan
Haçan haqdan ar elər?!
Öz-özünə böhtan deyib,
Danışmağı xoş bilir.
Cəsəd gedər dar məzara,
Əməl əldə cəm gələr;
Özün saxla pənahında
İmanı, pərvərdigar!

ŞAİR AQIL

(1907 – ?)

Şair Aqil (Qafarov Niftalı Qafar oğlu) Göyçə mahalının Ağbulaq kəndində kəndli ailəsində anadan olmuşdur. O, ilk təhsilini həmkəndlisi olan Məşədi Molla Əlinin açdığı mollaxanada almışdır.

Sovet hakimiyyəti illərində Leninakan (Gümrü) Pedaqoji texnikumunu bitirən Niftalı 1923-cü ildə öz kəndlərində müəllimlik fəaliyyətinə başlamışdır. O, ailəsi ilə birlikdə 1940-cı ildə Gədəbəyin İvanovka kəndinə köçmüşdür.

Böyük Vətən müharibəsi illərində əsgəri xidmətə çağırılan Niftalı bir daha geri qayıtmamışdır.

Niftalı gənc yaşlarından şer yazmağa başlamış və «Aqil» təxəllüsünü qəbul etmişdir. Onun müxtəlif şəkili şerləri aşıqlarımızın repertuarında özünə yer tutmuşdur. Bu kitabda oxuculara təqdim etdiyimiz şerlərini onun yaxın qohumu olan Aşıq Məhərrəm Hacıyevin hafizəsindən qələmə almışdır.

QOŞMA

YARAŞIR

Bəzənib, naz ilə seyrə varanda,
Zərif qədəminə yollar yaraşır.
Qönçə dahanına, ləli-ləbinə
Danışanda şirin dillər yaraşır.

Hərdən-hərdən biz tərəfdə gəzəndə,
Qaş oynadıb, gözələrini süzəndə,
Şanə alıb tellərini düzəndə,
Ay qabağa siyah tellər yaraşır.

Yüz il ömrüm ola, mən yazam dəftər,
Vəsfin tamam olmaz, ay mələk mənzər.
Söz tamama yetir, budur müxtəsər,
Sənə Aqil kimi qullar yaraşır.

GƏRAYLI

GƏLİN

Səhər-səhər sərvı boylu,
Oğrun-oğrun baxar gəlin.
Yüz xəyalı, min fikirlı,
Bir gün evim yıxar gəlin.

Nazu qəməzən bildirirsən,
Göz yaşını sildirirsən,
Gündə yüz yol öldürürsən,
Bir yol öldür, qurtar, gəlin!

Aqıl vəsfin yazar, doymaz,
Fikrin fikrimə uymaz.
Dövrən səni belə qoymaz.
Ahım səni tutar, gəlin!

MÜXƏMMƏS

XORUZU

Dincəlin, a qonşular,
Yediniz mərcan xoruzu;
Pipiyi qan qırmızı,
Tükləri əlvan xoruzu;
Əti məcun kimi ydi,

Dərdlərə dərman xoruzu,
Tapsaydıq bir də əgər,
Kəsərdim qurban xoruzu,
Salamat qoymaz idim
Bir saat, inan, xoruzu.

Poyezd kimi qışqırırdı,
Fitə bənzəyirdi səsi;
Saat kimi vaxt bilirdi,
Günün hansıdı vədəsi.
Bir yanı Qarbulaq,
Bir yanı Ağsu dərəsi
Toyuqlara ruh verirdi
Qığ-qığası, züm-züməsi
Yas saxlasın, çil fərlər,
Bürüdü al-qan xoruzu.

Ayın onunda yoxladıq,
İçəriyə girmiş idi.
Quyuğu şeşpər idi,
Dimdiyi də lap şiş idi.
Yəqin ki, ay camaat,
Belə iş arvad işidi,
Əgər arvad deyilsə,
Arvadabənzər kişidi;
Yüz nə deyim, min nə çıxar,
Apardı filan xoruzu.

Abırsızlar, həyasızlar
Eyləməyib ar, yedilər;
Belə orucluq ayında
Etdilər iftar, yedilər.
Ağzında ağı dadsın,
Olsun zəhrimar, yedilər;
İsa deyil, göyə çıxa,
Lap açıq-aşkar yedilər,
Tülkü, çaqqal da yox idi,
Apara tardan xoruzu.

Utanım, ay oğrular,
Fermanın danası deyil,
Koprətifin kəsilməsi
Ölkəyə sığası deyil,
Kərimin yağ küpəsi,
Məmişin buğdası deyil,
Hansı növünü mən deyim,
Axı, qurtarası deyil,
Yalvarım Aqilə mən,
Eləsin dastan xoruzu.

AŞIQ MUSA

(1909–1948)

Aşıq Musa 1909-cu ildə Göycə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olmuşdur. O, Aşıq Ələsgərin qardaşı Məşədi Sallahın kiçik oğludur.

Gənc yaşlarından aşılıq sənətinə maraq göstərən Musa az bir zaman içərisində püxtə bir aşıq kimi yetişmişdir.

Ara-sıra şe'r yazan Musa şairliyi ilə deyil, mahir ifaçılığı ilə xalq arasında şöhrət qazanmışdı. Bir çoxları, o cümlədən Aşıq Hüseyn Cavan bir neçə il Aşıq Musaya şəyirdlik eləmiş, saz havalarının incəliklərini ondan öyrənmişdir. Təəssüf ki, Aşıq Musanın çaldığı saz havalarından, heç olmasa, bircə nümunə belə nə vala, nə də maqnitafon lentinə yazılmamışdır.

Aşıq Musa 1948-ci ilin yayında avtomobil qəzası nəticəsində həlak olmuşdur. Onun qəbri Ağkilsə kəndinin şərqindəki qəbiristanlıqdadır.

QOŞMALAR

AY AĞA, SİNƏ

Ömür istəmirəm, xudaya, səndən,
Yetir haqq evinə, ay ağa, sinə.
Fələk bu zülmünü almadı məndən,
İnsaf deyil, yaxşı, ay ağa, sinə.

Səndə bir etibar haşa, görmədim,
Qəza qəhrin həddən aşa, görmədim.
Kimlər dövrən sürdü başa, görmədim,
Çoxları yalvardı ay ağasına.

Musanın da dərdi sinayə qaldı,
Yetmədi mürdələr, sin, ayə, qaldı.
Oxudu dərşini, «sin» ayə qaldı,
Qoymadın yetişə, ay ağa, «sin»ə.

QARDAŞ

Qəlbim qan ağlayır, didəm yaş tökür,
Gözlərim yolunu, gələmi qardaş?!
Həsreti, möhnəti bu canım çəkir,
Bəs, dərdi olan da gülərmi, qardaş?!

Əzizim, sənsizəm, olmuşam xəstə,
Gözüm yollardadı, qulağım səsdə.
Üzünü görədim bu son nəfəsdə,
Daha özgə dilək dilərmi qardaş?!

İtirmişəm, axtarıram maralı,
Ovçu bərəsindən getdi yaralı.
Qəm çəkənlər mənim kimi saralı,
Təbib olsa, dərdim bilərmi, qardaş?!

Çağır, şahlar şahı yetişsin dada,
Qüssə-kəder olsa həddən ziyada.
Fələk məni ağlar qoydu dünyada,
Gözümün yaşını silərmi qardaş?!

Musa məhbəsdədi, yoxdu həyanı,
Neylədin İmanı, ay kərəm kanı?!
Mən onsuz dünyada neylərəm canı,
Tükənməz dərdimi bölərmi qardaş?!

ŞAİR HƏŞİM

(1912–1989)

Şair Həşim Aşıq Ələsgərin nəvəsidir (Bəşirin oğludur). O, 1912-ci ildə Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olmuşdur.

Orta təhsil almış Həşim 1930-cu illərdə öz kəndlərində və qonşu Böyük Qaraqoyunlu kəndində müəllim işləmişdir. O, 1940-cı ildə əsgəri xidmətə çağırılmış, Böyük Vətən müharibəsi döyüşlərində ağır yaralanmış və 1942-ci ildə ordudan tərxis olunmuşdur.

Şair Həşim gənc yaşlarından saza, sözə maraq göstərmiş və şer yazmağa başlamışdır.

Həşim ermənilərin törətdikləri milli ixtilafə əlaqədar olaraq, doğma yurdu tərk etməyə məcbur olmuşdur. O, əvvəl Qazax rayonunun Musaköy kəndində, sonra işə Daşkəsən rayonunun Bayan kəndində yaşamış və 1989-cu il noyabr ayının 3-də orada vəfat etmişdir.

QOŞMALAR

BƏSDİ, BƏS

Cəsəd tab gətirmir, ay qara baxtım,
Can dayanmır bu yaraya, bəsdı, bəs.
Əgər vaxtımdırsa, köçür üqbaya,
Ya da yetir bir davaya, bəsdı, bəs.

Dərdim əzalarda məskən salıbdı,
Mürqi-xəyal qəm bəhrinə dalıbdı.
Qoca anam gözü yolda qalıbdı,
Tab gətirmir ahı vəya, bəsdı, bəs.

Ey xudaya, necə bədbəxt insanam,
Mənim ki həyatda yoxdu təmənnam.

Zəlalətdə qalan bir müsəlmanam,
İmdad eylə, gəl haraya, bəsdı, bəs.

Çəkıbsən sinəmə dağ üstən dağı,
Kəsıbsən bərəni, bəndı, ovlağı.
Yedıym taama qatırsan ağı,
Naləm çatır ərş-əlaya, bəsdı, bəs.

Qəmnək yaranmışam, çəkırəm qəmi,
Mən ki görməmişəm söhbəti, dəmi.
Sağ göstərdin mənə sən cəhənnəmi,
Tüstüm qalxır bax, havaya, bəsdı, bəs.

Hər arzu-diləyim qaldı gözümədə,
Qurtarıbdı söhbətim də, sözüm də.
Həyatıma nə deyim ki özüm də,
Həşim düşüb çox bəlaya, bəsdı, bəs.

OLA

Kimdi mənim kimi cavanlığından
Ağara saqqalı, qəddi xəmə ola?!

Keçirə həyatın ahı fəğanla,
Huşu çaşa, ağılı sərdə kəm ola.

Əl çək məndən, bəsdı, ay acı həyat!
Baxtım, oyan, bu qəflətdə sən az yat!
Kərəmkənı mənə eyləyər barat,
Qardaşlarım ətrafımda cəm ola.

Qədimlə Yəduallah və Əsədullah,
Bunları dərdimin dərmanı, billah.
İbadullah, Feyzi, Zöhrə, Eynullah,
Can varkən görüşəm, xoş matəm ola.

Həsretdi, mənimlə görüşsün ana,
Doğrudan, şirindi ana insana,
Həşim istəyir ki, gələ zamana,
Yemək-ıçmək ola, söhbət, dəm ola.

TƏCNİSLƏR

AY ATA, SƏNSƏN

Həyatım varlığı, didəmin nuru,
Qəlbimin çırağı, ay ata, sənsən.
Gərək gözləyəsən, çata məqamı,
Ovu bərəsində ay atasən sən.

Çox çəkıbsən dünya dərdü bəlasın,
Ana olan çox istəyər balasın.
Şərbət qoyun, başın üsdən bal asın,
Bəlkə, şirin yuxu a yatasan sən.

Həşim, ürcah oldun dərdə, azara,
Daha məni sən az axtar, az ara.
Yetişıbsən, budu, qalib az ara,
Suvar olacaqsan ay ata sən, sən.

YAR, GÖZLƏ MƏNİ

Çərxi-fələk dərdim yüzə yetirdi,
Gedirəm qürbətə, yar, gözlə məni.
Müxənnətlər vətənimdən itirdi,
Məndən qeyri ləbin, yar, gölə əməni.

Vəfalı dilbərim, həyalı gəl göz,
Geyin altdan-üstən hey alı, gəl göz,
Mən yaylaqda, sən də ha yalı gəl göz,
Deyəsən görmürsən yar gözde məni.

Mahir, səndən küsübdürmə yar, aya,
Canın tab gətirməz dərdə, yaraya.
Camalının bənzəri var, yar, aya,
Təbıbsən, öldürmə, yar, gözlə məni.

MÜXƏMMƏS

DƏRDİN ALIM

Şerə maraqlısan,
Yazıram al, dərdin alım.
Nə desən sən haqlısan,
Dərin kamal, dərdin alım.
Buxağı büllur kimi,
Mələk misal, dərdin alım.
Hüsnünə mayıl olub
Bu el, mahal, dərdin alım.
Yanağı dağ lalası,
Qası hilal, dərdin alım.

Mən necə yazım yaraşa
Sənin hüsnü camalına;
Sən məni götüribdən
Divanələrin halına;
Məcnundan gözəl sorsalar,
Leyli gələr xəyalına;
Fərhad keçdi canından
Yetə Şirin vüsəlinə;
Sənani, Əsli, Kərəmi
Bir yada sal, dərdin alım.

Molla Cuma kimi sənin
İsmi pünhan deyirəm;
Sən mana hər nə desən,
Cavabını «can» deyirəm;
Bir dəfə görüşməyə
Gör nəçə qurban deyirəm;
Kərəm et, sən Mahirin
Qeydinə qal, dərdin alım.

AŞIQ MƏHƏRRƏM

(1913)

Məhərrəm Məhəmməd oğlu Hacıyev 1913-cü ildə Göyçə mahalının Ağbulaq kəndində anadan olmuşdur. Gənc yaşlarından saza böyük maraq göstərən Məhərrəm bu sənətə Aşıq Talibin və Aşıq Ələsgərin qardaşı oğlu Aşıq Nəcəfin sayəsində yiyələnmişdir.

Aşıq Məhərrəm 1949-cu ildən Azərbaycanın Xanlar rayonunda (şəhərdə) yaşayır. O, 1952-ci ildə bir müddət Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında fəaliyyət göstərmişdir.

Yeni aşıqlar nəslinin yetişməsində Məhərrəmin də xidməti az deyildir. Aşıq İmran Həsənov, Aşıq Mahmud Məmmədov, Aşıq Ədalət Nəsimov, Aşıq Hüseyn Məhərrəmov, Namaz Əsədov və s. kimi aşıqlar Məhərrəmdən çox şey öyrənmişlər.

1993-cü ildə Xanlar şəhərində Aşıq Məhərrəmin anadan olmasının 80 illiyi təntənə ilə qeyd edilmişdir.

QOŞMALAR

CAVANLIQ

Aman, cavanlığım, küsərim səndən,
Sən məni saxlardın yaxşı, cavanlıq.
Yalvarıram, qoyma düşüm həvəsdən,
Ömrüm yaraşığı, naxşı cavanlıq.

Gəl qoyma saçlarım tez ağarmağa,
Yolumu salmaynan yoxuşa, dağa.
Türfə gözlərə mehman olmağa
Qaytar təzdən geri yaşı, cavanlıq!

Bir də Məhərrəmlə gəl, sövdə vuraq,
Həyatı, dövrünü yenidən quraq.
Sən Allah, tərs olma, kəcliyi burax,
Axıtma gözümdən yaşı, cavanlıq!

OLSUN

Şeyird odur, ustad adın ucalda,
Elə şeyird, görtüm daim var olsun!
Nə mətləb istəsə, çıtsın murada,
Həmişə əlində ixtiyar olsun!

Şeyird əgər itirməyə əməyi,
Haqq yanında qəbul olar diləyi
Şahlar şahı olsun onun köməyi,
Ömür boyu tale ona yar olsun!

Məhərrəmin şirin sözü İmrandı,
Vuran qəlbi, görən gözü İmrandı,
Ellər yaraşığı, düzü, İmrandı,
Görüm, səfa sürsün, bəxtiyar olsun!

KİMİ

(Aşıq Ələsgərə)

Şer meydanında vüqarlı durdun,
Möhtəşəm dağların zirvəsi kimi.
Sənətə möhkəm bir təməl qoyubsan
Misir ehramının bənnası kimi.

Sözündə vəsf olub el gözəlləri,
Tər qönçə, tər çiçək, gül gözəlləri.
Oxşayıb sazında tel gözəlləri,
Mehriban ananın laylası kimi.

Meydanında neçə qılı-qal olub,
Neçə aşıqların dili lal olub,
Neçə molla, alim payimal olub,
Coşubsan elmlər dəryası kimi.

Deyirlər, hər şeyi bilib Ələsgər,
El ilə qəmlənib, gülüb Ələsgər,
Elə ki, məclisə gəlib Ələsgər,
Nur saçıb Günəşin ziyası kimi.

Bir də gəl cahana, Ələsgər əmi,
Aşıq Məhərrəmin qalmasın qəmi.
Yığılsın başına aşıqlar cəmi,
Aşıq Ələsgərin nəvəsi kimi.

GƏRAYLILAR

BARİŞAQ

Ağrın alım, küsmə məndən,
İnsaf eylə, gəl bərişaq.
Ayrıla bilmirəm səndən,
Gəlib çatıb il, bərişaq.

Sənsən bir ceyran balası,
Dağların gülü, lalası.
Naz eyləmə, ay qadasi,
Bir üzümə gül, bərişaq.

Sən ol Məhərrəmin yarı,
Bir sallan gəl bizə sarı.
Bağısla mən günahkarı,
Ver əlimə əl, bərişaq.

AY XALA

Yetişibdi bahar fəslü,
Açılıbdı yaz, ay xala!
Fələk ayrı saldı yarı,
Dərdimi sən yaz, ay xala!

Xəbər alma haralıyam,
Özüm bəxti qaralıyam,
Sənəm üstədən yaralıyam,
Dərman yetir tez, ay xala!

Namərdlərdə olmaz vəfa,
Məhərrəməm, sürdüm səfa,
Salamat qal, Ağıstafa,
Çox çılmışam saz, ay xala!

ŞAİR ƏBÜLFƏT

(1914–1944)

Əbülfət Rəhimov 1914-cü ildə Göyçə mahalının Zəd kəndində dünyaya gəlmişdir. O, usta Abdullanın qardaşı İsmayılın oğludur.

İrəvanda pedaqoji texnikumu bitirən Əbülfət öz kəndlərindəki orta məktəbdə dil-ədəbiyyat müəllimi kimi fəaliyyətə başlamışdır. O, erkən bədii yaradıcılığa meyl göstərmiş, xalq arasında şair kimi tanınmışdır. Ermənistan Yazıçılar İttifaqı türk bölməsinin katibi olan Əbülfət, eyni zamanda SSRİ Yazıçılar İttifaqının üzvü idi. Onun bir sıra şeirləri o zaman müxtəlif mətbuat səhifələrində dərc edilmişdir.

Şair Əbülfət Böyük Vətən müharibəsi illərində cəbhəyə yollanmış və 1944-cü ildə Belorusiyanın azad olunması uğrunda döyüşlərdə həlak olmuşdur. Onun şeirlərinin bir qismi sənədlərdə yazılmışdır. Bu şeirləri sağ qalan əsgər yoldaşları mühafizə etmişlər.

QOŞMALAR

AMAN GÜNÜDÜ

Nə fərmandı, bu nə yoldu, bilmirəm,
Uğur verin, yollar, aman günüdü!
Ətrinizdən doymamışam hələ mən,
Saralmayın, güllər, aman günüdü!

Dərd əlindən ha incidim, nəzildim,
Öncül idim, qatarımdan üzüldüm,
Fələk vurdu, qürbət elə yazıldım,
Unutmayın, ellər, aman günüdü!

Vaxtsız əcəl heç qapını doyməsin,
Xudam özü öz quluna qıymasın!
Yaman günlər qəddimizi əyməsin,
Dağılmayın, tellər, aman günüdür!

Dərd şahıyam, qəmdən taxtı tacım var,
Aləm bilir, yaman ağrı-acım var,
Gözü yolda qardaşım var, bacım var,
Üzülməyin, əllər, aman günüdür!

Cərxi-fələk hər bir işdən halıdı,
Bəlkə, yolum gedər-gəlməz yoludu?
Mən gəlincə sonam sizdə qalıdı,
Qurumayın, göllər, aman günüdür!

Dua qılın, haqq evinə yetirsin,
Yaradanı zülmü yerdən götürsün,
Həsratlıni bir-birinə çatırsın,
«Amin!» deyın, dillər, aman günüdür!

Əbülfətəm, könlüm yaman dardadı,
Çahar fəsil günüm ahü-zardadı,
Qohum-qardaş heç bilmirəm hardadı,
Xəbər verin, yellər, aman günüdür!

İNŞALLAH

Ey könül, qəm yemə, Allah kərimdi,
Yaradan ımdada çatar, inşallah!
Yusif qıyudan çıxardan kişi
Əl atıb, dəstindən tutar, inşallah!

Salavat çevirər günahsız əllər,
Savabla yoğrular işlər, əməllər.
Bar verər ağaclar, baş açar güllər,
Sevinər bülbüllər, ötər, inşallah!

Əbülfət, qəm yemə, gələr zamana,
Belə müşkül işlər çıxar asana.
Yön çevir dərgahi-Şahi-Mərdana,
Əlin ətəyinə yetər, inşallah!

GƏRAYLILAR

EY FƏLƏK

Bu dərd məni tez öldürər,
Çoxdu azarım, ey fələk!
Kəsilibdi tabü təvan,
Səbrü qərarım, ey fələk!

Çalışdım, itdi əməyim,
Qəbula keçmir deməyim,
Yuxaldı arxam, köməyim,
Yandı ciyarım, ey fələk!

Mənim adım Əbülfətdi,
Dərdim dillərdə söhbətdi,
Sözüm dürdü, zəbərcətdi,
Yoxdu xirdarım, ey fələk!

MƏNİM

Yaman düşdü eldən-elə
Daşım mənim, daşım mənim.
Nələr çəkdi gələ-gələ
Başım mənim, başım mənim.

Qəm dəryası ləpələndi,
Dərdim artdı, təpələndi.
Diyar-diyar səpələndi
Huşum mənim, huşum mənim.

Əlif qəddim yaya döndü,
Gözüm yaşı çaya döndü.

Yaman ahü vaxa döndü.
İşim mənim, işim mənim.

Qul Əbülfət günahkardır,
İşi-gücü ahü-zardır.
Dörd fəsilə barabardır
Qışım mənim, qışım mənim.

TƏCNİSLƏR

GÜLDÜ, NƏ GÜLDÜ

Bu dərddə çağırma, qəm yığnağında,
Mehrindən açılan güldü, nə güldü.
Sən məni Məcnundan bəzə ağılatdın,
Düşmənlər üstümə güldü, nə güldü!

Gəl haqqı nahaqdan ara, di baxtım!
Dost ürək mətləbin aradı, baxdım.
Aralıq bülqar aradı, baxdım,
Yar nə bir danışdı, güldü, nə güldü.

At tiri-xədəngini, yar, ala gözdən.
Bu sınıq könlümü yarala gözdən.
Əbülfət doymasa, yar, ala gözdən.
Bülbül nə bülbüldü, güldü, nə güldü!?

NƏ SAQİSƏN, YAR

Könül məclisində bir sultan kimi
Durubsan qəsdimə nə saqisən, yar!?
Gahdanbir şirinsən, gahdanbir acı,
Gah da heç bilmirəm, nə saqisən, yar!

Xəstəyəm, bu dərddə nəşə qalmışam,
Nə ölüb, nə itib, nə sağalmışam.
Günahkar bir qulam, nəşə qalmışam,
Yetirmə nasaqı, nasaqisən, yar!

Könül pərişandı, nə dağı dağdı,
Bimürvət dünyadı, nə dağı dağdı.
Əbülfət, yolunda nə dağı dağdı,
Xəstəyəm, dərmanı nə saqisən, yar!?

DİVANİ

ÜSTƏDİ

Ey fələk, sən bilirsen
Gənim ümman üstədi;
Yel vurur, qəhr eləyir,
«Allah, aman!» üstədi.
Bərilahim, insaf eylə,
Qoca-cavan qalmadı,
Meyitləri qan axıdır,
İnsan insan üstədi!

Nə qədər bağ salasan,
Yenə barsız dünyadı.
Al geyib, cavan qalan
Yaman arsız dünyadı.
Kimşeyə sifr verməyən
Etibarsız dünyadı;
Sirrindən baş çıxarmaz
Kim ki güman üstədi.

Yer üzü odlanıbdı,
Bir qiyamat görünür.
Fələyin qarğısıdı,
Yüz cür afət görünür.
Xəliqim, yoxsa sənə
Bu, zarafat görünür;
Quluna şəfa yetir,
Əbülfət can üstədi.

AŞIQ CAHAD

(1917)

Cahad Camal oğlu Nağıyev Göyçə mahalının Böyük Qaraqoyunlu kəndindəndir. O, gənc yaşlarından aşılıq sənətinə həvəs göstərmiş, həmkəndlisi Aşiq Əsədın yanında üç aydan artıq şeyirdlik eləmiş, sonra isə Ağkilsəli Aşiq Nəcəfin himayəsi ilə bir aşiq kimi yetişmişdir.

Aşiq Cahad 1941–1945-ci il Sovet – Alman müharibəsi illərində əsgəri xidmətdə olmuş, ağır döyüşlərdən birində sol əlindən yaralanmışdır. Cəbhədən qayıtdıqdan sonra yenə də sazını götürüb, müqəddəs sənətinı uğurla davam etdirmişdir. Onun şer yazmaq qabiliyyəti də vardır.

1988-ci ildə ermənilərin törətdikləri milli ixtilafı əlaqədar olaraq, Cahad da doğma yurdu tərk etməyə məcbur olmuşdur.

Aşiq Cahad hal-hazırda Şəmkir rayonunun Çənlibel (Çardaxlı) kəndində yaşayır və öz sənəti ilə xalqa xidmət edir.

Q O Ş M A L A R

BİLİNMƏZ

Bir sirri-xudadı, bilin, bu dünya,
Nə tarixi, nə də yaşı bilinməz.
Bu gün qan ağladan sabah qan ağlar,
Bu çərxi-fələyin işi bilinməz.

Gündüz işıq olub külli-kainat,
Gecələr aləmə çökür zulumat.
Deyirlər, qopacaq bir gün qiyamat,
Nə baharı, nə də qışı bilinməz.

Adam var, hər yerdə öyür özünü,
Adam var, məclisdə bilmir sözünü.
Aşiq Cahad deyir sözün düzünü,
Dar günə düşməmiş kişi bilinməz.

HANI

Göyçəyə baş çəkir Ələsgər ruhu,
Deyir, bu mahalın elləri hani!?
Qaratikan kök salıbdı bu yerdə,
Bəs, mənim ətirli güllərim hani!?

Misgin Abdal, Seyid Bayram ocağı,
İndi o yerlərdə yurd salıb yağı.
Mənim ürəyimin alovlu çağı,
Bayatı dediyim dillərim hani!?

Aşiq Əsəd «cəngi» çalmır Göyçədə,
Dost-qohumlar qonaq qalmır Göyçədə,
Bir-birini yada salmır Göyçədə,
Ot basıb cıdırı, yollarım hani!?

Məşəd İsə haray salıb, hay vurmur,
Kəlvay Miri, qaçaq Cəmil qıy vurmur.
Cahadam, ağlaram, ürəyim durmur,
Qırılıb qanadım, qollarım hani!?

GƏRAYLILAR

OLUR

Qocalanda insanların
Başında yüz xəyal olur.
Qanmazın dərini qanan
Çəkəndə, başı çal olur.

Uşaqlar baxmır sözümə,
Hərdən vururam dizimə,
Arvad qayıdır üzümə,
Gören pərişanhal olur.

«Cahad, bəs, qazancın hanı!»
Danlayır mən binəvanı.
Paltardı arvadın canı.
Alanda, dili lal olur.

DƏRD ÇƏKMƏKDƏN QOCALMIŞAM

Dərd çəkməkdən qocalmışam,
Daha dərdə dözəmmirəm.
Xocalıda, Xankəndində,
Mən Şuşada gözəmmirəm.

Dağılıbdı mənim elim,
Bağlanıbdı mənim yolum.
Lal olubdu mənim dilim,
Doğru sözü yazamıram.

Tağ yatıb, solubdu bostan,
Xəbər yox qohumdan, dostdan.
Cahadam, bağlaram dastan,
Dərya dərin, üzəmmirəm.

TƏCNİS

BİR YARA MƏNİ

Sırrdaşım yox, sırr sözümü söyləyəm,
Pünhandan incidir bir yara məni.
Naşı təbib gətirməyin üstümə,
Kamil cərrah görək, bir yara məni.

Qürbət eldə tikdirmişəm bir qala,
Nahaq yerdən, mən də düşdüm bir qala.
Yaxşı dostun ocağını bir qala,
O səndən istəsən bir yar əməni.

Aşıq Cahad, söylə sözün bir aya,
Oxumamış nə bilərsən bir aya.
İnsan oğlu yol salıbdı bir aya,
Tut qolumdan, tapşır bir yara məni.

AŞIQ ƏLİ

(1927–1990)

Aşıq Əli Aşıq Ələsgərin qardaşı Məşədi Salahın nəvəsidir. O, 1927-ci ildə Göyçə mahalının Zərkənd (Zərkənd) kəndində anadan olmuşdur.

Gənc yaşlarından aşıq sənətinə böyük maraq göstərən Əli uzun müddət Aşıq Talib və Aşıq Nəcəfin yanında şeyirdlik eləmiş, bu sənətin sirlərini dərin-dərinə mənimsəmiş və el arasında kamil bir aşıq kimi tanınmışdır. O da öz növbəsində bir çoxlarına ustadlıq eləmiş, saz sənətinin inceliklərini onlara öyrətmişdir. Hamının yaxşı tanıdığı, sazın füsunkar sədaları ilə bəlbülü dilə gətirən Aşıq Ədalət Nəsibov da Aşıq Əlinin şeyirdlərindəndir.

Aşıq Əlinin ailəsi 1942-ci ildə Göyçədən köçüb, Goranboy rayonunun Qızılhacılı kəndinə gəlmiş, bir müddətdən sonra isə Naftalan şəhərinə gələrək orada məskunlaşmışdır.

Aşıq Əli gənc yaşlarından şer yazmağa başlamışdır.

Aşıq Əli 1990-cı ildə Naftalan şəhərində vəfat etmişdir.

QOŞMALAR

AY HƏKİM

Ağlı az olanın günü qara olar,
Günahkaram mənim özüm, ay həkim!
İstəyirəm çələm alıb əlimə,
Dərdimi mən sizə yazım, ay həkim!

İxtiyarım yoxdu, onu qanıram,
Bəlalı canımdan çox usanıram.
On beş gündür, qızdırmadan yanıram,
Özün söylə, necə dözümlə, ay həkim!?

Baxtınızda külli-ixtiyar olsun,
Şəfəli əliniz daim var olsun!
Şahlar şahı özü sizə yar olsun!
Əşidilsin bu avazım, ay həkim!

Gödəldib dilimi bax, bu dar zindan,
Məni məhv eylədi bivəfa zaman.
Sənin şərəfinə deyərdim dastan,
Əlimdə olsaydı sazım, ay həkim!

Gör mən nələr əkdim, bitdi, nə dərdim?
Əliyəm, ayrılıq, möhnət bəcərdim.
Olmazdı fikirim, nə də ki dərdim,
Yadigar qalsaydı sözüm, ay həkim!

SƏNSİZ YAMAN DARIXDIM

Üç ay on gün keçdi görüşümüzdən,
Sənsizlədim, sənsiz yaman darıxdım.
Müştərisiz qalan dəyirman kimi
Dənsizlədim, sənsiz yaman darıxdım.

Sirlər agahdı qadir-sübhana,
And içirəm haqqa, dinə, ərkanə.
Bu aləmdə dönüb şeyx Sənana,
Dənsizlədim, sənsiz yaman darıxdım.

Əliyəm, ox oldum namərd yayında,
Mürvət olmaz nanəcibdə, xayında.
İsinə bilmədim bu yay ayında,
Günsüzlədim, sənsiz yaman darıxdım.

YERİNDƏDİ

Vəfasız deyiləm, nazlı mələyim,
Mən sənə verdiyim söz yerindədi.
Səndən ayrılalı üzüm gülməyib,
Özgəyə baxmayıb, göz yerindədi.

Hansı səmtə, harya düşsə güzarım,
Çıxmırsan yadımdan, a nazlı yarım!
Səninlə etdiyim əhdim, ilqarım
Bir ara qəlbimi, öz yerindədi.

Havadarın olsun qədri-sübhən!
A gözləri yolda, halı pərişan.
Səni öz canı tək çox sevin canan,
Aşiq Əli, səbr et, döz, yerindədi.

GƏRAYLI

AĞRIMA, CANIM, AĞRIMA

Böyük Allahın eşqinə,
Ağrım, canım, ağrım.
İrəhm eylə mana hələ
Ağrım, canım, ağrım.

Könül həzin çalan neydi,
Tutqunlaşıb başım, keydi.
İnsaf, mürvət yaxşı şeydi,
Ağrım, canım, ağrım.

Nə gizlədim, niyə danam,
Az qalıram, oda yanam.
Nə atam var, nə də anam,
Ağrım, canım, ağrım.

Yazılmamış yazım qalıb,
Ürəyimdə sözüm qalıb,
Körpə oğlum, qızım qalıb,
Ağrım, canım, ağrım.

Mənə eləyib zülümü,
Tez-tez göstərmə ölümü.

Gözləyənim var yolumu,
Ağrım, canım, ağrım.

Qış dolanıb, indi yazdı,
Aşiq Əli dərindən yazdı.
Arzu çoxdu, zaman azdı,
Ağrım, canım, ağrım.

TƏCNİS

BİRCƏ ÜZ MƏNƏM

Dönmərəm sözümdən, düz ilqarımdan,
Belə doğulmuşam, bircə üz mənəm.
Dostluğun ən gözəl nemətlərindən
Ölərəm, əlimi bircə üz mənəm.

Ehtiyatlı dolan, açma dər yada,
Bağca mənimkidi, iylə, dər, ya da.
Bivəfa, bilqar üzən deryada,
Alova yanaram, bircə üz mənəm.

Dost bilmişəm mən özümə Kamalı,
Ağlı olan bu dünyadan kam alı.
Azalıb Əlinin ağlı, kamalı,
Təcnisi yazmağa bircə üz mənəm.

DİVANİ

BU GÜNDƏ

Bir nəzər sal, şahlar şahı,
Yetiş dada bu gündə;
İrəhm eylə mən fəğırə,
Çat imdada bu gündə;
Qürbət eldə fikr mənə
Üzüb, əldən salıbdı,

Ömrüm hicranlar qoynunda
Gedib bada bu gündə.

Vətənimdən cida düşdüm,
Necə dözümlü bu dərddə;
Tab gətirmir canda canım,
Yoxdu sözümlü bu dərddə;
Kərəm kanı, bir səbir ver,
Dözümlü özüm bu dərddə;
Sıd-qılın sığınmışam
Minbir ada bu gündə.

Yaxşılardan bu dünyada
Gərək olmasın nəsi;
Alçaqların, namərdlərin
Görüm, kəsilsin səsi;
Zaman elə dəyişib ki,
Seçmək olmur heç kəsi;
Sırr vermək çox çətinləşib
Dosta, yada bu gündə.

Haqq sırrını başa düşməz
Hər yaranmış, hər insan;
Geri qaytarmaq çətindi,
Nə yazılıb binadan;
Ah nə deyim bu gərddə,
Əzab çəkir dərddən;
Az-az dəyir gözə, qardaş,
Halalzada bu gündə.

Bu halımdan yox bir kəsin,
Bilirəm ki, xəbəri;
Düşünəndə az qalırım,
Olum dəli, sərsəri,
Aşıq Əli gecə-gündüz
Gözəl keçən günləri,
Sızıldayıb qəmli-qəmli
Salır yada bu gündə.

AŞIQ SALEH

(1927–1975)

Saleh Əhməd oğlu Həsənov 1927-ci ildə Göyçə mahalının Bala Qaraqoyunlu kəndində anadan olmuşdur. 1941–1945-ci il Alman–Sovet müharibəsi zamanı maddi çətinliklə üzləşən ailə Gədəbəy rayonuna, sonra isə Tovuz rayonuna köçmüş, bir müddət Düyürlü kəndində yaşadığından sonra Goranboy rayonunun Qızılhacılı kəndinə gələrək orada məskunlaşmışdır.

Gənc yaşlarından saza-sözə maraq göstərən Saleh bu sənətə Aşıq Ələsgərin oğlu Aşıq Təlibin sayəsində yiyələnmişdir. O, son vaxtlar Goranboy rayonunun Mədəniyyət Evinə işləmiş və o ərazidə olan aşıqlara rəhbərlik etmişdir.

Aşıq Saleh ömrünün çiçəklənən çağında, qəflətən vəfat etmişdir.

QOŞMALAR

DAĞLAR

Nə gözəl yaradıb təbiət sizi,
Göylərə baş çəkən, a qarlı dağlar!
Yayda gözəllərin seyrangahısan,
Əhdinə düz olan, ilqarlı dağlar!

Dəlidağ, İstisu, çox yığnağın var,
Qaraxağ, Sarıyer, min yaylağın var,
Göygöl, Daşkəsənin, Xaçbulağın var,
Kəpəzli, Murovlu, Qoşqarlı dağlar.

Dərələrdə bitir baldırğan, çasır,
Kığ, moruq, çiylək həddindən aşır...
Belə gözəlliyə dastan yaraşır,
Salehə ruh verən, vüqarlı dağlar!

GÖZƏL SƏN

Nədən incimisən, ay mina gərdən,
Sındırma könlümü bari, gözəl, sən.
Üzür ürəyimi qüssə, qəm, kədər,
Gəl eylə dərdimi yarı, gözəl, sən.

Sevəndə naz gərək, şirin söz gərək,
Qaş ilə göz gərək, gülər üz gərək,
Eşqə sədaqətli, əhdə düz gərək,
Unutmusan düz ilqarı, gözəl sən.

Sən mənim cananım, xub mehribanım,
Salehəm, uzaqda necə dayanım,
Ayrıliq oduna alışır canım.
Sinəndi dağların qarı, gözəlsən.

GƏRAYLILAR

AYRI

Tifil ikən ah-vay çəkən
Mənəm düşən eldən ayrı.
Qara gözlü, gülər üzlü,
Şirin-şirin dildən ayrı.

Bəlalıdı başım mənim,
Atılıbdı daşım mənim,
Gözdən axır yaşım mənim,
Üzüm durmur seldən ayrı.

Saleh deyər, çeşmi-xumar,
Yaralarım eylər qabar.
Gecə-gündüz ağlar, sızlar,
Sona düşsə göldən ayrı.

YALVAR

Dedim: gözəl, həmdəm olaq,
Dedi: aşiq, saza yalvar.
Dedim: birgə deyək, gülək,
Dedi: söhbət-sözə yalvar.

Dedim: nazlı yarım olsun,
Dedi: işim, karım olsun.
Dedim: çoxlu varım olsun,
Dedi: onda aza yalvar.

Dedim: pərim, mürvətə gəl,
Dedi: Saleh, yola düzəl.
Dedim: məndən çəkməynən əl,
Dedi: qəmzə-naza yalvar.

TƏCNİSLƏR

AY YARI BİR DƏ

Aşiq, al sinənə sədəfli sazi,
Çağır avaz ilə ay yarı bir də.
Bilirsənmi, sənə var ərkinəzi,
O dostun eyləyər ay yarı bir də.

Hərdən oxuyursan «Alagöz»ləri,
Deyirlər, əzizim, ala gözləri.
Çəkirdi məni də ala gözləri,
Dedim, qəmi bölək, ay yarı bir də.

Mən bülbüləm, o da güldü, gül məzə,
Çağır gəlsin, qoy, versin o gül məzə.
Saleh deyər, qarşı göldim gülməzə,
Pərişanam, yetir əyyarı bir də.

ÇAL VAXTI GÜLÜ

Hər Məcnun aşiqin bir Leylası var,
Sən də ki sevirsen çal vaxtı gülü.
Əzəldən sərinde eşq havası var,
Nadanlar da sənə çal vaxtı gülü.

Kimə and içmişdin, ay andı gördü,
Çoxdu əməllərin a yandı, gördü.
Bağın bağbanı var, ayandı, gördü,
Üzmək istəyirsən çal vaxtı gülü.

Gördünmü oğlanı, tellidi, sazdı,
Onu yetişdirən Tellidi, sazdı.
Nə gözəl sədəfli tellidi, sazdı,
Saleh, al sinəne, çal, vaxdı, gülü.

MÜXƏMMƏS

GÖRMÜŞƏM

Bir çoxunu özüm kimi
Halı pərişan görmüşəm;
Etibarsız dostlarımı
Axırda düşməni görmüşəm.
Hər vaxt şərə fitva verir,
Söyləyir böhtan, görmüşəm;
Nə insafı, mürvəti var,
Nə də ki, vicdan görmüşəm.

Bu namərdlər əl çəkirlər,
Məni yetiriblər cana;
Ədəb-mərfətləri yoxdur,
Dolanırlar yekəxana;

Gen gündə canhacan olur,
Çətin gündə gedir yana;
Dar ayaqda qoyub qaçıb,
Boş qalıb meydan, görmüşəm.

Saleh deyər, dostum var ki,
Gündə məni yad eləyir;
Mərdliyi, insanlığı
Ürəyimi şad eləyir;
Hər dərdimə şərikin olur,
Qüssədən azad eləyir;
Belə dostlarıma layiq
Canımı qurban görmüşəm.

AŞIQ İSMAYIL

(1928–1993)

İsmayıl Bəhan oğlu Nəziyev 1928-ci ildə Göyçə mahalının İnekdağı kəndində anadan olmuşdur. Uşaq yaşlarından ata-anasını itirən İsmayıl Gəncə şəhərində yaşayan böyük bacısı Zivər 1940-cı ildə öz yanına aparmış və ona hər cür qayğı göstərmişdir.

Gəncə şəhərində tez-tez aşiq məclislərinin iştirakçısı olan İsmayıl bu sənətə maraq oyanmış, saz çalmağı, oxumağı öyrənməyə başlamış, sonralar isə Aşiq Talib və Aşiq Nəcəfin yanında bir neçə il şeyirdlik edərək, bir aşiq kimi təkmilləşmişdir.

Aşiq İsmayıl gənc yaşlarından şer yazmağa həvəs göstərmişdir. Onun əldə edilmiş şerləri içərisində qoşmalar daha geniş yer tutur. Onun «İsmayıl və Qəmzə» adlı bir dastanı da vardır. Şerlərinin bir çoxunda «Mahir» təxəllüsünü işlətmişdir.

Aşiq İsmayılın əlindən saz bağlamaq da gəlirdi.

Aşiq İsmayıl 1993-cü ildə Gəncə şəhərində vəfat etmişdir.

QOŞMALAR

GETDİ

O şer sərraflı, söz sənətkarı,
Ağlatdı elləri, hər yanı, getdi.
Sazımın, sözümün ustadı Nəcəf,
Könlümün istəyi, həyanı getdi.

Yayıldı ellərə bu acı xəbər,
Aldı ürəyimi acı qəm-kədər.
Sanki, bu gün öldü Aşiq Ələsgər,
Dillərin söhbəti, dastanı getdi.

Həsəti sinəmi dağlamazmı bəs!?
Yaralı sinəmi oxlamazmı bəs!?
Göyçə yasa batıb ağlamazmı bəs!?
Ağır məclislərin ürəfini getdi.

İsmayıl Mahirin hanı ustadı?!
Qövr etdi yarası, sındı qanadı.
Dilinin əzbəri, ağzının dadı,
Dərdinin çarəsi, dərmanı getdi.

OLMAZ

Aşiq Mahir aldı, görək nə dedi:
Gözü qamaşdıran hər şey zər olmaz.
Qoşun sərkərdəsi ər ola bilsə,
Onda qorxu bilən bir əsgər olmaz.

Axtarsan dünyanı tamam sərəsər,
Nadana heç zaman söz etməz əsər.
Çoxları dəmiri əridər, kəsər,
Nə fayda, dəmirçi, ya misgər olmaz.

Dastanım sizlərə qalsın əmanət,
Sazıma, sözümə verin zəmanət.
Hər dahi – Nizami, hər şair – Səməd,
Hər saz götürəndən Ələsgər olmaz.

GƏRAYLILAR

DAĞLAR

Tilsimli gədikləri
Könül istər aş, dağlar!
Təbiət vurub boyasın
Hər qaya, hər daşa, dağlar!

Eşq əsəri var başımda,
Ürək yanır atasımda.
Yoxdur birçə qardaşım da,
Mənlə gözə qoşa, dağlar!

Gəl, pozmayaq düz ilqarı,
Var Mahirin intizarı.
Dərdimi tən bölək yarı,
Mənimlə çək qoşa, dağlar!

OLSUN

El-obada gözən aşiq,
Qoy, kamalın dərin olsun.
Könüllərin sazını çal,
Ürəklərdə yerin olsun.

Sənətinə sən ol mahir,
Sözü-söhbəti cavahir.
Tarixləri oxu bir-bir,
Dastanlar əzbərin olsun.

Mən demirəm yüz bilginən,
Bildiyini düz bilginən.
Ləl qiymətli söz bilginən,
Sinəndə dəftərin olsun.

Sən ey, el sazını çalan,
Dilinə gəlməsin yalan.
Sənət dəryasına dalan,
Qiymətli gövhərin olsun.

Qəvvas deyil üzdə üzən,
Doğru sözədən olma küsən.
İsmayıldan nə inci sən,
Nə də aran sərin olsun.

TƏCNİSLƏR

ATA ÇATMADIM

Deyirlər, ulaq min ata çatınca,
Ha sürdüm ulağı, ata çatmadım.
Ulaq yük üçündür, at minmək üçün,
Ulağın yükünü ata çatmadım.

Yön çevir düz haqqa, sən elə yalvar.
Aşa bilmədiyin sən elə yal var.
Sən elə arxalan, sən elə yalvar,
Deməzsən, arzuma, ata, çatmadım.

Dərs alım, öyrənim, halaldan qanım,
Sən nə qandın, mən də ha laldan qanım!/?
Mahirəm, var bir mərd halaldan qanım,
Nəmərdin adına «ata» çatmadım.

ELƏ DAĞAM MƏN

Yurduğun əbədi ağ günləri var,
Qardaşdan sinəsi elə dağam mən.
Əriyib süzgəcdən, saf süzülmüşəm,
Daha ərimerəm, elə dağam mən.

Sən elə gözəlsən, elə gözəlsən
Vətənə yaraşıq, elə gözəlsən.
Nə eləsən mənə, elə, gözəl, sən,
Dözərim dərdinə, elə dağam mən.

Mahirəm, yazanam, yaradanam mən,
Bir sirrim qalayıb yara danam mən.
Qürbətə düşəndə, yar adı anam mən,
Vətəndə həmişə elə dağam mən.

GÖZƏL

Mən səni görməmişdim,
Sən hara, mən hara, gözəl!
Taleyin öz hökmü var,
Qismətini ara, gözəl!
Gəl, uymayaq bu həyata,
Dövlətə, nə vara, gözəl!
Sən gülsənsə, mən bülbüləm,
Həmdəm olma xara, gözəl!
Düz ilqardan dönməyək biz,
Çəksələr də dara, gözəl!

Gəl, biz də bir həyat quraq,
Şirindir həyatın tamı;
Sevilməyin dövrünü var,
Əhli-hallar bilir hamı.
İçək eşqin piyaləsin,
Başlayaq toyu, bayramı;
Həyatda yaradaq, quraq,
Bu dövrəndən alaq kamı;
Seyr eləyək ana yurdu,
Çıxaq bu dağlara, gözəl!

Şirin kimi könül bağla
Dağlar çapan bu Fərhadə;
Səni sevib, bu cismimi
Salmışam bir yanar oda;
Söyyadınam, şıkarımsan,
Ovlamışam bu səhrada;
Ellər gözib görməmişəm,
Heç bir gözəl sən simada;
İsmayılam, atəşinə
Yanıram aşkara, gözəl!

AŞIQ İMRAN

(1928)

Aşiq İmran Həsənov 1928-ci ildə Göyçə mahalının Ağ-bulaq kəndində anadan olmuşdur. Gənc yaşlarından saza maraq göstərən İmran həmkəndlisi Aşiq Məhərrəmə bir neçə il şeyirdlik edib, bu sənətə yiyələnmişdir.

Aşiq İmran 1940-cı illərdən Tovuzda yaşayır. Aşıqlıq sənətində böyük uğur qazanan İmran 1957-ci ildə keçirilmiş VI Ümumdünya festivalının laureatıdır. O, «Əməkdar mədəniyyət işçisi» kimi fəxri ada layiq görülmüşdür.

Aşiq İmran həm də şair kimi diqqəti cəlb edir. Onun müxtəlif şəkili saysız-hesabsız şeirləri vardır.

Aşiq İmran hazırda Bakı şəhərində yaşayır və sənətini müvəffəqiyyətlə davam etdirir.

QOŞMALAR

QORXMARAM

Bahar aşiqiyəm, bahar oğluyam,
Tufandan, borandan, qardan qorxmaram.
Dünyada nə qədər dara düşmüşəm,
Pələngə dönmüşəm, dardan qorxmaram.

Xəyalım yol aldı Günəşə sarı,
Çovğunun əlindən aldım baharı.
Vurdum caynağıma yapalaqları,
Mən ki qızılquşam, sardan qorxmaram.

İmran meydan açır öz məkanında,
Çayların nəğməsi axır qanında.

Bülbüləm azadlıq gülüstanında,
Daldada gizlənən xardan qorxmaram.

SAZIMLA

Xalqımın yolunda hər vaxt hazıram,
Ellər havasını çalan sazımla.
Ustad Qurbanidən, Tufarqanlıdan,
Aşıq Ələsgərdən qalan sazımla.

Telində dil açar hər duyan ürək,
Gahdan qılınc olar, gahdan da şimşək.
Neysan, ildırımlı bir asıman tək,
Sənəmdə boşalıb dolan sazımla.

İmranam, yurduma söz qoşuram mən,
Bahar suları tək tez coşuram mən,
Düzlər dolanıram, dağ aşırıam mən,
Ellərdən kamına alan sazımla.

SƏNİN

Sənət dahisisən, Aşıq Ələsgər,
Kamala yetişdim izindən sənin.
Oxuyan doymayıb, duyan doymayıb,
Çox ilham alan var sözündən sənin.

Üz tutdun dünyada haqq-ədalətə,
Can verdin əbədi şərə, sənətə.
Heyranam səndəki sirrə, hikmətə,
Heç şey yayınmayıb gözündən sənin.

Dad çəkdin zamandan, aman-olaman,
Verib qiymətini indiki zaman.
Adınla fəxr edir bu Azərbaycan,
İmran od götürüb közündən sənin.

GƏRAYLILAR

HARALISAN?

Ləbi ballı, xoş xəyallı,
A gülyanaq, haralısan?
Qaşı kaman, yandım man,
Huri sayaq, haralısan?

Ay camalın şölə salır,
Hər baxışın canlar alır,
Zülfün şahmar kimi çalır,
Qaymaq dodaq, haralısan?

Ayaq saxla, qəddi mina,
Od salıbsan şirin cana.
Qəsd eyləmə sən İmrana,
Nurlu çıraq, haralısan?

OLANDA

Ürək cavan, arzu şirin,
Nə olar ki, çal olanda!
Duyan bilər ləzzətini,
Dodaq qaymaq, bal olanda.

Fikir vermə çox daş-qaşa,
Meylini sal qələm qaşa.
Ömürdən də çəkmə haşa,
Əlif qəddin dal olanda.

Qınama gəl, sən İmrani,
Nə qocası, nə cavanı;
Cavan saxlayar insanı,
Yarı əhli-hal olanda.

HEY NADAN SƏRİN

(Dodaqdəyməz)

Dərdə qalar, dərd artırar, hey yanar,
Çəkər cəzasını hey nadan sərin.

Aşıq deyər, hey sərin,
Danış dərdin hey sərin.
Ayaq gedir, neyləsin,
Xətasıdı hey sərin.

Hər saat nə dəqiqədə ayrıldı,
Salar sınaq altına hey nadan sərin.

İşrət alan xəta çəkər nə haqdan,
Halal istər elin açar nə haqdan.
Aşıq deyər, nə haqdan,
Kölgə olar nə haqdan.
Kainatda özəldən
Yaranandı nə haqdan?

Yazılındı sənə çatan nə haqdan,
Yorsa da ayağı hey nadan sərin.

Cəhli çəkən cəsədindən can alar,
Həqiqətdən danışanlar «can!» alar.
Aşıq deyər, can alar,
Can canandan can alar.
Satin olsa həyatda,
İnsan yenə can alar.

Həsənzadə sənətindən can alar,
Yaradan yaşayar hey nadan sərin.

DANIŞMA

Hər namərdlə qoşa durub,
Yol-ərkandan danışma.
Öz tayını ara, axtar,
Bədgümandan danışma.
Səbirkara öyüd verib,
Din-imandan danışma.
Uzaq dolan şübhəlidən,
Keçib candan, danışma.

Arzuların təmiz olsun,
Bir müqəddəs söz kimi;
Mətləbini qanana de,
Qoy, yapışsın köz kimi;
Vəcdanını, namusunu
Qoru, saxla göz kimi;
Həqiqətə açıq-aşkar
Göz yumandan danışma.

Nəsihət de eləsinə,
Bilsin qədir-qiymətin;
Alim olsun-adam deyil,
Bölürsə öz millətin.
Öz-özündən şübhəlidir
Düşünməyən sənətin;
Aşıq İmran, yaxşı-pisi
Duymayannan danışma.

QARAGÖZ

Yanağın gül, saçın sünbül,
Qaşın təzə ay, Qaragöz!
Aşıqın çox, mürvətin yox,
Qoy, salım haray, Qaragöz!
Qəddin çinar, qoynunda nar,
Düşməz mənə pay, Qaragöz!
Ceyran nədir, tər lan nədir,
Yoxdur sənə tay, Qaragöz!

Özün şirin, sözün şirin,
Məlahətsən başdan-başa;
Nə incəsən, könlümcəsən,
Qismət olsun; yüz il yaşa!
Gözəl çiçək, gəl and içək
Könül verib, gözək qoşa.
Keçmə belə, gülə-gülə,
Səninləyəm, ay Qaragöz!

Aşıq İmran sənə qurban,
Bir gəl bulağın başına;
Qeydinə qal, bir kölgə sal
Qəmli qonağın başına.
Gözəl xanım, qoy dolanım
Sən tək çırağın başına.
Bəxtim gülər, bir gün gələr,
Eyləyəm toy, Qaragöz!

AŞIQ HAQVERDİ

(1930)

Haqverdi Talıb oğlu Ələsgərov Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində dünyaya göz açmışdır. O, Aşıq Ələsgərin nəvəsidir.

Haqverdi ibtidai təhsilini öz doğma kəndlərində, orta təhsilini qonşu Zəd kəndində, ali təhsilini isə H.Zərdabi adına Gəncə Pedaqoji institutunda almışdır.

Sazlı-sözlü bir ocaqda boya-başa çatan Haqverdidə aşılığa erkən yaşlarından böyük həvəs yaranmış və bu sənətin sirlərini atası Aşıq Talıbdan öyrənərək, bir aşıq kimi formalaşmışdır. Onun şairliyi də diqqəti cəlb edir.

Institutu bitirəndən sonra Kəlbəcərin kəndlərində müəllimlik fəaliyyətinə başlayan Haqverdi sonra Ağkilsə kəndinə qayıtmış, 1988-ci ilə qədər müəllim və məktəb direktoru vəzifələrində çalışmışdır. Bu müddət ərzində aşılıqlı da müəllimliyi ilə yanaşı davam etdirən Haqverdiyə hamı «Haqverdi müəllim», – deyər müraciət eləyir.

Aşıq Haqverdi ermənilərin 1988-ci ildə törətdikləri milli soyqırım ilə əlaqədar olaraq, Göyçəni tərk etməyə məcbur olmuşdur. O, hazırda Daşkəsən rayonunun Bayan kəndində yaşayır. Müəllimlikdən təqaüdə çıxan Haqverdi aşılıq sənəti ilə xalqa xidmət göstərməkdədir.

QOŞMALAR

MƏN

Bir xalığ üstümdən nəzər əyməsə,
Yüz namərd yığılsa, əyilmərəm mən.
Vicdanım şüşədi, qəlbim poladdı,
Əysələr, şınaram, əyilmərəm mən.

Məni soyuq sanıb incimə, lələ,
Hələ körpəlikdən qayəmdi belə:

Nə elə acıyam, atalar çölə,
Nə çox şirin olub yeyilməgəm mən.

Qohum var, vurgunam etibarına,
Qohum var, qohumu satır qarına.
Dərdliyəm, göz yumdum dünya varına,
İsrafil sur çalsa, ayılmaram mən.

MƏNİ

Gündə qılınc çəkib alır üstümü,
Çox aciz tanıyıb fələk də məni.
Aramır sədaqət, ilqar, etibar,
Tapır firıldaq da, kələk də məni.

Əyilib qamətim bir sual kimi,
Dinib danışmıram dili lal kimi.
Gəzirəm mənasız boş xəyal kimi,
Eşitmir arzu da, dilək də məni.

Qəm-kədər əlindən ciyəri qanam,
Haqverdiyəm, nə kəmtale insanam.
Kaş, uşaq vaxtında mehriban anam
Basıb öldürəydi bələkdə məni.

GƏRAYLILAR

SƏNİ

Qurban olum, qəşəng ceyran,
İncitməsin sözüm səni!
Yaman qorxur ayrılıqdan,
Gözdən qoymur gözüm səni.

Uzaqlaşma ayaq-ayaq,
Vədə verək, ilqar qoyaq.
Bu dağlarda Məcnunsayaq
Nə vaxtaca gözüm səni!?

Odlanır Haqverdi xəstə,
Heç kəs olmaz mən həvəsdə,
Tər çiçəksən bircə dəstə,
Əlim gəlmir üzüm səni.

MƏNDƏN

Vətənimdə bülbül idim,
Ayrı düşdü gülüm məndən.
O zamandan incik olub
Ayım məndən, ilim məndən.

Kədər məni çalır, çapır,
Sevincimi göydə qapır.
Hara getsəm, gəlir tapır,
Aralaşmır zülüm məndən.

Məskən seçib, bay olmuşam,
Əlif qəddi yay olmuşam.
Gör kimlərə tay olmuşam,
Niyə qaçır ölüm məndən!?

TƏCNİSLƏR

OYANA, BƏLKƏ

Səmimi qardaşa yetir salamı,
Kağız, yolun düşdü o yana, bəlkə.
Könül sarayımın tacıdırıdı,
Pərişan halıma o yana, bəlkə.

Dost yolunda astanadı dərddə sər,
Fikrim çoxdu, tab eyləmir dərddə sər,
Huşum çasır, eləyəndə dərd əsər,
Yüz dəfə deyirəm «oy, ana», bəlkə.

Bilmirəm, Haqverdi qara baxtdımı,
Yoxsa, fələk ona qara baxtdımı!?
O da haraylasın qara baxtımı,
Qəflət yuxusundan oyana, bəlkə.

DƏMDƏMİ, QARDAŞ

Gəlirəm halından xəbərdar olam,
Söylə məxməri çay dəmdəmi, qardaş?
Aqilin aqillə tutar söhbəti,
Qəmli-qəmli gözər, dəm dəmi, qardaş.

Səndən uzaq olsun qəm, ə, hayıfsan,
Dəyməsin köksünə qəmə, hayıfsan.
Heç vaxt meydan vermə qəmə, hayıfsan,
Qəm qəmi gətirər, dəm dəmi, qardaş.

Ruhun məlhəmidir, qəmdə də meylər,
Vaxtsız köç eyləsim, qəm dədəm eylər.
Qardaşın arıfdı, qəmdə dəm eylər,
Sanma Haqverdini dəm dəmi, qardaş.

DİVANI

MƏN KİMƏM

Şair Bəhmən, oğulsansa,
Gətir yada, mən kiməm?
Azdan-çoxdan tanıyırlar
El-obada, mən kiməm?

Nə qədər ki həyatım var,
Sağlam candı istəyim;
Olmamışam var-dövlətə
Təmənnada, mən kiməm?

Özüm kimi dost yolunda
Qulam, qolu bağliyam;
Qərar qoyub dolandırın
Haqqa beli bağliyam.
Nə gəzməyə imkanım var,
Nə də yolu bağliyam;
Maraqlıdı, nə dustağam,
Nə azada, mən kiməm?

Bağ salıram, zəhmətimin
Bəhrə-barı görünmür;
Sanki, yoxdu bir kimsəyə
Xeyir-karı görünmür.
Mənbir yerə pay-püş olur
Könül varı, görünmür;
On nəfərlə sərgödənam
Bir adada, mən kiməm?

Nə od olub, bir kimsəni
Yandırmıram, yaxırmıram;
Nə sel kimi coşub-daşib,
Dərələrdən axırmıram;
Nə tufan tək kükrəyəndə,
Nə palıdlar yıxmıram;
Bənzərim yox abı ataş,
Xakü bada, mən kiməm?

Bu xanədə örtülüdü,
Bilmək istəsən adım;
Kimsədən minnət götürüb,
Haqq üstümdə qoymadım;
Nəfsi tənq-bənd eylədim,
Fətnə-felə uymadım;
Ölənədək möhkəm durram
Bu sevdada, mən kiməm?

BAXMASIN

Bir nəfərə xəbər verin,
Çevrilib yana baxmasın;
Qəmzələri cadu kimi,
Od salır cana, baxmasın.
Ağlımı başımdan alıb,
Eylər divana, baxmasın.
Salacaqdı çoxlarını
Şəkkə, gümana, baxmasın;
Batıracaq əllərini
Nahaqdan qana, baxmasın.

Yaranmışda yoxdu tayı,
Sirri-xudaya bənzəyir;
Ayna qabaq söz salır,
Bədirli aya bənzəyir;
Yanağı gül yarpağına,
Qaşları yaya bənzəyir;
Başıma bir fikir dolub,
Yeni sevdaya bənzəyir;
Yoxsa yolumdan azıram,
Lənət şeytana! – baxmasın.

Abi-həyat çeşməsidir
Yox ehtiyacı gözündə.
Gördüm, ziyarət etlədim
Məkkəni, hacı gözündə.
Elə bil ki, əfsunu var
Baxan qıyqacı gözündə;
Düz yolumdan azammaram,
Görmüşəm bacı gözündə;
Haqverdidən ziyan yoxdu,
Qeyri cavana baxmasın.

AŞIQ MURAD NİYAZLI

(1933)

Murad Niyazlı (Həsənov Murad Babaxan oğlu) 1933-cü ildə Göyçə mahalının Aşağı Şorca kəndində anadan olmuşdur. Atası 1941-ci ildə Böyük Vətən müharibəsi cəbhəsinə yollanmış və itkin düşmüşdür. Anası Tamam Əmrah qızı ailəni Azərbaycanın Şəmkir rayonunun Dəllər Cəyir kəndinə gətirmiş və orada yaşamağa başlamışlar.

Murad 1950-ci illərdən şe'r yazmağa başlamış və aşığığa həvəs göstərmişdir. O, Aşiq Əsədın və qardaşı Aşiq Məhəmədin yanında şeyird olduğdan sonra müstəqil aşığıq etməyə başlamış və şöhrət qazanmışdır. Hazırda Şəmkir şəhərində yaşayır.

Aşiq Muradın şe'rləri müxtəlif mətbuat səhifələrində dərc edilmişdir.

Aşiq Muradın xalq qarşısındakı fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilmişdir. O Ümumittifaq festivalı laureatı olmuş, «Əməkdar mədəniyyət işçisi» adına layiq görülmüş, Bakı, Gəncə Xalq Yaradıcılığı Evlərinin, Şəmkir rayon Partiya və İcraiyyə Komitələrinin fəxri fərmanları ilə təltif olunmuşdur.

Əlinə saz götürüb aşığıq olmaq həvəsinə düşən gənclərin yetişməsində də Aşiq Muradın xidmətləri diqqətəlayiqdir.

QOŞMALAR

AYƏ

A heyvərə, enliqulaq, yekəbaş,
Yaman nala-mıxa vurursan, ayə!
Mahircə öyrənib şe'ri şeytandan,
Su üzündə cələ qurursan, ayə!

Kin yağır üzündən, gözündən sənin,
Yaman şübhələndim sözündən sənin.
Xəbərin yoxdurmu özündən sənin,
Arxı samanlığa burursan, ayə!

Murad Niyazlıyam, görürəm hərdən,
Qurtaran olmayıb atdığıın zərdən.
Tutduğun işlərdən, bəd əməllərdən
Utanıb ölmürsən, durursan, ayə!

DİNMƏRİK

Öyrənmişik «sus» deyəndə susmağa,
Dodağımızı tiksəniz də, dinmərik.
Başlamışq ödümüzü qusmağa,
Tutub dara çəksəniz də, dinmərik.

Biz fağırın çıxmaz səsi, ünləri,
Dana kimi soyulsa da günləri.
Bir cürünən keçirdiyimiz günləri
Burnumuzdan töksəniz də, dinmərik.

Başqalara görünürük şən kimi,
Sərçələlərə yem oluruq dən kimi.
Bulud kimi, duman kimi, çən kimi
Üstümüze çöksəniz də, dinmərik.

Kim istəməz onun varı çox olsun,
Yesin, içsin, gözü-könlü tox olsun.
Düz deyiblər: «Yoxsulluğu yox olsun»,
Cibimizi söksəniz də, dinmərik.

Ədalət axtarır yaxşı da, pis də,
Mömin bir kimsə də, bəzən iblis də.
Çovğunda, boranda, tufanda, sisdə
Yaş torpağa büksəniz də, dinmərik.

Asta danış, qulağı var daşın da,
Ağı olar namərdlərin aşında.
Aşıq Murad Niyazlının başında
Əgər kotan əksəniz də, dinmərik.

ƏLƏSGƏR

Sənət aləminin nemətlərindən
Əritdi, cövhəri süzdü Ələsgər.
Cumdu qəvvəs kimi dərinliklərə,
Şer ümmanında üzdü Ələsgər.

Yaşadı yüz beş il, dağda, aranda
Gördü qan içən də, əhval soran da.
Bürküdə, yağışda, qarda, boranda
İstiyə, soyuğa dözdü Ələsgər.

Vüqarı sınımayan uca dağ oldu,
Alnı açıq oldu, üzü ağ oldu,
Dörd yanı gül açdı, bağça-bağ oldu,
Hər güldən bir qönçə üzdü Ələsgər.

Murad Niyazlısan, niyaz elə can,
Ver, xalqın istəsə, canını qurban.
Ara əsrləri hey zaman-zaman,
Hamı belə sazlı-sözlü Ələsgər!?

KEÇƏR

Elə dost görmüşəm, dostun yolunda
Bütün şöhrətindən, şanıdan keçər.
Qəlbinin yarası şəfalanmağa,
Dərman buyursalar, qanından keçər.

Torpaq yorulanda, qanqal bitirər,
Namərd olan dostu ziyan yetirər,

Axşam yediyini sabah itirər,
Başını sallayıb, yanından keçər.

Zər atmayın bu fələyin nərdinə,
O bələddir hər məzhəbə, hər dinə.
Aşıq Murad Niyazlının dərdinə
Kim şerik olarsa, canından keçər.

OLAN YERDƏ

Tulkünün peşəsi şirvanmaq olar,
Gölün ortasında qaz olan yerdə.
Həqiqət dalınca həqiqət doğar,
Şər əkib, ev yıxan az olan yerdə.

Baxanda tanınar hər şeyin himi,
Qurbagə çeyildə axtarar çimi.
Qatırda adətdir, atası kimi,
Ağnayar küllükdə, toz olan yerdə.

Aşıq Murad, özün bilmirsən məgər,
Bir misaldır: yağsız cırıldar təkər.
Alimin ağzında dad verməz şəkər,
Bir qanmaz böyürdən paz olan yerdə.

YADIMA DÜŞÜBDÜ

İtirdiyim uşaqlığı, gəncliyi
Tapan ola tez, yadıma düşübdü.
Həzin-həzin, şirin bir layla səsi,
Baş qoyduğum diz yadıma düşübdü.

Quzu otardığım, dağlar aşdığım,
Dəyə, alaçıqdan uzaqlaşdığım,
Dumanda, çiskində yolu çaşdığım
Dərə, təpə, düz yadıma düşübdü.

Tay-tuşlarım çağırırdı: qaşa çıx,
Gədəklərdən çən çəkildi, başa çıx.
Şehli otda ayaqyalın, baş açıq
Saldığımız iz yadıma düşübdü.

Nənəm məni oyadardı hər sabah,
Eyləyərdim umu-küsü, qaş-qabaq.
«Baban yatır, səs salmayın, ay uşaq!»
Anam deyən söz yadıma düşübdü.

Qoltuğumda yağlı fətir, bir kətə,
Hərdən-hərdən çəkildədim xəlvətə.
Aşıq Murad, ayrılığa, həsrətə,
İyidsənsə döz, yadıma düşübdü.

ŞAM YANDIRMAQ SEVƏR, PƏRVANƏ YANMAQ

Şam yandırmaq sevər, pərvanə yanmaq,
Mən şamdanmı küsüm, pərvanədənmi?!
Mərddən mərd törəyər, gədədan gədə.
Mən sözdənmi küsüm, Şahnamədənmi?!

Elmidən natamam, sənətdən naşı,
Beş günlük şöhrətə satır sirdaşı.
Dost dostu aldadır, qardaş qardaşı,
İnsandanmı küsüm, zamanədənmi?!

Aşıq Murad, bir dost əsil olmasa,
Qəlbində gül açan fəsil olmasa,
Saf əməlli, yaxşı nəsil olmasa,
Atadanmı küsüm, ya anədənmi?!

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Sazlı-sözlü göyçə	3
AŞIQ ALI	9
Bənzərsən	9
Dolandırır	10
Düşər	10
İstər könlüm	11
Nə qaldı	12
Özgələrdən bizə xata yetişməz	12
Ay ağ almasın	13
Dəmi dayansın	13
Verir	14
ŞAİR MƏMMƏDSÖYÜN	15
Məni	15
Mən olum	16
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz	16
Ay ana, ana	17
Gəlmədi	18
Neylərəm	19
Olmasa	19
ŞAİR ALMƏMMƏD	21
Eylər, eylər	21
İnsan	22
Şirin-şirin	22
Görmədim	23
AŞIQ ƏLƏSGƏR	24
Gərəkdi	25
Dağlar	25
Dolanır	27
Kəsildi	28
Ceyran	29
Yaylaq	29
A Yəməndədi	30
Çataçat	30
Baş endirir	31
Gözələ	32

AŞIQ MƏHƏRRƏM	34
Bulaqlar	34
Gəlmədi	35
AŞIQ ƏZİZ	36
Olub	36
Yoxdur	37
ŞAİR AYDIN	38
Ay ağalar, ay qazılar	38
Endi	39
Gəlin	39
Mintənə	40
AŞIQ MUSA	41
Dəli könül, səndə nələr dolanır	41
Dilim	42
Nə günahı telli sazın	43
Ay üzə-üzə	44
De bir üz, bir üz	44
Qalmadı	45
Mərd	45
Maral	46
MİRZƏ BƏYLƏR	49
Ələsgər	49
Nə saçı saqar	51
Sənin	51
HACI ƏLİŞ AĞA	54
Ağlar	54
Bir namə yazım, ver çapa salsınlar, a molla!	55
Bülbülüm, gülşən ara bir güli-tər axtarıram,	56
Getdi novrəstə balam, yar oldu əğyarilərə,	57
Səni yüz yaşa, görüm, dövləti-dünyada, balam!	57
ŞAİR MƏHƏMMƏD	58
Deyər sana	58
Mən	59
Verəm	59
Birdi	60
Göyçənin	60
USTA ABDULLA	63
Mənəm	63
Olan varmı	64

Mən	65
Leylini yazdı	65
BƏŞİR	67
Kimi	67
Qadan alım	68
Mən	68
Səhət ertə	69
Təzə	70
Olmasa	70
AŞIQ QURBAN	72
Getməsəm, olmaz	72
Yetirsən	73
Ay ana düşər	73
Yaraşır	74
ŞAİR ƏBDÜLƏZİM	76
Çəkə bilməz	76
Mən oldum	77
Qala sən qala	78
Beş	78
Şirin	79
AŞIQ ƏSƏD	81
Yadıma düşdü	81
Kimdən öyrəndin	82
Dürüst olmamış	83
Eyləməz	83
Ağrın alım	84
AŞIQ TALIB	86
Ayrın qızı	86
Görmürəm	87
Tapmıram	88
Bu dağlarda	88
Ay ağasına	90
Sən də yan	90
Mənim	91
Görmüşəm	92
AŞIQ MEHDİ	93
Çəkməyə	93
Gərək	94
İçində	94
Olmaz, olmaz	95
Görmədim	95

HƏSƏN XƏYALLI	97
Gedər	97
Çəkər	98
Dağlar	98
Elədin	99
Min ada məni	100
XƏSTƏ BAYRAMƏLİ	101
Ağlayıb	101
Mən səni gördüm	102
Nişanədi	102
Şirindir	103
Yenə sən oldun	103
Yar aşığı həsrət çəkər	104
AŞIQ NƏCƏF	105
Ay qələm, dərdimi	105
Qardaş	106
Qoyub fələk	107
Məni	107
Dağlar	108
Yoxdu	108
Bir incəsənə	109
Dara, sən dara	109
ŞAİR BƏHMƏN	111
Ay hayıf, hayıf	111
Ey pul	112
Gözlərin	112
Dağlar	113
Bir üzüm, üzüm	114
Ditdili	114
NÖVRƏS İMAN	116
Ay maral	116
Deyərsiz	117
Doyunca yar	118
Var	118
Qala, yar qala	119
Nə qala sən, sən	119
Pərvərdigar	120
ŞAİR AQİL	121
Yaraşır	121
Gəlin	122
Xoruzu	122

AŞIĞ MUSA	125
Ay ağa, sinə	125
Qardaş	126
ŞAIR HƏŞİM	127
Bəsdı, bəs	127
Ola	128
Ay ata, sonsən	129
Yar, gözlə məni	129
Dərdin alım	130
AŞIĞ MƏHƏRRƏM	131
Cavanlıq	131
Olsun	132
Kimi	132
Barişaq	133
Ay xala	134
ŞAIR ƏBÜLFƏT	135
Aman gündü	135
İnşallah	136
Ey fələk	137
Mənim	137
Güldü, nə güldü	138
Nə saqison, yar	138
Üstədi	139
AŞIĞ CAHAD	140
Bilinməz	140
Hanı	141
Olur	142
Dərd çəkməkdən qocalmışam	142
Bir yara məni	143
AŞIĞ ƏLİ	144
Ay həkim	144
Sənsiz yaman dərıxdım	145
Yerindədi	145
Ağrıma, canım, ağrıma	146
Bircə üz mənəm	147
Bu gündə	147
AŞIĞ SALEH	149
Dağlar	149
Gözlə sən	150

Ayrı	150
Yalvar	151
Ay yarı bir də	151
Çal vaxtı gülü	152
Görmüşəm	152

AŞIĞ İSMAYİL	154
Gətdi	154
Olmaz	155
Dağlar	155
Olsun	156
Ata çatmadım	157
Elə dağam mən	157
Gözlə	158

AŞIĞ İMRAN	159
Qorxmaram	159
Sazımla	160
Sənin	160
Haralısan?	161
Olanda	161
Hey nədan sərin	162
Danışma	163
Qaragöz	164

AŞIĞ HAQVERDİ	165
Mən	165
Məni	166
Səni	166
Məndən	167
Oyana, bəlkə	167
Dəmdəmi, qardaş	168
Mən kiməm	168
Baxmasın	170

AŞIĞ MURAD NİYAZLI	171
Ayə	171
Dinmərik	172
Ələsgər	173
Keçər	173
Olan yerdə	174
Yadıma düşübdü	174
Şam yandırmaq sevər, pərvanə yanmaq	175

SONGFUL GOYCHA

*(Compiler Islam Alesger)
(In the Azerbaijan language)*

PUBLISHER
Goshgar Ismayilolu

PUBLISHER EDITOR
Mammad Mammadov,

ARTISTIC EDITOR
Ilham Ismayilov,

TECHNICAL EDITOR
Akif Danzizade,

PROOF-READER
Rafiga Gambargizi,

TYPIST
Malahat Gurbanova,

PRINTING OFFICERS
*Khagani Akhundov,
Anar Abdullayev,
Azer Yunusov.*

*Submitted for typing 28.09.2002,
signed for printing 14.12.2002,
size 84x108 1/32, physical p.p. 5,75
conditronal p.p. 9,66, offset paper №1,
times font, order 1, circulation 700*

This book has been developed
in Publishing House
"CHINAR-CHAP" Enterprise
and printed in printing house,
"GAPP-POLIGRAF" Corporation.

✉ 370025. Baku, N. Rafiyev street, 24.
☎ Tel.: 902757, 989555, 937255

ПЕВУЧАЯ ГЕЙЧЯ

*(Составитель Ислам Алескер)
(На азербайджанском языке)*

ИЗДАТЕЛЬ
Гошгар Исмаилоллу

РЕДАКТОР ИЗДАТЕЛЬСТВА
Мимед Мамедов,

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР
Ильхам Исмаилов,

ТЕХНИЧЕСКИЙ РЕДАКТОР
Акиф Дензизаде,

КОРРЕКТОР
Рафига Ганбаркызы,

ОПЕРАТОР
Малахат Гурбанова,

ОТВ. ЗА ПЕЧАТЬ
*Хагани Ахундов,
Анар Абдуллаев,
Азер Юнусов*

*Сдано в набор 28.09.2002,
Подписано к печати 12.12.2002.
Формат 84x108 1/32,
физ. п.л. 5,75, усл. п.л. 9,66.
Заказ 1. Тираж 700*

📖 Книга подготовлена к изданию
в издательстве
предприятия "ЧИНАР-ЧАП"
и отпечатана в типографии
Корпорации "ГАПП-ПОЛИГРАФ"

☎ 370025, Баку, ул. Н.Рафиева, 24.
☎ Тел.: (+99412) 902757, 989555, 937255.

SAZLI-SÖZLÜ GÖYÇƏ

(Toplayan və tərtib edən İslam Ələsgər)

(Azərbaycan dilində)

NAŞIRI

Qoşqar İsmayilov,

NƏŞRİYYAT REDAKTORU
Məmməd Məmmədov,

BƏDİL REDAKTORU
İlham İsmayilov,

TEKNIKİ REDAKTORU
Akif Dənizadə,

KORREKTORU
Rəfiqə Qənbərqızı,

OPERATORU
Məlahət Qurbanova,

ÇAPA MƏSUL
*Xaqani Axundov,
Anar Abdullayev,
Azər Yunusov.*

*Yığılmağa verilmiş 28.09.2002,
çapa imzalanmış 14.12.2002,
formatı 84x108 1/32,
fiziki ç.v 5,75, şərti ç.v. 9,66,
ofset kağızı №1, təyims qarnituru,
sifariş 1. Sayı 700*

Kitab

«ÇİNAR-ÇAP» müəssisəsinin nəşriyyatında
nəşrə hazırlanmış

və

«QAPP-POLİQRAF» Korporasiyasının
mətbəəsində çap olunmuşdur.

✉ 370025. Bakı şəhəri, N. Rəfiyev küçəsi, 24.

☎ Tel.: 902757, 989555, 937255

Arf-227835

